

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
VĒSTURES UN FILOZOFIJAS FAKULTĀTE
VĒSTURES UN ARHEOLOĢIJAS NODAĻA

Vēstures un arheoloģijas bakalaura studiju programmas

3. kursa students

Deniss Matīss Lapuriņš

stud. apl. Nr. dl21082

**Romas ekspansijas un hegemonijas atspoguļojums Polibija
darbā “Vēsture”**

BAKALAURA DARBS

Darba zinātniskais vadītājs

Dr. hist., profesors

Harijs Tumans

RĪGA 2024

SATURA RĀDĪTĀJS

Satura rādītājs.....	2
Anotācija.....	3
Annotation.....	3
Ievads	4
Saīsinājumu saraksts	7
Avotu un literatūras apskats	8
1. Polibija biogrāfiskie dati un darbs “Vēsture”	15
1.1. Polibija biogrāfija	15
1.2. Polibija darbs “Vēsture”	19
1.3. Polibijs: iedvesmas un ietekmes	26
1.4. Polibija laikabiedru domas par vēsturi	30
2. Romas ekspansijas cēloņi Polibija darbā “Vēsture”	34
2.1. Ģeopolitikas un dabas faktori	34
2.2. Imperiālisma iezīmes un ambīcijas.....	37
2.3. Liktenis un veiksmes.....	41
3. Romas hegemonijas skaidrojums Polibija darbā “Vēsture”	45
3.1. Valsts iekārta	45
3.2. Armija.....	49
3.3. Reliģiskais faktors.....	54
3.4. Morāle un tikumība.....	58
Secinājumi.....	61
Avotu un literatūras saraksts	63
Pielikumi	65

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbā “Romas ekspansijas un hegemonijas atspoguļojums Polibija darbā “Vēsture” tiek pētīts kā un ar kādu elementu palīdzību Roma savulaik guva lielas uzvaras un panāca hegemoniju visā reģionā, kā arī kādi bija tās ekspansijas cēloņi. Romas hegemoniju vienlīdz sekmēja kā fiziski un reāli elementi, piemēram, kara stratēģijas vai politiskā iekārta, tā arī vairāk morāli jeb garīgi elementi – liktenis, veiksmē, morāle un tikumība. Būtiski ir minēt to, kādos apstākļos Polibijs savu vēsturi ir rakstījis, proti, atrazdamies Romā un pētot vairākus notikumus savām acīm, bet tajā pašā brīdī nebūdam visai objektīvs sava politiskā statusa dēļ. Neatkarīgi no tā, Polibijs šīs tēmas pētniecībā ir pirmavots, kurš informāciju sniedz ļoti detalizēti un skaidri.

ANNOTATION

The bachelor's thesis “Reflection of Roman expansion and hegemony in Polybius' work “Histories” investigates how and with what elements Rome achieved great victories and hegemony in the region, as well as the causes of its expansion. Roman hegemony was prompted by both physical and real elements, such as military strategies or political institutions, as well as more moral or spiritual elements – fate, luck, morale. It is essential to mention the circumstances in which Polybius wrote his history, namely, being in Rome and witnessing several events firsthand while, at the same time, not being entirely objective due to his political status. Nevertheless, Polybius serves as a primary source in the study of these themes, providing information in great detail and clarity.

IEVADS

Roma – dominējošais spēks visā Eiropas kontinentā antīkajos laikos. Tās teritorijas izplešanās un diktāts apkārt esošajiem spēkiem uz to norāda ļoti cieši. Tieši ar Romu tiek saistīti divi būtiski jēdzieni – hegemonija un ekspansija, jo cīņa par dominanci bija kā neatņemama ikdienas dzīves daļa gan Romai, gan tās iedzīvotājiem. Aptuveni Romas republikas laikmetam pa vidu – 3. gadsimta p.m.ē. mēs varam manīt drastiskas pārmaiņas teritorijas ziņā, proti, kad romieši pirmo reizi iziet ārpus Apenīnu pussalas (Polyb. I. V. 1.). No sākuma uzvarot un pakļaujot tautas Itālijā un vēlāk uzbrūkot jau ārējiem spēkiem, Roma diezgan droši izveidojās par spēcīgāko valsti Vidusjūras reģionā.

Literatūras klāsts par Romu un tās varenību reģionā ir ļoti liels, pat varētu teikt, ka pārlietu liels, bet tas, protams, nav slikti, jo paver iespējas uz šo interesanto jautājumu paskatīties no dažādiem aspektiem, piemēram, kādi ģeopolitiskie faktori ietekmēja valsts hegemoniju, kādi sakrāla tipa elementi spēlēja vadošo lomu u.c. Lai gan jāapzinās tas, ka ar literatūras daudzumu nāk arī sava veida mīnusi, jo ne visi darbi ir konkrēti un detalizēti, tas ir, darbi var būt vien virspusēji. Tāpat daudzi apsvērumi mūsos rada polemiku, piemēram, kāda veida aspekti hegemonijai un ekspansijai bija būtiskāki? Vai avoti par šīm tēmām ir pietiekami autentiski, vai tie dažviet varētu būt safabricēti par labu Romai?

Apzinoties to, cik Romas ekspansijas un hegemonijas jautājums ir plaši pētīts, kā arī cik lielu skaitu diskusiju tas ir veidojis ap sevi, rodas jautājums par to, cik precīzi ir izvērtēti faktori, kuri Romu izceļ kā galveno spēku reģionā. Polibijs ir galvenais autors, kurš mums sniedz šīs atbildes, jo viņa darbs “Vēsture” izpēta visdažādākos faktoros, kuri ietekmē Romas dominanci attiecībā pret pārējām teritorijām. Pateicoties Polibija detalizētajam rakstīšanas stilam, mēs iegūstam dziļu izpratni par hegemonijas mehānismiem, kurus viņš redzēja un saprata. Tajā pašā laikā ar dažādu faktoru palīdzību Polibijs dod skatījumu uz to, kādēļ tie ir leģitīmi un pareizi. Protams, ka jautājums rodas arī par to, cik Polibijs ir bijis precīzs un objektīvs un cik daudz – subjektīvs, kā arī kādi faktori par to liecina, un kā to izceļ mūsdienu literatūras rakstītāji.

Hegemonijas un Romas ekspansijas jautājumam piemīt ļoti daudzi saistoši aspekti. Tos pēc bakalaura autora domām varētu iedalīt fiziskos un mentālos aspektos, tomēr šo iedalījumu var aplūkot arī detalizētāk. Viens no būtiskākajiem šāda veida atzariem ir militārais aspekts – kāda disciplīna pastāvēja kara rindās un kāda bija to ietekme uz cīņu gaitu. Cits atzars sevī iekļauj dažāda veida sociālos aspektus, proti, romiešu nostāju, neatlaidību. Protams, ka nevar aizmirst par tādām

lietām kā liktenis, veiksmē, morāle un tikumība, imperiālisma iezīmes. Šeit jau vairāk iezīmējas Romas un romiešu mentālā puse. Uz šāda principa arī tiks balstīta bakalaura darba autora metode pēc kuras tiks veikts pētījums, proti, tiks pētīti gan fiziskie, gan morālie aspekti, lai to rezultātā noskaidrot Polibija viedokli par Romas ekspansiju un tās hegemoniju.

Par cik bakalaura darbs ir primāri balstīts uz Polibija darbu “Vēsture”, tad ir zīmīgi par bakalaura darba sākumpunktu virzīt 264. gadu p.m.ē. jeb gadu, kad starp Romu un Kartāgu uzsākās Pirmais pūniešu karš. Diezgan simbolisks gads, ņemot vērā, ka tieši šeit aizsākās būtiskākās izmaiņas teritorijas ziņā, lai Roma kļūtu par visa reģiona hegemonu Vidusjūras mērogā. Polibijs savu naratīvu uzsāk tieši no šī punkta, kur detalizēti pastāsta par intensīvo periodu, kura laikā vēl nevarēja spriest par to, cik lielā mērā Roma ir spēcīga. Arī beigu punkts hronoloģijā sakrīt ar Polibiju, proti, 146. gads p.m.ē – laiks, kad Roma pilnībā sakauj Kartāgu un sagrauj Korintu Grieķijā. Jāatzīst, ka šaurāku jautājumu izpētei hronoloģiskos ietvarus varētu arī mazināt, tomēr šeit ir vajadzība pētīt visnotaļ plašus jautājumus, kuri nav aprakstāmi vien dažu desmitu gadu laikā. Tieši šī iemesla pēc hronoloģiskie ietvari ir plaši, lai ļautu sekmīgi raksturot galvenās tēzes.

Darba mērķis ir iepazīstoties ar Polibija darbu “Vēsture”, kā arī atsevišķiem vēsturiskās literatūras darbiem, izanalizēt un izvērtēt Polibija domas par Romas ekspansiju un hegemoniju.

Lai sekmīgi sasniegt darbā izvirzīto mērķi, tiek nostiprināti sekojošie **uzdevumi**:

- 1) Izpētīt Polibija biogrāfiskos datus, lai izprast viņa kā subjekta darbību politikā, vēstures rakstīšanā;
- 2) Izprast Polibija darba “Vēsture” lomu Romas antīkajā historiogrāfijā;
- 3) Raksturot Polibija nostāju attiecībā pret Romas ekspansiju un hegemoniju, izmantojot atsevišķus darba “Vēsture” minētos aspektus;
- 4) Izprast kā Polibijs skaidro Romas ekspansiju un hegemoniju;
- 5) Izpētīt literatūras darbus, lai saprast un salīdzināt 20. gs. autoru nostāju par Polibija un Romas savstarpējām attiecībām.

Bakalaura darbs strukturāli tiks iedalīts trīs nodaļās, kur katra no tām secīgi virzīs pie izvirzītajiem problēmjautājumiem. Pirmā nodaļa būs vairāk virspusēja un informatīva, proti, tā izpētīs Polibiju kā subjektu un ieskatīsies antīkā literāta biogrāfiskajos datos. Protams, ka tiks izskatīts pats darbs “Vēsture”, darba tematika, galvenie rakstīšanas virzieni un ideja, kāpēc darbs ir rakstīts. Tāpat šajā nodaļā tiks vērsta uzmanība uz to, cik lielā mērā Polibijs ar savu “Vēsturi” ir

ietekmējis Romas procesu skaidrošanu t.i., kā vēstures skaidrošana par šo valsti un reģionu ir mainījusies pirms Polibija un pēc. Līdztekus tiks veikts ieskats arī tajā, kurš potenciāli varēja ietekmēt Polibiju. Beigās tiks izpētīta laikmeta doma par vēsturi, kur kontekstā tiks iekļauti daži citi antīkie vēsturnieki.

Otrā nodaļa tiks vērsta uz to, lai paskaidrot Romas ekspansijas cēloņus, proti, kāpēc tā savas teritorijās izpleta tik veiksmīgi un plaši, cik mēs to redzam visā Romas republikas laikā. Tā kā šādu cēloņu ir ļoti daudz un tie ir dažādi, tika izvirzīti paši būtiskākie no tiem – ģeopolitikas un dabas ietekme, imperiālisma iezīmes un ambīcijas, kā arī liktenis un veiksmē. Kā var manīt, tad šie cēloņi ir visnotaļ atšķirīgi cits no cita, kas padara ekspansijas pētīšanu daudz interesantāku, jo dod iespējas tās cēloņus analizēt gan no fizisko, gan morālo aspektu pusēm, kur ģeopolitika un daba atbilst pirmajam faktoram, bet imperiālisms un ambīcijas, kā arī liktenis un veiksmē – otrā jeb morāla tipa faktoram.

Savukārt trešās nodaļas uzmanības centrs būs Romas hegemonija un tās skaidrojums Polibija darbā “Vēsture”. Par galvenajiem virzītajiem stūrakmeņiem, tika izraudzīti četri nozīmīgi aspekti – valsts iekārta, armija un cīņas gars, reliģiskais faktors, kā arī morāle un tikumība, Kā varam manīt, tad arī šeit ir diezgan cits no cita atšķirīgi faktori, kur katrs savā veidā palīdz izprast lietas būtību. Ir jāsaprot, ka Roma savu hegemoniju kala pati, proti, uzbūvējot efektīvu sistēmu valstī ar tik pat efektīvu armiju, kura ar laiku spēja adaptēties dažāda veida cīņām sauszemē un jūrā. Apsverot augstāk minēto, mēs varam virspusēji izprast, ka hegemonijas saknes atrodas Romas iekšienē, ko arī pierāda Polibijs, rakstot savu darbu.

Atslēgas vārdi: Polibijs, Roma, hegemonija, ekspansija, vēsture

SAĪSINĀJUMU SARAKSTS

angl. – angļu valodā

App. Hann. – Apiāns “Hannibāla karš” darbā “The Foreign Wars”

App. Praef. – Apiāns “Priekšvārds” darbā “The Foreign Wars”

gr. – grieķu valodā

kr. – krievu valodā

lat. – latīņu valodā

latv. – latviešu valodā

Liv. Pref. – Līvijs “Priekšvārds” darbā “Ab Urbe Condita”

Plut. Comp. Phil. Flam. – Plūtarhs “Filopomēna un Tita salīdzinājums”

Polyb. – Polibijs “Vēsture”

Thuc. – Tukidīds “Peloponēsas karš”

Vit. Phil. – Plūtarhs “Filopomēns”

sengr. – sengrieķu valodā

AVOTU UN LITERATŪRAS APSKATS

Avoti:

Nenoliedzami, ka galvenais avots, kurš sniedz mums vajadzīgo informāciju par bakalaura darba iezīmēto tematiku ir Polibijs un viņa darbs “Vēsture”. Tā hronoloģiskie ietvari ir no 264. – 146. gadam p.m.ē., kuru laikā, Romas pilsēta pakļāva sev visas uz to laiku apkārt esošās apdzīvotās zemes (Polyb. I. I. 5.). Darbs sevī ietver veselas 39 grāmatas, kuras kopumā mums dod iespaidu ne tikai par Romas darbību šajā saasinātajā laikmetā, bet arī par citu valdījumu kariem un konfliktiem, piemēram, Maķedonijas, Aitolijas, Ahajas un citu teritoriju iesaisti konfliktos. Ar lielu nožēlu ir jāatzīst, ka pilnībā saglabājušās ir tikai pirmās piecas grāmatas, kuras sniedz ieskatu Polibija pārdomās par sava darba svarīgumu, kā arī apraksta Pirmo pūniešu karu, sacelšanos pēc tā beigām, Otro pūniešu karu¹ un dažādus iekšpolitiskos jautājumus. 6. grāmata ir viena no nedaudzām, kurā mēs varam vērst uzmanību uz dažādiem jautājumiem par Romas uzbūvi un par to, kāpēc tā ir pārāka par citām valstīm. 7. – 15. grāmatas lielā mērā apraksta notikumus starp Romu un Kartāgu, Filipa V Maķedonika iekšpolitiskās un ārpolitiskās problēmas. Savukārt 16. – 39. grāmatas ir to grāmatu lokā, kuru saturs ir daudz maz nozudis, tomēr tas mazums, kurš ir saglabājies, turpina sniegt ieskatu par Romas konfliktiem ar Maķedoniju, Kartāgu (3. pūniešu karš) un citiem mazākiem konfliktiem. Bakalaura darba ietvaros iespēju robežās tiks izmantota informācija no dažādām Polibija grāmatām, respektīvi, augstāk minētais iedalījums ir pārāk izvērsts un konkrētība ir visnotaļ minimāla, tomēr sedz pašu būtiskāko informāciju par to, kas tajās minēts. Kontekstam ir jāmin arī tas, ka bakalaura darba izstrādē tiks epizodiski izmantoti arī citu antīko autoru darbi. Tostarp – Plūtarha biogrāfiju cikla darbs par Filopomēnu, Līvija priekšvārds no darba “Ab urbe condita”, Apiāna “The Foreign Wars” un Tukidīda “Peloponēsas karš”.

Visā Polibija darba “Vēsture” caurvijā mēs saskaramies ar Romas ekspansiju un tās tālāko hegemoniju Vidusjūras telpā. Būtiskākie konflikti, kurus mēs manām šajā darbā ir visi trīs pūniešu kari, romiešu-ilīriešu kari, maķedoniešu kari, kā arī gallu kari. Katrā no šiem kariem Roma bija uzvarētājs, un tas lielā mērā ir saistīts ar diviem faktoriem, kur viens ir vairāk fizisks, bet otrs – mentāls. Bakalaura darba autors uzsver, ka runa ir par Romas struktūru un romiešu neatlaidību. Šie divi faktori viens otru papildina, jo viens bez otra īsti nevar eksistēt. Bez stabilas valsts uzbūves

---

¹ Otro pūniešu karu bieži vien mēdz saukt arī par Hanibāla karu, jo būtisku un dažreiz pat izšķirošu lomu tajā spēlēja kartāgiešu ģenerālis Hanibāls Barka (247. – 183./181. g. p.m.ē.). Tāpat svarīgi minēt, ka šis karš Polibija darbā “Vēsture” tiek aprakstīts visvairāk, proti, epizodes ir manāmas līdz pat 15. grāmatai, kur tiek aprakstīts 2. pūniešu kara beigu gads.

cilvēki tai nevarēs izrādīt nekādu atbalstu, īpaši senajos laikos, kur valsts stabilitāte un stabila tās pārvalde spēlēja kritisku lomu. Savukārt, ja valsts būs stabila, bet tajā nekādā veidā neiesaistīsies tās iedzīvotāji, tad valstij pazustu saikne ar realitāti, proti, tā sāktu pieņemt savā sabiedrībā nepopulārus lēmumus – valsts lēnām pati sevi novestu līdz bojāejai.

Arī pāris citiem vēsturniekiem ir tipiski rakstīt par Romu kontekstā, kur tiek minēta tās varenība un teritoriālā paplašināšanās, piemēram, to dara Līvijs un Apiāns. Lai pierādītu šo rakstnieku minēto noskaņojumu ir nepieciešamība pieminēt pāris epizodes, piemēram, lūk, ko saka Līvijs: *“Vai es varētu paveikt kaut ko, kas būtu darba cienīgs, ja es pierakstīšu romiešu sasniegumus no pilsētas dibināšanas, es īsti nezinu. (..) tas būs gandarījums, ka esmu izdarījis tik daudz, cik manī ir, lai pieminētu pasaules izcilāko cilvēku darbus.”* [Bakalaura darba autora tulkojums] (Liv. Pref. I. 1., 3.). Šeit mēs skaidri redzam, ka Līvijs ir noskaņots izcelt tieši labo, ko viņš saskata Romā, kā arī piemin to, ka romieši ir “izcilākie cilvēki”. Apiāns arī izceļ Romas varenību caur salīdzinājumu ar citām teritorijām: *“Atkal, asīriešu, mēdiešu un persiešu impēriju (trīs lielāko impēriju pirms Aleksandra [Lielā]) dzīves ilgums nesasniedz deviņsimt gadus, ko Roma jau bija sasniegusi, un viņu impērijas lielums, manuprāt, nebija pat sasniedzis pusi no romiešu [impērijas].”* [Bakalaura darba autora tulkojums] (App. Praef. I. IX. 3.). Šajā gadījumā būtu jāmin, ka Līvijs un Apiāns lielā mērā ir ietekmējušies no Polibija. Tāpēc ir pamats uzskatīt, ka gan Līvija, gan Apiāna darbi brīžiem var rast ideju par to, ka tie epizodiski var atdarināt Polibiju t.s. veidot netiešu kopiju, piemēram, pūniešu karu kontekstā, jo Polibijs ir bijis pirmais, kurš šos notikumus apraksta, turklāt ar lielu autentiskumu savas militārās pieredzes dēļ. Bakalaura darba autors min, ka tajā pašā brīdī ir jāatzīst viens būtisks faktors, proti, katram no minētajiem vēsturniekiem ir savs naratīvs un savi hronoloģiskie ietvari, kā arī pētāmie objekti, kas padara katru no viņiem par atsevišķu un pat unikālu avotu Romas un citu apkārtējo teritoriju izpētē.

Lai adekvāti izvērtēt Polibija darbu “Vēsture”, ir jāņem vērā visi tie apstākļi, kuru dēļ viņš sāka rakstīt tieši par Romu un tās vēsturi. Nebūt nav tā, ka Polibijs ir parasta vēsturiska persona, kura nejauši izdomāja darboties tieši ar šīs konkrētās valsts vēsturi. Dzīves pavērsieni, kurus Polibijs piedzīvoja pierāda to, kāpēc viņš raksta tieši tā, kā mēs to varam manīt. Likumsakarīgi, ka rodas jautājumi, proti, vai darbs “Vēsture” tika rakstīts objektīvi, vai Polibijs to ir rakstījis pēc Romas pavēles, cik lielu spiedienu ir devušas viņam zināmās personas ar kurām viņš pavadīja savu dzīvi? Tieši tāpēc ir būtiski ar nelielu piesardzību šķetināt Polibija tekstu un izprast augstāk minētos apsvērumus.

Polibija darbam “Vēsture” ir ļoti liels skaits tulkojumu dažādās valodās. Tie, protams, ir izdoti dažādos laikmetos, jo katras valodas attīstība ir atšķirīga, respektīvi, plašāk zināmo valodu pārstāvji paspēj uzrakstīt savus tulkojumus daudz ātrāk nekā citi. Bakalaura darba nolūkam tika izvēlēts Evelīna Širlīja Šakburga (angl. Evelyn Shirley Shuckburgh) tulkojums. Pēc datējuma tas tika uzrakstīts 19. gs. beigās, kā arī ir visnotaļ precīzs. Jāatzīst, ka tieši šis tulkojums ir ātri atrodams un patīkami lasāms, jo katra grāmata un katra nodaļa ir ērti atdalīta no pārējā teksta. Šeit gan ir jāteic pateicība mājaslapas redaktoriem, kuri šo visu ir digitalizējuši. Šāda paša stila tulkojumi internetā ir atrodami vairāki, tomēr tulkotāja Šakburga tulkojums ir viens no populārākajiem. Pēdējo 150 gadu laikā tulkotāji ir pacenkušies, lai sniegt tulkojumus vairākās valodās, tai skaitā arī krievu.

Darbā tiek izmantoti arī pāris citu antīko literātu darbi, lai veiktu nelielus salīdzinājumus ar Polibiju un lai bakalaura darbu padarītu objektīvāku un informatīvāku. **Plūtarhs** tiek izvēlēts vairāku iemeslu pēc, proti, tāpēc, ka no viņa ir saglabāties visai liels rakstiskais mantojums, kā arī viņa ietekmes no Polibija pēc. Darbs par Filopomēnu ir viena no daudzām Plūtarha biogrāfijām, kuras viņš ir rakstījis balstoties uz Polibiju un citiem saviem līdzgaitniekiem un/vai priekšgaitniekiem. Plūtarham ir ļoti daudz šādu biogrāfiju gan par dažādām personām no Romas, gan tādām, kuras nāk no Grieķijas. Zīmīgākie piemēri – Sulla, Temistokls, Solons, Pompejs u.c. Tāpat viņš ir rakstījis daudzus darbus, kur salīdzina konkrētus cilvēkus. Lasot šos darbus var atrast galvenos Plūtarha uzdevumus, proti, viņš papildus tam, lai aprakstīt konkrētu personu, pastāsta par viņu galvenajām vērtībām, morāli, drosmīgajiem sasniegumiem, neražām utt. Par cik Plūtarhs ir ne tikai vēsturnieks, bet arī filozofs, tad viņa darbiem piemīt gan vēsturiskā faktoloģija, gan filozofiskais skatījums uz lietām, respektīvi, viņš ir kā “tilts” starp abām zinātnēm. Paši teksti, tai skaitā bakalaura darbā izmantotās biogrāfijas nav sausi un grūti lasāmi, jo tajos var atrast arī mākslinieciskās izteiksmes līdzekļus, brīžiem pat jokus, proti, viss ir darīts, lai Plūtarha darbs tiktu lasītājam būtu viegls un saprotams. Pēc bakalaura autora domām Plūtarhu ir lasīt daudz vieglāk nekā Polibiju tieši šī iemesla pēc, jo Polibija rakstīšanas stils ir daudz nopietnāks un detalizētāks, un, šķietami, pie reizes arī nogurdinošāks.

Nozīmīgs darbs, kurš epizodiski ir izmantots bakalaura darbā, ir **Tukidīds** ar darbu “Peloponēsas karš” (angl. The Peloponnesian War). Tukidīds ir pieskaitāms pie vissvarīgāko antīko vēsturnieku skaita, kurš ir devis lielu mantojumu vēsturei ar savu detalizēti aprakstīto darbu. Tajā tiek minēti visdažādākie procesi no Peloponēsas kara. Viņa historiogrāfiskā tradīcija būtiski atšķiras no priekšgaitnieka Hērodota, kurš savā vēsturē bieži vien iepina mitoloģiju. Tukidīdā var

manīt tieksmi pēc objektīvās vēstures pētīšanas, lai gan jāatzīst, ka brīžos viņš nosliecas uz subjektīvu viedokli. Bakalaura darbā Tukidīds ir izmantots, lai norādīt uz Polibija iedvesmu no viņa, kā arī uzzināt abu autoru līdzības rakstīšanā, piemēram, no metodoloģiskā aspekta.

Lai sekmīgi veikt darbu, tiek iekļauti arī divi citi romiešu vēsturnieki – **Līvijs** un **Apiāns**. Abi no viņiem diezgan atšķirīgi pēc savām rakstīšanas iezīmēm, respektīvi, Līvijs mēdz vairāk rakstīt stāsta formā, iekļaut sakrālo pasauli savos tekstos, savukārt, Apiāns ir ļoti līdzīgs rakstnieks Polibijam, to apliecina abu uzskati par Romas hegemoniju, kā arī pašu likteņi, proti, nonākšana Romā, darbošanās tajā u.c. Gan Līvijs, gan Apiāns ir specializējušies Romas vēsturē – tāpat kā Polibijs, kas padara viņu izvēli bakalaura darba nolūkam likumsakarīgu. Bakalaura darbā šie vēsturnieki ir iekļauti, lai saprast atšķirīgās vēstures rakstīšanas tendences un lai salīdzināt abus ar Polibiju.

Visu augstāk minēto bakalaura darbā izmantoto avotu tulkojumi ir atrodamī tajā pašā vietnē, kur Polibija teksts. Plūtarcha izmantoto tekstu ir tulkojis amerikāņu klasiķis Bernadots Perrins (angl. Bernadotte Perrin), Apiāna darba tulkotājs ir amerikāņu žurnālists un rakstnieks Horācijs Vaits (angl. Horace White), Līvijs ir tulkojis filologs un Stenfordas Universitātes profesors Bendžamins Fosters (angl. Benjamin O. Foster), savukārt, Tukidīda tulkojumu ir sniedzis Džozefs Dents (angl. Joseph M. Dent) – britu grāmatu publicists. Visi augstāk minētie tulkojumi tika veidoti 19. gs. beigās un 20. gs. sākumā, gluži kā tas bija ar Polibija darbu.

Literatūra:

Literatūras klāsts par Polibiju un Romu ir ļoti bagāts. Būtu jāatzīst, ka viens no ievērojamākajiem darbiem ir Kembridžas Antīkās Vēstures (angl. “*Cambridge Ancient History*”) sējumu krājums, kurš sniedz rūpīgu un detalizētu izklāstu par visas antīkās pasaules vēsturi, iedalot to hronoloģiskajos ietvaros. Piemēram, šī bakalaura darba ietvaros tiks izmantoti 7. sējuma 2. daļas darbi, kā arī 8. sējums, kuri sniedz ieskatu starp nostādītajiem gadiem, proti, 264. – 146. g. p.m.ē. Likumsakarīgi, ka viens no sējumu vadošajiem redaktoriem ir britu izcelsmes vēsturnieks **Frenks Volbenks** (1909 – 2008), kurš ir plaši zināms ar savu skrupulozo Polibija pētniecību.

Lielu lomu bakalaura darba izstrādei ir jāvērš Makgila Universitātes antīkā vēsturnieka **Donalda Valtera Baronovski** grāmatai “*Polybius and Roman Imperialism*”. Nenoliedzami, ka šis ir liels vadmotīvs Polibija domu izpētē, jo apskata vienu no plašākajiem tēmu lokiem kā Roma un tās ienaidnieki, Roma un barbarisms, Roma un liktenis u.c. saistošas tēmas. Grāmata ir iedalīta

divās atsevišķās nodaļās, kur pirmā vēsta par antīko vēsturnieku, filozofu un dzejnieku viedokli attiecībā pret imperiālismu, savukārt otrā nodaļa par Polibiju un lietām, kuras raksturo viņš pats. Plašais tēmu spektrs, kurš tiek piedāvāts šajā darbā, ļauj mums gan piekrist, gan nepiekrist, gan kritizēt uzrakstīto informāciju. Lielāka uzmanība, protams, ir jāvērs tieši otrajai grāmatas nodaļai, kura atbilst bakalaura darba virzītajai specifikai. Pateicoties šī darba fleksīblai pieejai, ir iespēja izprast to, kuri no imperiālisma faktoriem spēlē būtiskāku lomu – fiziskie vai morālie.

Turpinot par Polibiju, viens no svarīgākajiem darbiem ir Saloniku Universitātes profesora **Nikolausa Miltsiosa** grāmata “*The Shaping of Narrative in Polybius*”. Var šķist, ka šis darbs ir ļoti līdzīgs jau dažiem iepriekš minētajiem, tomēr vēlos uzsvērt arī šīs grāmatas neatņemamo daļu darba izstrādē. Lielākoties, protams, darba nodaļas izpēta tās pašas tēmas, kuras izskata Polibijs, tomēr ir brīži, kuros atklājas grāmatas pētnieciskā aura. Konceptija ir strukturēta ļoti līdzīgi, bet tajā pašā brīdī tā izceļas uz citu darbu fona. Autors mums ļauj izpētīt Polibiju no visām pusēm, lai mēs varētu iegūt skaidru ainu par šo cilvēku un viņa domām, jo izpēta viņu kā rakstnieku, kritiķi, vēsturnieku un personāžu. Šāda veida pieeja ir vispareizākā, jo gadījumos, kad tiek izpētīts tikai viens aspekts, mēs varam kļūt par tā saucamo “aklo piekritēju”, proti, ja mēs izpētām darba tehniskos aspektus, saprotam, cik darbs ir labs, bet nesniedzamies tajā, lai izprast autora motīvus.

Kontrastam, tika izvēlēta arī literatūras vienība krievu valodā, kuras primārais mērķis ir papildināt angļu literatūru un dot savas atziņas un kuras, savukārt, var izmantot salīdzināšanai. Par vienu no labākajiem darbiem var nosaukt Sanktpēterburgas Valsts universitātes profesora **Andreja Tižova** darbu “Polibijs un viņa “universālā Vēsture” (kr. «*Поллибий и его «Всеобщая история»*)». Darbs pēc struktūras ir ļoti līdzīgs citiem, proti, tas sniedz ieskatu gan Polibija biogrāfijā, gan viņa prioritātēs rakstīšanā, tomēr varētu minēt, ka šis darbs ir tajā pašā brīdī daudz detalizētāks, jo epizodēs sniedz vairāk informācijas, piemēram, viņa biogrāfijā tiek minēts daudz lielāks ģimenes koks², ko nevaram manīt daudzos angļu literatūras darbos.

Būtisks ir Merilendas Universitātes profesora **Artūra Ekšteina** raksts “*Phylarchus, and Historiographical Criticism*”, kurā autors diskutē par to kā Polibijs ir vērsies pret vēsturnieku Filarhu (*sengr. Φύλαρχος*). Nevienš no Filarha darbiem saglabājies nav, tomēr ir citi vēsturnieki, tostarp Polibijs, kuri uz viņu atsaucās, un tas mums dod būtisku ieskatu šī vēsturnieka rakstīšanas

---

² Šeit runa ir par tādiem cilvēkiem kā Polibija vectēvs un brālis. Šajā gadījumā pat tiek apspriesta varbūtība, ka Filopomēns ir Polibija vectēvs, tomēr šī informācija ir apstrīdama, jo tieši grāmatas no Polibija “Vēstures”, kur tiek rakstīts par Filopomēnu ir zudušas. Mēs nevaram verificēt šādu informāciju, proti, varam vien spekulēt.

stilā. Ekšteina raksts ir būtisks ar to, ka mēs varam sasaistīt paša Polibija kritiku attiecībā pret vēl citiem vēsturniekiem, piemēram, Kvintu Fābiju Piktoru³ un Timaju⁴, kurus Polibijs darbā “Vēsture” kritizē visnotaļ bieži. Izmantojot šo kritiku mēs varam izprast lietas, kuras Polibijam vēstures rakstīšanā nepatika un kuras viņš uzskatīja par nepieņemamām. Kopumā Ekšteina raksts mums dod liecinājumus par Polibija rakstīšanas un domāšanas tehniskajiem aspektiem, kurus būtu obligāti jāņem vērā, lai saprast viņa motīvus.

Tikpat nozīmīgs ir antīkā vēsturnieka, Romas imperiālisma pētniecības eksperta **Džona Stjuarta Ričardsona** raksts “*Polybius’ View of the Roman Empire*”. Autors spriež un rada diskusiju par to kā Polibijs skaidro Romas imperiālistisko politiku, tās lomu uz masīvo ekspansiju. Par mērķi šajā rakstā tiek virzīts skaidrojums par to, ka ir nepieciešams nošķirt vēsturnieku no t.s. “impērijas celtnieka”. Jāatzīst, ka Polibijs veiksmīgi spēj atainot šī “impērijas celtnieka” arhetipu, lai gan, iespējams, bez konkrēta nodoma to darīt.⁵ Bakalaura darba autors spekulē, ka termins “impērijas celtnieks” šeit ir domāts tajā nozīmē, ka, iespējams, Polibijs savu darbu ir rakstījis kaut kādā mērā kā pakalpojumu Romai. Autors tāpat izvirza tēzi, ka Polibija skaidrojumi varētu krasi atšķirties no citu antīko rakstnieku skaidrojumiem, kas norāda uz to, cik svarīgi ir veikt salīdzinājumu, lai izprast tieši Polibija domu gājienu.⁶

Nozīmīgs ir raksts “*Polybius of Megalopolis the Greek Admirer of Rome*”, kurš ir būtisks ar to, lai pastāstītu Polibija biogrāfiskos aspektus, kuri noveda viņu līdz tam, lai rakstīt par Romu brīžiem slavējošā noskaņā un slikties par labu tai. Jau pats raksta nosaukums mums dod pirmo reakciju, ka šeit tiks veikts minējums par Polibija personības maiņu no visnotaļ dedzīga patriota uz cilvēku, kurš apstākļu rezultātā ir mainījis daudzus no saviem uzskatiem t.i. nosliecies par labu Romai. Lai gan jāatzīst, ka daļēji tā nav, jo kaut kādas noslieces uz Romas pusi viņam radās atrodoties Grieķijas teritorijā. Tiek minētas Polibija ciešās attiecības ar Romā esošo pārvaldi un dažiem prominentiem tās pārstāvjiem, piemēram, Scīpionu Aimiliānu, kurš uz Polibija ierašanās brīdi Romā vēl bija jauns zēns. Raksta autors min, ka apkārtējai videi, tai skaitā Scīpiona aplim,

---

³ Fābijs Piktors ir uzskatāms par agrāko zināmo Romas vēsturnieku, kurš aktīvi darbojās aptuveni no 215. – 200. gadiem p.m.ē.

⁴ Timajs (~356.-350. - ~260. g. p.m.ē.) bija grieķu vēsturnieks, kurš ir zināms kā viens no vadošajiem vēsturniekiem periodā starp Eforu no Kimas un Polibiju. Zināms, ka Timajam nebija personīgas pieredzes, kuras palīdzētu dot autentiskākas liecības kā Polibijam.

⁵ John Stuart Richardson, “Polybius’ View of the Roman Empire,” in: Papers of the British School at Rome. (Great Britain: [Cambridge University Press], 1979), 1. Pieejams: <https://www.cambridge.org/core/journals/papers-of-the-british-school-at-rome/article/abs/polybius-view-of-the-roman-empire/795BF758E79E90C48B8AE3030CE41C7B> (skatīts: 20.03.2024).

⁶ Ibidem.

bija vadošā nozīme Polibija naratīva sastādīšanā. Tālāk tiek aprakstītas Polibija prasmes vēstures rakstīšanā, kā arī tas, cik lielu nozīmi deva viņa klātbūtne dažādos notikumos, piemēram, Kartāgas krišanā vai Korintas nopostīšanas brīžos. Šim rakstam ir vitāli svarīga nozīme, lai nospraust virspusējās lietas – kas ir Polibijs un kādi ir viņa ideāli.

Raiena Balota raksts “*Polybius’ Advice to the Imperial Republic*” izskata Romas republikas politiku, kā arī tās imperiālismu, tomēr svarīgāku lomu sniedz darba otrā daļa. Rakstā tiek uzsvērtas divas pieejas, caur kurām Polibijs raksta un tajā pašā brīdī izglīto savus lasītājus. Runa ir par piemēru (lat. *exemplum*) un “mācīšanos caur ciešanām” (gr. *pathei mathos*). Polibijs ir spējis apvienot abas – vairāk grieķisko “mācīšanos caur ciešanām” un Romas rakstniekiem tipisko *exemplum* vienā elementā. Tā vietā, lai klusi slavētu tikai romiešu izcilākos ģenerāļus, viņš slavē tos, kuri spēja būt mēreni un līdzjūtīgi citu cilvēku ciešanām, respektīvi, šeit mēs arī redzam *pathei mathos* izpausmi. Raksts ir būtisks ar to, lai saprast, ka Polibijs patiesi nav bijis vienkāršs Romas slavinātājs, bet gan nosvērts rakstnieks, kuram ir būtiskas cilvēkam raksturīgās labās vērtības.

1. POLIBIJA BIOGRĀFISKIE DATI UN DARBS “VĒSTURE”

1.1. Polibija biogrāfija

Polibijs no Megalopoles (~200. - ~118. g. p.m.ē.) bija dzimis Ahajas līgā, valstsvīra Likorta⁷ ģimenē. Jau no pašas jaunības Polibijs parādīja sevi kā rūdīts cilvēks politiskajos procesos, kas ļāva viņam izvērtēt situāciju, izteikt konstruktīvu viedokli par daudziem jautājumiem, piemēram, Romas dominanci pār līgu vai Ahajas neatkarību. Nedrīkst piemirst par tām darbībām, kuras viņš veica, kad atradās Ahajas līgā, proti, dalību sabiedrisku lietu risināšanā Ahajas ikdienas dzīvē, sūtņa lomā, kur, piemēram, 186. un 181. g. p.m.ē. viņš devās pie Ptolemaja V Epifāna – Ēģiptes faraona, 189. g. p.m.ē. devās uz Romu. Viņš pat paspēja pabūt par stratēģi (lat. *strategus*, gr. *στρατηγός*) 181. g. p.m.ē. un hiparku (gr. *Ἱππαρχος*) 170./69. g. p.m.ē.⁸ Tātad no šī izriet tas, ka Polibijs bija ļoti cienīts politiskās elites vidū Ahajas līgā, ko arī apliecina viņa dalība Filopomēna⁹ bēru procesijā, kur pašam Polibijam bija tas gods un cieņa nest politiskā līdera urnu ar pelniem.¹⁰ Šo momentu ļoti skaisti apraksta Plūtarhs, citēju: *“Kamēr viņu, [ahajiešu], galvas bija apklātas ar vainagiem un viņu acis pilnas ar asarām, viņi vadīja savus ienaidniekus aiz sevis iekaltus ķēdēs. Pati urna, gandrīz vai apslēpta zem vainagiem, tika nestā ar Polibija, ahajiešu karavadoņa rokām, un ar viņu gāja kopā galvenie ahajiešu vīrieši.”* [Bakalaura darba autora tulkojums] (Vit. Phil. 21. 3. 1. – 2.). Kopumā no visa iepriekš minētā var izprast Polibija nozīmi tā laika sabiedrībā, proti, viņš bija visnotaļ politiski noskaņots cilvēks ar militāru pieredzi. Tādējādi viņš nelīdzinās rakstniekam, kurš notikumus pēta un apraksta no malas. Šajā gadījumā ir jūtama personīgā pieredze, kura tiek iegūta atrodoties Ahajā, bet nostiprināta vēlāk atrodoties Romā. Visa apkārtēja vide, personas un notikumi, kuri atradās Polibijam blakus Ahajas līgā, vēl jo vairāk radīja priekšstatu viņam pašam par to, kādas tēmas un uzskati ir svarīgākie, kā arī kāda politika būtu jāvērs Ahajas līgai attiecībā pret Romu. Gan viņa tēvs Likorts, gan Filopomēns bija par Ahajas neatkarību, ko, protams, pieņēma arī Polibijs, tomēr jāatzīst, ka tieši šajā laikā neatkarību bija noturēt arvien grūtāk – Roma vairāk un vairāk iesaistījās Ahajas dzīvē, kas ļāva domāt par neatkarību palēnām izzust no daudzu cilvēku prātiem.¹¹ Tāpat šis aspekts ir saistāms ar to, ka Ahajas līga bija lielā mērā no Romas atkarīga, proti, kad abas teritorijas kļuva par sabiedrotajām, viņa arvien vairāk spieda

⁷ Likorts bija viens no aktīvākajiem politiķiem šajā laikā, kurš ļoti cieši atbalstīja stratēģi Filopomēnu.

⁸ H. J. Edwards. Introduction (Cambridge: Harvard University Press, 1978), p. 7. (skatīts: 21.03.2024).

⁹ Filopomēns bija viens no svarīgākajiem Ahajas līgas politiķiem Polibija laikā, kurš bija stratēģis 8 reizes un kurš bija vadošais cilvēks, lai padarīt Ahaju par stipru un neatkarīgu militāru spēku visā Grieķijas teritorijā.

¹⁰ Edwards. Introduction, p. 7.

¹¹ A[ndrei] Tyzhov, Polibii i ego “Vseobshchaia istoriia” (s.l. s.a.) p. 6. Pieejams:

<https://ancientrome.ru/publik/article.htm?a=1383835844> (skatīts: 21.03.2024).

ahajiešus palīdzēt karos un otrādi, bet ar laiku Roma sāka izrādīt ambīcijas arī uz pašas līgas teritoriju, kuru beigās arī sagrāba.

Runai aizsākoties par Romu, būtu nedaudz jāapraksta to dzīves pavērsienu, kurš Polibija dzīvē ir atstājis īpaši lielu nospiedumu tālākajā dzīvē un darbībā, kā arī darba “Vēsture” rakstīšanā. Runa ir par 168./167. gadu p.m.ē., kad Polibijs kopā ar vēl tūkstošiem citu Ahajas līgas cilvēku tika izvesti uz Romu kā ķīlnieki. Šie cilvēki tika sadalīti pa dažādām Romas pilsētām – cits tuvāk tās sirdij, proti, Romas pilsētai, cits kur tālāk, tomēr pašam Polibijam, dažādu apsvērumu dēļ, tika ierādīta pilsēta paša hegemonā centrā. Polibija dislocēšana Romas pilsētā bija sasaistāma ne tikai ciešo draudzības saikņu ar Romas valstsvīriem dēļ, bet arī tāpēc, ka viņš, atšķirībā no daudziem citiem, bija izglītots un zinošs cilvēks, kuru var diezgan veiksmīgi izmantot dažādiem mērķiem.¹² Tieši šeit mēs varam runāt par Polibija lielākās dzīves daļas sākumpunktu, kur viņš piedalās dažāda veida sapulcēs, ieskaitot dalību Scīpiona aplī¹³, protams, ka tiek uzsākta arī darba “Vēsture” rakstīšana, par kuras saturu izvērstāk tiks rakstīts vēlāk. Polibijam bija tā iespēja būt vietās, kur notika saasinātākās cīņas, kas arvien vairāk liecina par viņa svarīgo lomu priekš Romas. Viņš paspēja pabūt Āfrikas ziemeļu daļā, Ibērijas pussalā, Kerkīrā, Peloponēsas pussalā, kur varēja pētīt sabiedrības nostāju uz dažādiem notikumiem, karus un atsevišķas cīņas.¹⁴ Polibiju labi pazina Romā, un tāpēc cilvēki viņu cienīja, neskatoties uz to, ka Polibijs ir nācis no vietas, kurai Roma ar laiku piesavināja provinciālu nozīmi.

Viens no būtiskākajiem brīžiem biogrāfijā, kur vadošā loma bija antīkajam vēsturniekam, ir laika periods, kad viņš pielietoja visus savus spēkus, lai veiksmīgā kārtā Ahajas līgas teritorijas tiktu veiksmīgi un bez spaidiem inkorporētas Romas republikas sastāvā. Un viņam tas patiesi izdevās, ko viņš pats apraksta sava darba noslēgumā, precīzāk, 39. grāmatā. Ahajieši labi zināja Polibiju un cienīja viņa veikto darbu pēdējo gadu laikā. To apliecina daudzu ahajiešu atgriešanās uz savu dzimteni¹⁵, kā arī Filopomēna statuju atstāšanu, kur Polibijs ar savām oratora prasmēm spēja pārliecināt savus pretiniekus, stāstot, ka Filopomēns, lai arī bieži nav piekritis Romas idejām, turpināja būt tās sabiedrotais pat vīsaasinātākajos brīžos (Polyb. XXXIX. XIV. 1. – 9.). Polibijam

---

¹² Donald Baronowski, *Polybius and Roman Imperialism* (London: Bristol Classical Press, 2011), p. 2. (skatīts: 21.03.2024).

¹³ Scīpiona aplis bija dažādu domātāju, filozofu, politiķu un rakstnieku grupa, kuras galvenais uzdevums bija debatēt par kultūru, literatūru un arī humānismu. Jāatzīst, ka Scīpiona apla dalībnieki debatēja arī par Romas politiku, īpaši ārpolitiku, kur viņiem bija daudz mērenāka nostāja un ko varam manīt tikko minētajā gadījumā par ahajiešu, ja rupji izteikties, “repatriāciju” uz dzimteni.

¹⁴ Baronowski. *Polybius and Imperialism*. p. 2.

¹⁵ Runa ir par 1000 ahajiešiem, kurus Roma paņēma kā ķīlniekus vairākus gadus atpakaļ.

bija visi rīki, kuri ļāva pieņemt ahajiešiem jauno konstitūciju. Viņš apmeklēja visas Ahajas līgas pilsētas, runāja ar cilvēkiem un izplatīja Romas vārdu. Kā jau minēju iepriekš, tad cilvēki viņu atbalstīja, jo patiesi ticēja Polibijam (Polyb. XXXIX. XVI. Jāteic, ka Roma veica gudru soli, kad izvēlējās par vēstnesi sūtīt tieši Polibiju, kurš pēdējo 20 gadu laikā bija pierādījis savu lojalitāti republikai.

Biogrāfijas kontekstā ir ļoti būtiski izprast, kādas bija Polibija motivācijas rīkoties tieši tā, kā mēs to redzam uz viņa dzīves piemēra. Kādi politiskie spēki varēja stāvēt aiz viņa un kā varēja justies viņš pats iekšēji? Ļoti debatējams un plašs jautājums, tomēr vienu faktu mēs varam izvirzīt uzreiz, proti, ka Polibijs nevarētu tik droši un bezbailīgi rīkoties bez Scīpionu atbalsta.¹⁶ Tas ir loģiski, jo jau no pašas ierašanās brīža priekš Polibija tika izveidoti komfortabli un labi apstākļi, lai darboties sevis izvēlētajā virzienā. Par cik Polibijs kļuva par Scīpiona Aimiliāna mentoru un labu draugu, viņam bija brīva iespēja staigāt pa Romu, izmantot materiālus un ziņas, pat iziet ārpus pilsētas. Brīvības un iespēju kulminācija notika tad, kad Polibijs organizēja Sīrijas troņmantnieka Demetrija bēgšanu. Viss tika organizēts tik veiksmīgi, ka šo nemanīja nākamās 4 dienas, un Polibiju pat neturēja aizdomās.¹⁷ Atkal varam pārliecināties par to, cik labi viņš spēja iekļauties Romas sabiedrībā. Lai gan mēs varam turpināt saukt Polibiju par ķīlnieku, ko varam lasīt dažāda veida literatūrā, ir jāatzīst, ka viņa dzīve itin ne tuvu nelīdzinājās tai, kuru piedzīvoja citi ieslodzītie un dislocētie Romai nelojālie cilvēki. Šeit mēs manām bez maz vai absolūtu brīvību, jo līdz mums nav nonākušas liecības par to, ka Polibijs kaut kur varētu tikt ierobežots. Vienīgais, kurš šajā situācijā varētu sevi ierobežot ir viņš pats, ko visticamāk Polibijs brīžos varēja pielietot, piemēram, kad vajadzēja atrast kaut kāda veida kritikas attiecībā pret Romu attaisnojumu. Lai vai kā, tomēr ir jāapzinās, ka šāda nostāja lielā mērā ir paša Polibija veikums. Kā jau tika minēts iepriekš, tad periods, kurā dzīvo un darbojas Polibijs jaunībā, ir ļoti saasināts. Neskatoties uz savu cieņu un mīlestību pret Ahaju, Polibijs jau tad saprata, ka šo zemju sagrābšana zem Romas varas ir vien laika jautājums. Atrazdamies Romā, viņam radās īstie apstākļi, lai postulēt ziņas par Romas hegemoniju un kādēļ tā ir vienīgā loģiskā un pareizā izeja, kādēļ tieši Romai ir šī misija kļūt par galveno spēku reģionā.

Par Polibija dzīves beigām ziņas ir skopas, tomēr mēs skaidri zinām par viņa atgriešanos Ahajā 146. gadā p.m.ē., kur viņš pildīja savu misiju, lai mierīgā veidā ahajiešus pārliecināt Romas

---

¹⁶ Tyzhov, Polibii. p. 12.

¹⁷ Ibidem, pp. 12-13.

jautājumā. Ir zināms, ka viņa dzīve ir bijusi visnotaļ ilga priekš antīkā laikmeta – aptuveni 82 gadi, kas priekš tik tik nozīmīga personāža kā Polibijs ir diezgan daudz. Par vispārpieņemto teoriju tiek pieņemts, ka Polibijs savu nāvi satika neilgi pēc atrašanās zirga mugurā, proti, viņš esot no tā nokritis, kas rezultējās ar tālāko saslimšanu un miršanu.¹⁸

Izpētot Polibija biogrāfiju ir labi saprotams tas iemeslu apjoms, kurš bija pietiekams, lai Polibijs Romu pieņemtu un uzskatītu to par to valsti, kuras piemērs bija jāņem pārējiem. Pirmkārt, lielu faktoru šeit spēlē viņa personīgā pieredze, respektīvi, viņš visu dzīvi vairāk vai mazāk bija iesaistīts procesos saistībā ar Romu, proti, sākot no militārām kampaņām un beidzot ar dzīvi Romā, kur ietekmējās vēl vairāk. Otrkārt, Polibijs ļoti labi apzinājās Romas militāro pārkumu un saprata, ka agri vai vēlu kaimiņvalstis tai zaudēs. Viņš militāro pārkumu pamato ar vairākām lietām, piemēram, kārtību armijā, dažādām kara tehnikām un stratēģijām, prasmi cīnīties apstākļos gan uz sauszemes, gan ūdens u.c. Treškārt, viņš ļoti cienīja Romas uzbūvi, proti, varas centru savstarpējo mijiedarbību, kura pie reizes atbilda Polibija ideālajai konstitūcijai. Ceturtkārt, Polibijs saprata romiešu noskaņojumu un izlēmību, lai parādīt sevis kā hegmona statusu. Romieši bija ļoti organizēti un apņēmīgi, lai aizstāvēt savas valsts intereses. Beigās var minēt to, ka Polibijs šajā situācijā ir bijis ļoti praktisks un objektīvs, jo pretošanās gadījumā viņš redzētu to kā tiek nežēlīgi sagrauta un vēlāk pakļauta Grieķija. Ir jāteic, ka Polibijs ar savu piekļaušanos Romai ļoti palīdzēja tam, lai šie procesi noritētu pēc iespējas mierīgāk, to pierāda viņa darbība 146. gadā p.m.ē., kā arī epizodiska darbība Romā, piemēram, jautājumā par ahajiešu atgriešanu uz Grieķiju. Tā vietā, lai savu darbu “Vēsture” piesārņotu ar pārāk lielu personīgu uzskatu kopumu, viņš centās būt objektīvs un līdztekus arī racionāls – Polibijs redzēja Romas potenciālu, ko arī aprakstīja.

Rezumējot, par Polibija biogrāfiju mēs saprotam, ka viņa pieredze politiskajā un militārajā jomā bija ļoti liela. Kļūstot par kavalērijas komandieri un stratēģi, viņam pavērās plašas iespējas lemt grandiozas iekšpolitiskas un ārpolitiskas tendences. Viņa sakari ar Ēģipti, Pergamu, Romu un visiem to līderiem, veicināja arī plašas komunikācijas iespējas, ko vēlāk izmantos arī Romas pārvalde jau atkal pieminot 146. g. p.m.ē. Šis vēsturnieks ir visai neviennozīmīgs, un prasa lielu piepūli, lai šķetināt dažāda veida strīdīgus momentus viņa uzskatos. Aizverot acis uz dažādiem brīžiem, kuriem mēs varam nepiekrīst un uzdot kādus būtiskus jautājumus, mēs varam droši teikt, ka Polibijs ir bijis visnotaļ autentisks un precīzs, rakstot savu darbu. Bakalaura darba autors uzskata, ka Polibiju var nosaukt par vienu no svarīgākajiem antīkās pasaules personāžiem.

---

¹⁸ Ibidem, p. 6.

1.2. Polibija darbs “Vēsture”

Darbs “Vēsture” ir apjomīgs literatūras kopums, kurā autors ir aprakstījis Romas vēsturi no 264. – 146. gadam p.m.ē. un kura laikā apraksta tādas tēmu grupas kā biogrāfijas un cilvēku apraksti, notikumu apraksti – kari, iekšpolitiskās problēmas, ārpolitika, atsevišķu valstu novērtējumi utt. Īsāk sakot, Polibijam patīk aprakstīt dažādus aspektus, jo lai paskaidrot vidējam lasītājam – vai augstākam elites pārstāvim, vai vienkāršākam lasītājam par to, kādēļ tieši Roma šajā laikā izcēlās kā vadošais spēks reģionā, ir jāpieiet šai tēmai daudzpusīgi. Darba “Vēsture” izvērtēšanai un analīzei ir jāpakļauj dažādi jautājumi – kas ir darba auditorija, kādas ir galvenās tā iezīmes, kuras vērtības darba rakstīšanā iezīmē Polibijs. Literatūrā mēs sastopamies ar daudzām koncepcijām, kuras paredz no dažādām pusēm izskatīt šo darbu, piemēram, viens autors izpēta darbu vērsoties pret tā autoru, izvērtējot viņu kā rakstnieku, kā vēsturnieku, kritiķi u.c, bet, piemēram, cits var pievērsties pašam darbam, pētīt tā stilu, rakstīšanas paņēmienus, konstrukcijas. Protams, ka vēstures rakstīšanā galvenā problēma ir novirze no objektīvas pētniecības uz subjektīvismu, un tāpēc ir svarīgi izprast – vai Polibijs ir bijis godīgs pret savu auditoriju, respektīvi, rakstījis objektīvi, vai arī ir epizodes, kurās viņš kļūst subjektīvs.

Uzsākot lasīt darbu, Polibijs mūsos jau no pirmajām darba nodaļām iedvēš vienu visnotaļ provokatorisku tēzi, proti, ka cilvēki, precīzāk, rakstnieki, kuri raksta vēsturi, ir bijuši pārāk virspusēji un pat tā sacīt augstprātīgi, jo nav uzskatījuši par svarīgu šīs Romas perioda detalizētu izpēti. Polibijs kaut kādā mērā uzbrūk tiem, kuri pārraksta jau to, kas ir rakstīts iepriekš, un pēta tādus aspektus, kuri ir labi visiem zināmi (Polyb. I. I. 2. – 6.). Šāda retorika, kur Polibijs mēdz kritizēt un uzbrukt citiem rakstniekiem un domātājiem mēdz parādīties dažviet visas “Vēstures” caurvijā. Pirmais šāds piemērs ir manāms 3. grāmatā, kur Polibijs kaut kādā mērā patiesi uzbrūk Fābijam Piktoram, lai gan pats šo uzbrukumu noliedz (Polyb. III. VII. 5.). Viņš polemizē par to, ka Piktors esot neprecīzi piedāvājis mums Otrā pūniešu kara cēloni. Kamēr Piktors par cēloni nosauc Hasdrubāla Barkas¹⁹ ambīcijas un cīņas garu (Polyb. III. VIII. 1.), pats Polibijs par cēloni sauc to pašu Hamilkaru Barku²⁰, kurš pēc Pirmā pūniešu kara beigām nebūt neuzskatīja, ka ir zaudējis (Polyb. III. IX. 6. – 8.). Papildus tam Polibijs pievieno vēl divus cēloņus šim karam, proti, ka Kartāga, uzskatot, ka viņas mērķi ir cēli, garantēs un pat nodrošinās uzvaru pār Romas

¹⁹ Hasdrubāls Barka (245. – 207. g. p.m.ē.) bija kartāgiešu ģenerālis, kurš piedalījās lielā skaitā cīņās 2. pūniešu kara laikā, kur arī krita. Plaši pazīstamā Hannibāla Barkas brālis, Hamilkāra Barkas dēls.

²⁰ Hamilkars Barka (275. – 228. g. p.m.ē.) bija kartāgiešu ģenerālis un valstsvīrs – Barku ģimenes galva, Hannibāla, Hasdrubāla un Mago Barkas tēvs. Plašāk zināms ar savu dalību Pirmajā pūniešu karā, precīzāk, tā otrajā daļā, kur zaudēja, bet, neskatoties uz to, parādīja savus panākumus kara laukā.

republiku, tomēr tas neizdevās (Polyb. III. X. 1.), savukārt par trešo cēloni viņš uzskata kartāgiešu panākumus Pireneju pussalā²¹ (Polyb. III. X. 5.). Neskatoties uz to, Polibijs Piktora kritikai velta diez ko maz laika, ko nevar teikt par citu antīko vēsturnieku Timaju. Ja par uzbrukumiem Piktoram mēs vēl varam spekulēt un teikt, ka tā ir prasta kritika, tad Timaja gadījumā šāds dialogs diez vai izdos. 12. darba “Vēsture” grāmata sniedz ieskatu Līvijas teritorijā un procesos, kur mēs arī saskaramies sadursmē ar Timaju. Pēc Polibija domām, Timajs ir “ar inteligences trūkumu savos izteikumos”, kad tas runā par Lībiju, kurā pēc izsenām tradīcijām visi ir teikuši, ka šeit ir izcila un auglīga zeme, šeit ir daudz dzīvnieku – zirgu, aitu, kazu u.c. Var droši uzskatīt, ka ar t.s. “inteligences trūkumu” Polibijs cenšas diskreditēt Timaja domu. Līdz šim brīdim viss ir precīzi, bet tad Polibijs pastāsta to, ko Timajs teicis nav tādējādi uzskatot par ļoti lielu kļūdu (Polyb. XII. III. 1. – 6.). Visticamāk šeit izpaužas Polibija vērtību būtība, jo viņš jau pašā darba sākumā uzskata par svarīgu minēt jebkuru detaļu – gan lielu, gan mazu, jo tikai tādā veidā var iegūt kopējo vēstures ainu, kura ir maksimāli precīza realitātei. Kulminācija šiem uzbrukumiem ir manāma nedaudz vēlāk, kad Polibijs teju visu 12. grāmatu izmanto, lai skaidrot konkrētu Timaja nostāju uz dažādiem jautājumiem. Secinot, Polibijs Timaju nosauc par, citēju: “*Tas ir jau pierādīts, ka viņš ir izvēlīgs, neprecīzs un nekaunīgs rakstnieks (..)*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. XII. XXV. 5. – 7.). Kaut kāda mēra taisnība šeit, protams, ka ir, un Polibijam kā vēsturniekam ir ļoti sāpinoši redzēt cilvēku, kurš, pēc viņa domām, raksta nepareizi un/vai neprecīzi, tomēr ir iespējams atspēkot šāda veida aso kritiku. Pirmkārt, Polibija mērķis bija rakstīt vairāk balansētu vēsturi, kura būtu laba attiecībā pret Romu. Otrkārt, Timaja darbi saglabājušies nav, kas mums nedod objektīvu ainu un atbildi uz jautājumu – vai tiešām Timajs ir bijis tik ļoti neprecīzs. Treškārt, mums ir jāapsver tas, ka Polibijam, iespējams, ir bijuši kādi personīgie motīvi šādi vērsties pret Timaju. Šāda pieeja uzreiz izzudina Polibija objektivitāti, jo tiek pielietoti personīgie noskaņojumi par kādu cilvēku. Nenoliedzami, ka kritiku ir pelnījuši teju visi vēsturnieki, tomēr šaubas māj, ka Polibijs šajā konkrētajā gadījumā ir bijis pārāk ass un neprecīzs. Trešais piemērs, ko vajadzētu minēt – Polibija kritika pret Filarhu, kuram viņš nepiekrīt (Polyb. II. LVI. 1.). Attiecībā pret viņu, Polibijs izvirza būtisku problēmu, proti, Filarhs noklusē dažādu notikumu un, kā to apraksta Polibijs, katastrofu cēloņus. Respektīvi, kad nav zināmu konkrētu lietu cēloņi un apsvērumi, kuri noveda līdz tam, kas notika, mēs nevaram precīzi novērtēt situāciju (Polyb. II. LVI. 15.). Šeit var vilkt diezgan labas paralēles, piemēram, kad ir zināms par kāda cilvēka nogalināšanu, mēs uzreiz akli to varam nosodīt, bet varam jautāt – kas ir bijis šī akta cēlonis, vai viss ir bijis tik viennozīmīgi kā mums stāsta? Kaut

---

²¹ Polibijs savā darbā lieto otru šīs teritorijas nosaukumu – Ibērijas pussala jeb vienkārši Ibērija.

kādā mērā šī kritika attiecībā pret Filarhu ir attaisnojama, bet jau atkal mēs saskaramies ar to pašu problēmu, kura bija Timaja gadījumā. Arī Filarha darbi saglabājušies nav, tas ir, abos gadījumos mēs balstāmies tikai un vienīgi uz Polibija komentāriem. Vai šādā gadījumā mums ir pamats ticēt Polibija teiktajam? Uzskatāms, ka ne uz simts procentiem augstāk minēto apsvērumu dēļ. Par šo polemiku ir savi uzskati dažādās literatūras vienībās, tomēr vislabāk to apraksta profesors A. Ekšteins. Pirmkārt, vēlos minēt, ka profesors izmanto tieši vārdu “uzbrukt”, kas uzreiz norāda uz Polibija nostāju attiecībā pret Filarhu.²² Tā vietā, lai tiešām salīdzināt Filarhu ar Aratu no Sikionas²³, Ekšteins min, ka lielākoties Polibijs nodarbojās ar uzbrukumiem Filarha stilam, rakstībai un viņa izvēlētajām metodēm.²⁴ Tiek minēts arī tas, ka galvenais Polibija pētnieks Volbenks līdz galam tā arī neatrada vienu secinājumu pie kura pieturēties, respektīvi, šī tēma ir ļoti slidena, kad no vienas puses negribas nosodīt Polibiju, bet no otras pilsnībā viņam piekrist, kas, protams, arī nav iespējams.²⁵ Polibijs ir ass arī pret to, ka Filarhs apraksta vēsturi tikai no sliktu notikumu skatupunkta, kā arī bieži pārsātina informāciju, proti, padara to nežēlīgu un tajā pašā brīdī piesaistošu lasītājam.²⁶ Tomēr jāmin, ka Filarhs raksta par notikumiem, kuri ir saistīti ar Ahajas līgu un tās daudziem vadošajiem cilvēkiem, kuri ir paveikuši ko sliktu, piemēram, izlaupījuši Mantineju.²⁷ Polibijs to atspēko ar faktu, ka visai antīkās Grieķijas pasaulei ir raksturīgas šādas laupīšanas, kur pirms tām notiek nežēlīgas cīņas. Tieši šī iemesla pēc Filarham nevajadzētu šo stāstīt kā unikālu gadījumu.²⁸ Šeit gan varētu minēt, ka tas vienkārši ir bijis Filarha stils – rakstīt par konkrētiem notikumiem ar kaut kādu piesātinājumu, jo tieši tādā veidā var pievērst lasītāja uzmanību, kā arī likt tam pārdomāt vairākas reizes, proti, vai rīcība ir bijusi laba un pareiza, vai pavisam nepareiza un postoša. Likumsakarīgi, ka uzreiz rodas doma par to, ka Polibijs kaut kādā veidā mēģina aizstāvēt Ahajas līgas rīcību, jo pats ir nācis no šīm zemēm...

Ir nepieciešams pastāstīt par Polibija metodoloģiju un teorijām sava darba kontekstā, proti, par tiem aspektiem, kuri ir darba “Vēsture” stūrakmeņi. Protams, ka pats pirmais un būtiskākais no

---

²² Arthur M. Eckstein. Polybius, Phylarchus, and Historiographical Criticism. In: Classical Philology (Chicago: Chicago University Press, 2013), 314. Pieejams: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/671786?origin=JSTOR-pdf> (skatīts: 22.03.2024).

²³ Arats no Sikionas (271. – 213. g. p.m.ē.) bija Hellēnistiskās Grieķijas politiķis, stratēģis 17 reizes un militārais komandieris. Polibijs īpaši viņu cienīja, jo pēdējais spēja parādīt sevi kaujas laukā, reformēt/unificēt Ahajas līgu, kā arī viņš bija visnotaļ demokrātiski noskaņots cilvēks, kas, protams, priekš Polibija bija liels pluss. Piedalījās Kleomena karā, kur uzveica Kleomenu III – Spartas valdnieku.

²⁴ Eckstein. Polybius, Phylarchus, p. 314.

²⁵ Ibidem, p. 315.

²⁶ Ibidem, p. 316.

²⁷ Šeit ir runa par ahajiešu un maķedoniešu kopīgu pilsētas izlaupīšanu 223. gadā p.m.ē.

²⁸ Eckstein. Polybius, Phylarchus, p. 320.

aspektiem ir Polibija mērķis rakstīt t.s. “universālo vēsturi” jeb vēsturi, kurā tiek pētīti visi notikumi – neatkarīgi no to lieluma un nozīmes. Šo aspektu bakalaura darba autors minēja jau iepriekš, tomēr ir svarīgi likt uzsvaru vēlreiz, jo bez šī faktora apzināšanas un paturēšanas prātā nav iespējams daudzos gadījumos saprast Polibija domas būtību. Jāteic, ka šāda tipa pieejai ir ļoti daudz un dažādu pamatojumu. Bez universāla rakstura vēstures Polibijam nebūtu iespējas sasniegt vienu no saviem galvenajiem mērķiem – Romas hegemonijas pamatojuma. Tieši tāpēc mēs saskaramies ar dažāda veida nodaļām, kur dominējošo skaitu ieņem karu apraksti. Polibijam ir tendence aprakstīt visu – kara cēloņus, cilvēku un pārvaldes nostāju pret karu, kara gaitu ar visām piedevām, respektīvi, dabas apstākļiem, kara tehnikām, stratēģijām, morāli, grūtībām, kritiku u.c. Un Polibijs ir ļoti pārliecināts par sevi un savu rakstīšanas stilu universālās vēstures kontekstā (Polyb. III. XLVIII. 11.).

Otrkārt no darba “Vēsture” metodoloģiskā aspekta vajadzētu minēt Polibija pieeju hronoloģijai, proti, viņš laiku skaita nevis gados, bet olimpiādēs jeb 4 gadu periodos. Diezgan interesanta, bet tajā pašā brīdī raksturīga pieeja daudziem vēsturniekiem, īpaši grieķu izcelsmes vēsturniekiem, piemēram, Hērodotam, Tukidīdam, Pausānijam. Rodas loģisks jautājums, kāpēc tieši olimpiādes, bet ne vienkārši gadi? Tam ir vairāki pamatojumi, tomēr galvenais ir tas, ka olimpiādes tiek cieši iepītas naratīvā un ļauj viegli ievietot konkrētā gadā vai pusgadā notikumus, kuri neapšaubāmi ir notikuši izvēlētajā laika intervālā.²⁹ Šim, protams, ir savs pluss tajā nozīmē, ka apzīmēt notikumu pusgada vai gada intervālā ir daudz vieglāk, kad nav zināms precīzāks datums, bet no otras puses – precizitāte ir tas, kas padara vēsturi skaidru un neapšaubāmu. Protams, ka drīkst izteikt kritiku Polibijam par šādu hronoloģijas pieeju, bet ir jāatceras arī tas, ka olimpiādas ir diez ko neitrāls veids kā apzīmēt šos ietvarus, respektīvi, nav jāpakļaujas romiešu kalendāram.³⁰ Šādā veidā Polibijs spēja uzturēt zināmu neitralitāti, kas ļauj spriest par viņa darbu “Vēsture” objektīvākā manierē.

Likumsakarīgi ir izprast arī to kā Polibijs skaidro vēstures gaitu un tās cēlonību. Šeit var minēt vairākus savstarpēji saistītus aspektus. Viens no svarīgākajiem šajā gadījumā būtu liktenis, jo šim faktoram antīkie literāti piesaista īpašu uzmanību, piemēram, kā tas bija Horātija Koklesa gadījumā (Polyb. VI. LV.). Polibijam liktenis ir diezgan neviennozīmīgs aspekts, bet par to vairāk bakalaura darba autors runās vēlāk. Tāpat vēstures gaitu ietekmē paši cilvēki, un šeit ir iespējams

---

²⁹ F. W. Walbank. “Review of Polybius’ Historical Method, by Paul Pedech,” *The Classical Review* 16, no. 1 (March 1966): p. 38. Pieejams: <https://www.jstor.org/stable/706521> (skatīts: 06.05.2024)

³⁰ Romiešu kalendāru izmantoja Romas karaļvalstī un Romas republikā. Laika gaitā bija piedzīvojis daudzas reformas.

aprakstīt lielu skaitu piemēru, tomēr Polibija gadījumā tie ir romieši, piemēram, Scīpions Afrikānis, kurš uzvarēja Otro pūniešu karu, Scīpions Aimiliāns – Trešā pūniešu kara uzvarētājs u.c. No pretējās puses var likt gan Hannibālu, gan Filipu V Maķedoniku, kuri arī pa savam ir devuši vēsturei no kā mācīties. Ir lietas, kur daba virza vēsturi citā virzienā, piemēram, var minēt dabas stihijas, kuras Pirmā pūniešu kara laikā iznīcināja romiešu floti vairākkārt. Vienu vārdu sakot, vēstures cēlonība un tās gaita ir ļoti komplekss process, kuru ietekmē liels skaits faktoru gan fizisko, kurus var redzēt, gan pārdabisko, kuri pastāv vēstures telpā līdztekus fiziskajiem.

Polibijs ir arī cikliskās vēstures piekritējs, ko mēs redzam uz dažādu varas formu maiņas fona. Arī šī ir ļoti tipiska antīko vēsutrnieku un arī filozofu pieeja, ko ļoti labi aizsāka tādi domātāji-filozofi kā Aristotelis un Platons, bet visvairāk un visintensīvāk par šo debatē tieši Polibijs. Tieši Polibijam pieder cikla (sengr. *κύκλος*) teorija “anacikloze” (angl. *anacyclosis*). Darba “Vēsture” 6. grāmatā ir iegūstams detalizēts šīs teorijas apraksts, proti, tas, ka ir trīs labas un trīs sliktas valsts pārvaldes formas, kur katrai no labajām ir savas vājības un katra no tām agri vai vēlu pārtop sabiedrībā neciestā formā. Respektīvi, ohlokrātija³¹ pārtop monarhijā, monarhija pārtop tirānijā³², tirānija – aristokrātijā³³, aristokrātija pāriet uz oligarhiju³⁴ un oligarhija pārtop mums visiem zināmajā demokrātijā. Pēc šī procesa viss sākas no sākuma ar ohlokrātiju, jo demokrātija sairst un tās pārvaldē sāk izcelties konkrēti cilvēki (Polyb. VI. IV.). No šī izriet, ka Polibijs pieturas pie antīkā laikmeta domas par ciklisko vēsturi, ko gan nevarētu teikt par mūsdienām, kur lielākoties dominē linēārā vēstures teorija, bet cikliskā paliek otrajā plānā.

Protams, ka nedrīkst aizmirst par divām teorijām, kuras neatkarīgi no teritorijas vai notikuma piemīt Polibija darbam “Vēsture”. Runa ir par *exempla* un *pathei mathos* jeb piemēru un mācīšanos caur ciešanām. Šajā kontekstā par piemēru var kalpot gan kāds konkrēts cilvēks, gan valstisks veidojums, un tas nebūt nav ierobežojams tikai Romas republikas un tās valstsvīru kontekstā. Polibijs šīs divas teorijas kaut kādā mērā savieno kopā, veidojot savu teoriju, kura burtiski spēj vienlaicīgi gan sniegt piemērus, gan pavēstīt par tām neveiksmēm un ciešanām kas bija jāiziet cilvēkiem, lai sasniegt mērķi. Kā min Raiens Balots, citēju: “*Polibijs piedāvāja apbrīnojamu un*

---

³¹ Ohlokrātija ir politiskās varas veids, kurš ir ļoti līdzīgs demokrātijai, bet ar lielu skaitu mīnusu, proti, ohlokrātijai nav pieredzes un zināšanu, lai pārvaldīt kādu teritoriju. Ohlokrātijai, protams, piemīt pūļa vara, bet tajā izceļas zināmāki cilvēki, kuriem bieži ir vienalga uz dažāda veida civilajiem procesiem.

³² Tirānijā vara ir koncentrēta viena cilvēka absolūtā varā, kurš savu ceļu pie varas visbiežāk uzurpē. Tirāns nebalstās uz likumu, proti, viņš bieži vien dara ko grib. Viens no zināmākajiem tirāna piemēriem – Peisistrats, kurš valdīja Atēnās.

³³ Aristokrātija – pārvaldes forma, kur vara atrodas augstākās kārtas – aristokrātu rokās.

³⁴ Oligarhija – pārvaldes forma, kur vara atrodas neliela skaita, nemainīgu cilvēku rokās.

pozitīvu tēlu to līderu izvērtēšanā, kuri bija sapratuši cilvēka neaizsargātību, un tādējādi just līdzīgu citu sāpēm, nelaimēm, ciešanām un sakāvēm.” [Bakalaura darba autora tulkojums]. No šī vien jau izriet, ka Polibijs ir ar simpātiju attiecies pret valstsvīriem ārpus Romas. Turpinot, R. Balots vēstī, ka tādā veidā Polibijs ir uzņēmies par uzdevumu mācīt pašas Romas republikas ierēdņus domāt ne tikai par drosmi un varenību, bet prast novērtēt arī citu ciešanas un neaizsargātību.³⁵ Loģiski, ka visvairāk piemēru viņš saskatīja Romas republikā, īpaši Scīpiona Aimiliāna tēvā Lūcijā Aimīlijā, tomēr arī Hannibāls guva pelnītu simpātiju no Polibija. Kā min pats Polibijs, tad Hanibālu varēja cienīt par to, ka 16 pilnus gadus viņš spēja karot un cīnīties pret Romu pat visgrūtākajos brīžos. Viņa armija sastāvēja no tik dažādu cilvēku grupām, kuras bija kulturāli atšķirīgas, bet Hanibāla vadībā tās cīnījās plecu pie pleca (Polyb. XI. XIX. 4.-8.). Protams, ka arī Hannibāls bija to līderu skaitā, kurš pats ļoti daudz cieta savas dzīves beigās, respektīvi, viņam bija saprotoša pozīcija par cilvēka nelaimēm. Tas tiek uzsvērts arī viņa paša runā, citēju: “...bet šobrīd es esmu Lībijā, kur debatēju ar tevi [Scīpionu], romieti, par savu un savu tautiešu eksistenci. Es tevi lūdzu nelolot augstas domas, bet apzināties situāciju ar pienācīgu cilvēciskā vājuma sajūtu.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. XV. VII. 5.-6.).

Interesantu pieeju par darbu “Vēsture” un tā autora Polibiju sniedz N. Miltsios, kad iezīmē trīs dažādus aspektus kā pētīt subjektu, proti, viņš pēta Polibiju kā rakstnieku, kā vēsturnieku un kā kritiķi. Runājot par rakstnieka aspektu, tad iezīmējās Polibija informācijas atkārtošana, kura visticamāk tiek vairākkārtīgi atsaukta, lai lasītājam likt atcerēties iepriekš minēto. Šāda pieeja ir manāma gan makroskopiskā, gan mikroskopiskā līmenī, respektīvi, viņš var beigt grāmatu, kura pilnībā tika veltīta Pirmajam pūniešu karam, savukārt, nākamajā vienas nodaļas ietvaros īsi minēt par iepriekšējās grāmatas saturu, bet var šādi rakstīt no nodaļas nodaļā vienas grāmatas ietvaros.³⁶ Tāpat Polibijam ir raksturīgi bieži minēt to, ko viņš plāno aprakstīt nākotnē, respektīvi, kā min N. Miltsios, tad šādā veidā viņš cenšas parādīt lasītājam, ka savus virzītos uzdevumus sasniedz vai plāno sasniegt.³⁷ Tāpat tiek uzsvērts tas, ka Polibijs ar savu lasītāju cenšas uzturēt komunikāciju. Viņš to veicina caur savu izvēļu pamatošanu, proti, kāpēc viņš raksta tieši tā, kā var redzēt,³⁸ kad vajag pastāstīt par dažādām grūtībām un dilemmām, kuras ir radušās rakstot konkrētu notikumu,³⁹

³⁵ Ryan Balot. “Polybius’ Advice to the Imperial Republic,” *Political Theory* 38, no. 4 (August 2010): p. 497. Pieejams: <https://www.jstor.org/stable/25704830> (skatīts: 06.05.2024).

³⁶ Nikos Miltsios, *The Shaping of Narrative in Polybius* (Berlin: Walter de Gruyter GmbH, 2013), p. 117. Pieejams: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110330298/html> (skatīts: 18.05.2024).

³⁷ Ibidem.

³⁸ Ibidem, p. 118.

³⁹ Ibidem, p. 119.

kā arī tad, kad vēsturniekam acīmredzamas lietas ir grūti lasāmas citam, respektīvi, viņš cenšas sniegt komentārus, lai lasītājam būtu pēc iespējas vieglāk un saprotamāk šķetināt Polibija domu.⁴⁰ Kā vēsturnieks viņš uzskata par nozīmīgu sniegt pierādījumus, lai vēsture netiktu sagrozīta, jo bez pierādījumiem vēsturnieks var prasmīgi pastāstīt klajus melus, nepatiesību.⁴¹ N. Miltsios iezīmē arī Polibija pieredzi un klātbūtni dažādās vietās. Tas ļauj viņam aprakstīt dažādus ģeogrāfiskos novērojumus par dažādām vietām. Pretstatā tiek minēts Zenons no Rodas⁴² (angl. Zeno of Rhodes), kurš ignorē ģeogrāfiskos apsvērumus, rakstot savu darbu. Beigās tiek iezīmēts tas, ka vēsturnieks nav dramaturgs vai dzejnieks, kurš izklaidē lasītāju, bet gan nopietns cilvēks, kurš raksta, lai lasītājs iegūst informāciju un zināšanas ilgtermiņā.⁴³ Visbeidzot autors izceļ Polibija kā kritiķa dabu. Galvenais, kāpēc šis aspekts ir ieguvis uzmanību ir saistīts ar to, ka Polibijs bez citu kritizēšanas nevarētu realizēt savu naratīvu. Polibijam ir klāsts ar prasībām, kuras vēsturniekam būtu jāievēro, jo bez tām vēsturnieks var novirzīties no sava uzdevuma.⁴⁴ Īsāk sakot, Polibiju ļoti kaitina tas, cik daudzi cilvēki, kuri ir rakstījuši vēsturi pirms viņa, ir bijuši nekompetenti.

Bilst par šo darbu vēl ir ļoti daudz, tomēr ir būtiski apstāties pie viena no svarīgākajiem punktiem, tas ir, cik ļoti darbs “Vēsture” ir objektīvs un cik lielā mērā tās autors, Polibijs, ir glaimojis Romas republikai. Šis ir ļoti neviennozīmīgs jautājums, kur katrs pēc savas izvēles varētu sniegt atšķirīgas atbildes un skatījumu uz šo problemātisko jautājumu. Polibija darbs “Vēsture” ir precīzs un caurskatāms, ja mēs piekrītam tieši viņa rakstīšanas principiem, proti, patiesības ievērošanai un tās likšanai pāri visam citam. Šeit atkal būtu jāatsaucas uz viņa kritiku attiecībā pret citiem vēsturniekiem. Daudzi no tiem nosliecas par labu kādām personām, bet citi – valstiskiem veidojumiem.⁴⁵ Filinuss no Agridžento⁴⁶ (angl. Philinus of Agrigentum) ir pārāk daudz nosliecies uz Kartāgas pusi, Fābijs Piktors ir noskaņojies par daudz uz Romas pusi, Filarhs vispār nedarīja to, ko vajag darīt vēsturniekam, bet Zenons no Rodas rakstīja pilnīgas muļķības, kuras Polibijs kritizēja tik ļoti, ka pašam Zenonam nācās atvainoties.⁴⁷ Kā var manīt, tad Polibijam ir noslieces

---

⁴⁰ Ibidem, p. 120.

⁴¹ Ibidem, p. 121.

⁴² Zenons no Rodas bija grieķu izcelsmes politiķis un vēsturnieks, kurš darbojās līdzās Polibijam. Arī Zenona tekstus Polibijs izmantoja, lai skaidrot Rodas saistības ar Seno Romu.

⁴³ Miltsios, Narrative in Polybius, p. 124.

⁴⁴ Ibidem, p. 125.

⁴⁵ G. C. Richards. “Polybius of Megalopolis the Greek Admirer of Rome,” *The Classic Journal* 40, no. 5 (February 1945): pp. 274-291, here p. 288. Pieejams: <https://www.jstor.org/stable/3292228?origin=JSTOR-pdf> (skatīts: 06.05.2024)

⁴⁶ Vēsturnieks, kurš dzīvoja laikā, kad norisinājās Pirmais pūniešu karš. Polibijs izmanto Filinusa tekstus, lai skaidrotu tieši šo konkrēto karu, bet tajā pašā brīdī ir tendēts viņu ļoti kritizēt.

⁴⁷ Ibidem, p. 289.

uz citu vēsturnieku kritizēšanu, kam uzreiz rodas pretarguments – vai pašu Polibiju nevar uzskatīt par tādu pašu vēsturnieku, kurš ir nosliecies uz Romas pusi. Viedokļu ir daudz, tomēr bakalaura darba autors uzsver, ka šeit var gan piekrist, gan nepiekrist. No vienas puses šādu universālo vēsturi rakstot, nekādā gadījumā nav iespējas abstrahēties no amatpersonām, kuras šo valsti pārstāv, jo Polibija gadījumā šīs amatpersonas un Roma kopumā deva viņam labus dzīves apstākļus un iespēju izglītoties šīs valsts vēsturē, un tas ir neapšaubāmi.⁴⁸ No citas puses ir liela vēlme ticēt tam, ka šāda abstrahēšanās bija iespējama, jo Romas uzbūve, kura balstījās uz likumiem, to varētu atļaut, lai gan, jāatzīst, ka šādā gadījumā būtu liela vajadzība būt uzmanīgam ar vēstures rakstīšanas principiem. Kopumā darbu nevar uzskatīt par daudz ideoloģiski nosvērtu Romai, jo Roma šajā gadījumā ir darba objekts, kurš tiek pētīts. Vienīgais ir tas, ka būtu jāatrod līnija, kur beidzas parasta vēsture un sākas ideoloģija. Šādu līniju parasti var censties atrast darba “Vēsture” sākumā, kur Polibijs ļauj izteikties par Romas vēstures apzināšanas svarīgumu un kur dažviet ir jūtama pārsātinājuma nots. Piemērs, kur Polibijs ir subjektīvs rodas, kad viņš izsaka savu sajūsmu vai nosodījumu par cilvēku, respektīvi, to var teikt par Hannibālu šajā gadījumā, citēju: *“Apbrīnojama iezīme Hannibāla raksturā un visspēcīgākais pierādījums tam, ka viņš ir dzimis, lai valdītu pār cilvēkiem, kā arī viņam piemīt neparastas valstsvīra īpašības...”* (Polyb. XXIII. XIII. 1.). Ar vārdu “neparastas” arī visspilgtāk varam manīt šo apbrīnu. Nosodījums ir manāms jau minētajos piemēros, kur Polibijs izsaka dziļu kritiku pret saviem kolēģiem vēsturniekiem.

Kopumā Polibija tendence ir izpētīt konkrētas tēmas, un viņš tās pēta ļoti labi. Tas ļauj teikt, ka darbs “Vēsture” ir diezgan savā veidā tīrs, labi sakārtots un precīzs, ko pastiprina Polibija militārā pieredze, jo tai viņš velta lielāko daļu savas vēstures.

1.3. Polibijs: iedvesmas un ietekmes

Ar savu darbu “Vēsture”, Polibijs ir ietekmējis vairākus historiogrāfijai svarīgus rakstniekus, kuri par savu uzdevumu, gluži kā pats Polibijs, izvirzīja vēstures rakstīšanu. Lai gan no sākuma ir nepieciešams izprast tieši Polibiju ietekmējušās personas. Jāatzīst, ka šādu personu daudz nevarēja būt tā iemesla pēc, ka liela daļa no viņiem neatbilstu Polibija kritērijiem. Tomēr uzsvāru ir nepieciešams likt uz diviem vēsturniekiem, proti, Tukidīdu un Kvintu Fābiju Pikturu, neskatoties uz to, ka pēdējo Polibijs ir vairākkārt kritizējis. Tukidīds varēja būt kā piemērs Polibijam vairāku iemeslu pēc, tomēr pārskatāmībai vajag pieminēt vienu frāzi, ko viņš ir izteicis, citēju: *...es esmu rakstījis šo darbu nevis kā eseju, kura iegūs vien aplausus uz šo konkrēto brīdi, bet kā darbu uz*

---

⁴⁸ Ibidem, p. 283.

visiem laikiem.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Thuc. I. XXII. IV. 2.). Šeit varam vilkt paralēli ar Polibiju, kurš arī rakstīja savu Romas vēsturi tā nolūka pēc, lai mācīt vēl daudzas tālākās politisko pārstāvju paaudzes. Vēl viens iemesls ir tas, ka Tukidīds un Polibijs specializējās militārajā vēsturē, kurai abi pievērsās visvairāk, kad raksta savus darbus. Nenoliedzami, ka šeit savu lomu nes arī abu darbu struktūra un metodoloģija, proti, abi autori centās uzrakstīt pēc iespējas precīzāku un pārskatāmāku vēsturi, kura sekos hronoloģiskiem principiem un tematiskajai secībai. Šīs sakritības mums ļauj saprast, ka tieši Tukidīds bija tas autors, kura rakstīšanas principus varēja pārņemt. Zīmīgi ir arī tas, ka darbā “Vēsture” nevar atrast nevienu epizodi, kur Polibijs tiešā veidā kritizētu Tukidīdu – vēl viens iemesls domāt, ka Tukidīds priekš Polibija bija ļoti augstā vērtībā. No otras puses Tukidīda vārdu viņš arī nepiemin slavējošā veidā, tomēr, izpētot Polibija aprakstītās vērtības 12. grāmatā, kuras viņš piedēvē labam vēsturniekam, var saprast, ka tās Tukidīdam piemita, jo, citēju: “ (..) vai vēsturnieki kļūs pārlicināti, ka praktiskajai pieredzei ir vislielākā nozīme vēstures kompozīcijas veidošanā.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. XII. XXVIII. 3.). Tā tas arī īstenībā bija, jo Tukidīds piedalījās Peloponēsas karā, būdams flotes komandiera lomā.

Ar Kvintu Fābiju Piktoru ir nedaudz citādāk, proti, šim vēsturniekam Polibijs darbā “Vēsture” uzbrūk vairākas reizes, bet, neskatoties uz to, mums ir jāņem vērā daudzi citi faktori, kuri galvo par to, ka arī šis vēsturnieks bija kā piemērs Polibijam. Pirmkārt, ir jāņem vērā fakts, ka Kvints Fābijs Piktors ir viens no pirmajiem zināmajiem Romas vēsturniekiem, respektīvi, tā avotu bāze, kuru viņš sarakstīja, ļoti palīdzēja Polibijam veidot savu naratīvu. Otrkārt, tieši Fābijam Piktoram pieder Romas historiogrāfijas sākumposma veidošana, jo pirms viņa zināmu vēsturnieku nav. Tātad pat tajā gadījumā, ja Polibijs negribēja ņemt Fābiju kā savu paraugu, viņš to nevarēja izdarīt fiziski – kaut kādus pamatus/fragmentus Polibijam jebkurā gadījumā bija jāizmanto.

Polibija darbs “Vēsture” ir ļoti nozīmīgs ar to, ka arī viņu izmanto kā avotu liels daudzums jau citu antīko literātu, kuru uzdevums arī ir pētīt Romas un/vai Grieķijas vēsturi. Tieši šī iemesla pēc primāri būtu jāuzsver tādu vēsturnieku kā Plūtarha, Tita Līvija, Aleksandrijas Apiāna⁴⁹ nozīmi, jo nereti var sastapties ar atsauci uz Polibiju. Lai šo pierādīt mēs varam atrast diezgan vienkāršas paralēles, kur teksti pārklājas, piemēram, Plūtarha gadījumā tas ir saistībā ar Filopomēnu, citēju: “

---

⁴⁹ Grieķu izcelsmes vēsturnieks, kurš darbojās Romas imperatoru Trajāna un Adriana laikmetā. Zināms ar saviem diviem darbiem, proti, “The Foreign Wars” (t.s. “ārzemju kari”) un “The Civil Wars” (latv. civilie kari). Jāmin, ka Apiāns ļoti daudz pārņēma no Polibija naratīva, kad vēsta par tiem pašiem notikumiem, respektīvi, viņu var izmantot kā labu avotu, kad vajag salīdzināt abus autorus un/vai pētīt, ko Apiāns saka par Polibiju.

(..) nokāpa no zirga un turpināja cīņu uz kājam (..). Šeit viņam [Filopomēnam] ar metamo šķēpu tika caurdurti abi augšstilbi.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Vit. Phil. VI. IV. 3.). Polibijs par šo pašu saka sekojošo, citēju: “*Filopomēna zirgs tika nogalināts, un kad viņš cīnījās atrodoties uz kājām, ieguva smagu ievainojumu abos augšstilbos.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. II. LXIX. 2.). Tātad kā var redzēt, tad vienīga atšķirība, ko pasaka Plūtarhs ir par zirgu no kura Filopomēns nokāpa, savukārt, Polibijs pasaka, ka zirgs tika nogalināts. Tā, protams, ir ļoti maza, bet būtiska detaļa, kura pastiprina abu vēsturnieku teikto tālāk par ievainojumiem. No šī var nolasīt, ka Plūtarhs ir tekstuāli ietekmējies no Polibija, kad rakstīja savas biogrāfijas. Tas ir saprotami, jo Polibijs dzīvoja aptuveni 200 gadus agrāk. Šī pati situācija, kad teksti kaut kā pārklājās ir manāmi arī Apiāna gadījumā, proti, šoreiz saistībā ar Hasdrubālu Barku, citēju: “(..) viņu [Hasdrubālu] noslepkavoja ķelts – viņa paša mājā, lai tam atriebties par kādu personīgu cēloni.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. II. XXVI. 2.). Apiāns saka līdzīgi, citēju: “*Pēdējo medību laikā [Hasdrubālu] nogalināja kāds vergs, kura kungu [viņš] bija nogalinājis iepriekš.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (App. Hann. I. II. 8.). Arī šeit ir atšķirīgas detaļās, tomēr fakts par nogalināšanu ir palicis abu autoru darbos, kas liek domāt par Apiāna ietekmi no Polibija. Un šādu paralēļu ir ļoti, ļoti daudz saistībā ar vēlāk dzimušiem autoriem, jo, kā tiek uzsvērts arī šī bakalaura darba ietvaros – Polibijs kalpo kā pirmavots tieši par šo periodu.

Visbūtiskākā lieta, ko piemin arī daudzi vēsturiskās literatūras rakstnieki ir tā, ka Polibijs Romas un arī pārējās apkārt esošās pasaules procesus skaidro pēc sava principa, proti, viņš veido savu unikālo un agrāk nebijušo rakstīšanas konceptu pie kura, pēc paša Polibija domām, būtu jāpieturas ikvienam sevi cenošam vēsturniekam. Šī koncepta būtība sastāv tajā, ka Polibijs cenšas izveidot savu “vēstures rakstīšanas kanonu”, neatskatoties uz tādiem autoriem kā Hērodots un Tukidīds.⁵⁰ Tieši Polibija pieeja pie rakstīšanas arī ievirza darba “Vēsture” stipru ietekmi vēstures rakstīšanā. Nelielai atkāpei ir vajadzīgs saprast, ka šis rakstīšanas koncepts, ko piedāvā Polibijs, sevī ietver ļoti dažādas prasības, kur galvenās no tām ir jau iepriekš minētā universālās vēstures rakstīšana, proti, ir jāpēta pilnīgi viss, jo nošķirot kaut vienu elementu vairs neveidojas objektīvs vēstures skatījums. Tajā nedrīkst būt nekādi izklaides elementi, jo tie varot novirzīt lasītāju no nopietnības, novirzīt no kritiskas informācijas izvērtēšanas.⁵¹ Tāpat Polibijam nepatīk vēsturnieku

---

⁵⁰ Tyzhov, Polibii. p. 18.

⁵¹ Ibidem.

pārāk lielā dramatizēšana, ko daudzi atļaujas lietot nevietā. Beigās ir jāmin, ka pēc Polibija domām īstens vēsturnieks ir tas, kurš pats ir bijis aculiecinieks dažādiem notikumiem.⁵²

Īsāk sakot, protams, ka Polibijs ar savu darbu ietekmēja Romas procesu skaidrošanu, nenoliedzami, ka jā, tomēr ir jāatzīst, ka pilnībā viņa metodoloģiju nespēja atveidot neviens no antīkās pasaules vēsturniekiem. Tas ir saistāms ar gluži morāliem apsvērumiem, kuri piemīt katram vēsturniekam un arī ne vēsturniekam, jo darba konceptu katrs vēlas izstrādāt pats savu. Polibijs bija savā darbā nostiprinājis visnotaļ striktu sistēmu, kura bija patīkama viņam pašam un pēc kuras varēja vadīties ekskluzīvi viņš. Tam ir visdažādākie iemesli, bet paši aktuālākie no tiem – daudzu vēsturnieku neiespējamība atrasties un vērot notikumus ar savām acīm, vēsturnieka rakstīšanas stils, kā arī vērtības un fiziskie, morālie aspekti, kuri pavada katru no rakstniekiem dzīvē. Atbildot uz pirmo aspektu par to, ka ne katram bija iespēja atrasties notikumu vietā ir pati galvenā. Mēs nevaram likt šādu prasību kā to dara Polibijs, jo ir jāatzīst, ka Polibijam bija īpaša dzīve, proti, viņš jau no jaunības guva iespēju gan mācīties, gan apgūt militārās prasmes – to pierāda viņa dažādi ieņemtie militārie amati, kuri, savukārt, ļāva piedalīties dažādās diplomātiskās misijās un cīņās. Tālākā nonākšana Romā viņam tikai vairāk pavēra iespējas būt pietuvinātam notikumiem, kurus viņš apraksta, jo devās līdzī Scīpionam Aimiliānam uz Kartāgu, kā arī tika sūtīts atpakaļ uz Ahajas līgu 146. g. p.m.ē. Tāda pati situācija ir arī ar pārējām Polibija prasībām, proti, vērtību spektrs antīkajā laikmetā ir ļoti dažāds – kas vienam rakstniekam būs svēti svarīgs, tas citam varētu būt vien sekundārs. Kā piemēru var minēt to pašu rakstīšanas stilu, kur daudziem piemīt daiļliteratūras elements un kurš nav manāms Polibija darbā “Vēsture”. Šeit varētu polemizēt daudz vairāk, tomēr fakts sastāv tajā, ka metodoloģiskie apsvērumi katram ir savi, respektīvi, nav viena pareizā parauga pēc kura rakstīt.

Tas, ko no Polibija aizguva nākošās vēsturnieku paaudzes ir tekstuālais materiāls, kuru mēs redzam citos avotos Plūtarha, Līvija, Apiāna un citu romiešu un grieķu vēsturnieku rakstītajā. Tieši viņa pieredze dažādajās sfērās, proti, militārajā, politiskajā, diplomātiskajā ir galvenais spēks, kurš virzīja citus vēsturniekus izmantot Polibija darbu. Un par cik viņa darbu izmantoja tik lielos apjomos kā varam manīt, ir diezgan pareizi teikt, ka viņš ir viens no būtiskākajiem vēsturniekiem visā antīkajā pasaulē. Viņa skrupulozā pieeja atstāj lielu lauku pārdomām par to, cik patiesa bija viena vai otra notikuma pasniegtā informācija.

---

⁵² Ibidem, p. 19.

1.4. Polibija laikabiedru domas par vēsturi

Nozīmīgu vietu vēsturē iezīmē arī citi vēsturnieki, kuri darbojās līdztekus Polibijam, neilgi pirms viņa vai kādu laiku vēlāk. Bakalaura darba nolūkos nepieciešamība rodas tajā, lai izprast viņu domas par vēsturi, kā arī izprast vērtības pēc kuriem tie vadījās, kad rakstīja savus darbus. Šis ir ļoti būtisks solis, jo ļauj precīzāk izprast laikmeta telpu, kurā tiek rakstīta vēsture, kā arī galvenās atšķirības no Polibija rakstīšanas un vērtību principiem. Salīdzinājumam tiks ņemti vairāki vēsturnieki, respektīvi, Aleksandrijas Apiāns, Tits Līvijs un Plūtarhs. Šāda izvēle nav nejauša, proti, visi minētie vēsturnieki ir ļoti atšķirīgi, kas ļauj labāk izprast to prioritāšu apjomu, ko katrs izvēlās, lai izklāstīt savas domas lasītājam. Par galvenajiem izpētes lokiem drīkst iezīmēt rakstīšanas pieeju un vērtības, kā arī metodoloģiskos principus pie kuriem šie vēsturnieki pieturās.

Loģiski būtu sākt ar Līvijs, kurš ir zināms kā viens no izcilākajiem romiešu vēsturniekiem un kurš ir uzrakstījis fundamentāli svarīgu darbu Romas historiogrāfijā – “Ab urbe condita” jeb “no pilsētas dibināšanas”. Par viņa dzīvi nav zināms ļoti daudz, vienīgi tas, ka lielāko daļu dzīves viņš ir pavadījis Romā, kur arī ieguva zīmīgu daļu avotu uz kā balstīt savu darbu.⁵³ Interesants fakts ir tas, ka Līvijs, atšķirībā no daudziem citiem vēsturniekiem, nebija ieņēmis nekādus politiskos amatus.⁵⁴ Lai izprast viņa galvenās tendences, mums palīdzēs viņa darba pats sākums, kur viņš iezīmē savu fokusu. Pirmkārt, var manīt viņa cieņu un mīlestību pret tiem cilvēkiem, kuri ir veikuši savas dzīves laikā lielus sasniegumus, tik lielus, ka paša Līvijs sasniegums, uzrakstot savu vēsturi, paliks vien ēnā (Liv. Pref. I. 3.). Attiecībā pret mitoloģiskiem elementiem Līvijs ir atvērts, jo pēc viņa uzskatiem tā ir laikmeta privilēģija – jaukt sakrālo un dievišķo ar cilvēku ikdienu. Tāpat ar dievišķo var izpušķot un pievienot zināmu cieņu, kad runa ir par pilsētu dibināšanu, proti, šajā gadījumā Romu, citēju: “*Senatnes privilēģija ir sajaukt dievišķas lietas ar cilvēkiem un tādējādi piešķirt cieņu pilsētu pirmsākumiem.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Liv. Pref. I. 7.). Šī tradīcija iet dziļā pretstatā ar Polibiju, kurš no daudzām sakrālām tēmām centās atturēties, skaidrojot lietas ar dziļu racionālismu. Ņemot vērā, ka politikā Līvijs neiesaistījās, viņš nevarēja gūt piekļuvi daudziem materiāliem, kuru apzināšana prasīja autora atrašanos noteiktās sēdēs, diskusijās u.c. Tas, protams, ir mīnuss, jo tādējādi Līvijs nevar precīzi izprast daudzus politiskos procesus. Tā vietā viņš var vienkārši paņemt jau eksistējoša darba epizodes un tās pārveidot, lai tās atbilstu viņa naratīvam, proti, vairāk izcelt tieši morālos un sakrālos aspektus.⁵⁵ Par savu galveno

⁵³ Robert Maxwell Ogilvie. Livy, Roman historian. Pieejams: <https://www.britannica.com/biography/Livy> (skatīts: 22.05.2024).

⁵⁴ Ibidem.

⁵⁵ Ibidem.

uzdevumu viņš izvirza Romas panākumu skaidrošanu, kur izceļas jautājumi par morāli, galvenajām personām un virzīto politiku (Liv. Pref. I. 9.). Tādējādi viņš vēlas izglītēt savus lasītājus, lai tie izprastu ar kādiem paņēmieniem Roma sasniedza savu hegemonijas statusu. Morālo elementu izmantošana savā darbā mums pasaka arī to, ka dziļu objektīvismu Līvijs pielietot nevar, jo tiklīdz darbā rodas dievišķais jeb pārdabiskais, tam sāk trūkt faktuālas precizitātes. Īsāk sakot, Līvija galvenās vērtības sastāv tajā, lai savu vēsturi vairāk rakstīt kā lielu stāstījumu, iekļaujot leģendāras un arī mitoloģiskas epizodes, kas ļoti kontrastē uz Polibija fona. Viņš nedzenas pakaļ tam, lai kritizēt citus vēsturniekus, tādējādi izceļot savu darbu kā labāku vai precīzāku, ko viņš arī pats apliecina (Liv. Pref. I. 2.).

Aleksandrijas Apiāns ir vēsturnieks, kurš ir veltījis savus darbus Romas vēstures pētniecībā caur tās iekšējo un ārējo konfliktu prizmu. Būtiska iezīme, kura atšķiras no citiem vēsturniekiem, ir Apiāna vēstures iedalīšana pēc dažādu tautu principa, kas no vienas puses ir atšķirīgi no citiem vēsturniekiem, bet tajā pašā brīdī ļoti praktiski, jo ļauj nošķirt vēstures iezīmes no atsevišķām tautām un teritorijām. Uzsvāru viņš liek arī uz t.s. “mazajām nācijām”, kuras brīžiem ir ļoti drosmīgas, atšķirībā no lielākām teritorijām, īpaši Āzijas pusē esošām (App. Praef. I. IX. 1.). Brīžos Apiāns izceļ Romas pārākumu, piemēram, kad salīdzina Romas impēriju ar Persiju vai Asīriju, kur pēdējās pēc viņa domām pat nebija sasniegušas pusi no Romas sasniegumiem teritorijas ziņā (App. Praef. I. IX. 3.). Vienā brīdī Apiāns pasaka to, ka aizstāvot Romas cēloņus imperatoru priekšā, viņš ir izpelnījies no viņiem cieņu, padarot par prokuratoru, citēju: “(..) *es esmu sasniedzis augstāko vietu savā dzimtenē un Romā biju par lielu aizstāvi imperatoru priekšā, līdz viņi mani uzskatīja par cienīgu, lai mani ieceltu par viņu prokuratoru.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (App. Praef. I. XV. 5.). Ar šo mēs saprotam, ka viņš sevī ir zudinājis zināmu daļu objektivitātes, līdzīgi Polibijam, jo ir nosliecies uz Romas pusi. Ar nožēlu ir jāmin tas, ka darba daļa, kurā viņš varētu detalizētāk izklāstīt savas vērtības, ir zudusi.⁵⁶ Tomēr, mēs varam droši pieņemt, ka vērtību sistēma varētu līdzināties Polibijam, proti, jo abi ir ienācēji Romā – Polibijs no Grieķijas, Apiāns no Aleksandrijas. Abi divi ir ļoti labi izteikušies par Romu, abi ir bijuši tai lojāli. Neapšaubāmi, ka lielu daļu no informācijas Apiāns ieguva no Polibija, ko nereti atzīmē arī daudzās mūsdienu literatūras vienībās. No metodoloģijas aspekta liekas, ka viss ir saprotams, proti, tiek rakstīta sistemātiska vēsture, kura pieturas pie tā, lai izskaidrot Romas iekšpolitiskos un ārpolitiskos konfliktus, savukārt, no motivācijas aspekta viss ir gluži vienkārši – Apiāns vēlas dot

---

⁵⁶ Runa ir par darba “*The Foreign Wars*” titullapu.

savu notikumu izklāstu un savu interpretāciju, jo citādākas jēgas nevar būt – Polibijs jau ir veicis daudzu notikumu izpētīšanu un tās tālāko aprakstīšanu, respektīvi, nav vajadzības vēlreiz rakstīt sen izpētīto. Rezumējot, ir ļoti skaidras galvenās iezīmes, kuras var viegli sasaistīt ar Apiānu, proti, viņa tieksme uz to, lai aprakstīt ne tikai Romas, bet arī citu, mazāku tautu vēsturi. Tāpat viena no zīmīgām vērtībām, kuru varētu pieteikt Apiānam, ir sava veida neitralitāte, jo bieži vien viņš pastāsta faktus bez savas nostājas minēšanas.⁵⁷

Plūtarhs izceļas uz citu vēsturnieku fona ar savām biogrāfijām, kuras par laimi ir saglabājušās lielā daudzumā, ko gan nevar teikt par daudzu citu vēsturnieku darbiem. Plūtarham ir raksturīga dziļi sistemātiska konkrētu vēstures personāžu aprakstīšana, kur bakalaura darba nolūkos par piemēru var ņemt Filopomēnu. Plūtarhs apraksta Filopomēna jaunību (Plut. Phil. 3. 2.), viņa rakstura īpašības (Plut. Phil. 3. 4.), dalību cīņās (Plut. Phil. 5. 1.) un vēl daudzus citus elementus. Vienu vārdu sakot, Plūtarhs raksta pārskatāmu darbu, kur tiek minētas vissmalkākās detaļas. Ar šādas pieejas palīdzību jau citos darbos viņš veic divu personāžu salīdzinājumus, piemēram, grieķu un romiešu personāžu, lai izprast galvenās atšķirības. Plūtarhs zināmā mērā pieturās arī pie filozofiski saistītām tēmām, kuras ļauj viņam darbā pētīt tādas lietas kā liktenis, līderība un konkrēta personāža ietekme uz vēsturiskajiem procesiem. Tāpat ir pamanāms stāstījuma tipa elements, kas ļauj Plūtarha darbu vieglāk lasāmu, respektīvi, viņš nesniedzas stāstīt pārlietu daudz par faktiem, jebkādam vēstures nesakrītībām utt. Viņa galvenā vērtība sastāv tajā, lai, parādot izcilu un izdevušos cilvēku biogrāfijas, cilvēki varētu no tā mācīties. Piemēram, viņš salīdzina Filopomēnu ar Titu Flamīniju. Vienā pasāžā Plūtarhs min, ka viens no viņiem bija laipns pret saviem padotajiem, bet otrs, dusmu aizmāts, bija gatavs laipnību izzudināt, citēju: “*Un tālāk viens [no viņiem] vienmēr bija konstants pret saviem padotajiem, bet otrs, lai izdabātu savām dusmām, vienmēr bija gatavs savu laipnību atcelt.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Plut. Comp. Phil. Flam. I. III. 1.). Plūtarhs, savukārt, nedod savas pārdomas par šo, proti, viņš nemin vai dusmas šajā gadījumā ir kas slikts, kas aizklāj cilvēka veselo saprātu vai kādus lēmumus. Tā sacīt, Plūtarhs jebkādu polemiku un pārdomas atstāj lasītāja paša ziņā.

Rezumējot, ir saprotams, ka vēsturiskā doma katram no pirmīt minētajiem antīkajiem literātiem, protams, atšķiras, jo kas vienam ir augstā vērtībā, citam var radīt sašutumu, piemēram, ja piemin sakrālo un dievišķo iekļaušanu naratīvā. Kāds no vēsturniekiem cenšas būt objektīvāks,

---

⁵⁷ Šo patiesi var manīt, kad tiek lasīts Apiāna darbs “*The Foreign Wars*”, kur viņš secīgi izklāsta notikumus un to sekas bez īpašas iedziļināšanās personīgās pārdomās.

kamēr cits atļauj sev būt subjektīvam. Vienam vēsturniekam tekstā ir vairāk faktoloģiskā materiāla, bet citam stāstījums. Ņemot vērā lielo skaitu atšķirību, viņu darbos pastāv arī zināmas līdzības, piemēram, kaut kādu personu un notikumu izklāstīšana. Metodoloģiskais aspekts parasti ir atšķirīgs, bet tēmu loki savā veidā saskarās.

2. ROMAS EKSPANSIJAS CĒĻŅI POLIBIJA DARBĀ “VĒSTURE”

2.1. Ģeopolitikas un dabas faktori

Viens no Romas ekspansijas virzošajiem cēloņiem ir ģeopolitika un dabas veidotie faktori. Vispirms būtu jāmin tas, ka republikas izdevīgā pozīcija, proti, Apenīnu pussala, deva ļoti plašas iespējas virzīties ārpus savas teritorijas un pielietot uz ekspansiju vērstu politiku attiecībā pret kaimiņos esošajām valstīm. Ne mazāk būtiska ir arī ģeopolitika, respektīvi, kā Romas ģeogrāfiski izdevīgā atrašanās vieta raisīja kaimiņu teritorijām vēlmi karot. Katram šie apsvērumi bija savi, un par to tiks secīgi tūdaļ aprakstīts.

Runājot par dabas veidotajiem aizsardzības elementiem, protams, ka pirmā doma ir par labi zināmajiem Alpu kalniem Apenīnu pussalas ziemeļu daļā, kā arī tiem sekojošiem Apenīniem. Polibijs šo kalnu dabu un būtību apraksta precīzi un kodolīgi, citēju: “*Alpu kalnu virsotnes to skarbā rakstura dēļ un mūžīgā sniega dziļuma ir pilnībā neapdzīvotas.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. II. XVI. 3.). Kā var redzēt, tad t.s. “ārējā” kalnu sistēma norāda uz to, cik stratēģiski svarīga tā ir priekš Romas. Pēc Alpiem seko Apenīni, ko šajā gadījumā varētu saukt par “otro” jeb “iekšējo” kalnu sistēmu, kura atrodas jau daudz tuvāk Romas centram. Atšķirībā no skarbajiem Alpu kalniem, šeit rodas kaut kāda apdzīvotība. Kā min Polibijs, tad šeit dzīvo ligūri, umbri, etruski u.c. (Polyb. II. XVI. 4.). Neskatoties uz to, ka šīs cilšu grupas⁵⁸ varēja radīt romiešiem kaut kādu bīstamību, proti, pretenzijas uz teritoriju vai ko citu, tad tās varētu būt minimālas. Tam ir vairāki apsvērumi, piemēram, šīs tautas nav pietiekami spēcīgas, lai kaut kādā veidā radītu lielu bīstamību Romai, kura uz, piemēram, to pašu 264. gadu p.m.ē. jau bija visnotaļ izpletusies pa visu Apenīnu pussalu, atskaitot iepriekš minētos ziemeļus. Tāpat savu faktoru šeit nosaka savstarpēji konflikti – kā jau tas ir raksturīgs antīkajam laikmetam. Uz ligūru piemēra varam pieņemt to, ka viņi nekādā gadījumā nevarēja konkurēt ar Romu, lai gan viņi bija visnotaļ neatkarīgi un cienīja to. Kaut kādi rudimentāri jeb neattīstīti politiskie elementi viņiem piemita, tomēr to nebija tik daudz, lai ligūri sekmīgi varētu stāties pretī romiešiem.⁵⁹ Galvenais konkurents jebkurā gadījumā ir un paliek Kartāga.

---

⁵⁸ Šajā gadījumā tieši šis termins būtu precīzāks, jo, piemēram, terminu “tauta” mēs parasti attiecinām uz kādas valsts teritoriju ar nozīmētām robežām. Šinī gadījumā dzīvojošajām grupām nebija kādas konkrētas robežas, respektīvi, bija kaut kādi areāli, kuros viņi apmetās un/vai dzīvoja pastāvīgu dzīvi.

⁵⁹ A. E. Astin, F. W. Walbank, M. W. Frederiksen et. al., *The Cambridge Ancient History, Second edition: Rome and the Mediterranean to 133. B.C.* (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), p. 109. Pieejams:

http://home.lu.lv/~harijs/Macibu_materiali/Gramatas_Seno_Laiku_Vesture/Kembridzhas_Seno_Laiku_Vesture/Cam

Jāteic, ka Romu no visām pusēm aplenc kāda cita valsts, kas rada sava veida problēmas. Uz rietumiem Korsikā un Sardīnijā, kā arī dienvidu daļā valda Kartāga, uz austrumiem pāri Adrijas jūrai atrodas Ilīrijas karaļvalsts, tālāk arī Maķedonija un grieķu polisu konfederācijas, savukārt, ziemeļos jau minētās gallu ciltis. Tīri no stratēģiskā nolūka Romai ir jābūt gatavai aizsargāties, jo Apenīnu pussala ir viens no svarīgākajiem objektiem teritorijas ziņā. Ir vērtīgi izdalīt galvenos iemeslus, kādēļ kaimiņiem būtu vērtīgi iekarot Romu. Respektīvi, pirmais punkts ir izdevīgā teritorija uz kuras dzīvo romieši. Visa Apenīnu pussala ir pārklāta ar lielu skaitu dažādu upju, pļavu un dabas veidotiem aizsardzības elementiem (Polyb. II. XVI.). Šādas teritorijas iekarošana palīdzētu attīstīt jebkuras valsts ekonomisko un materiālo stāvokli. Šī pati situācija attiecas arī uz Romu, proti, tai arī bija vajadzīgas jaunas teritorijas, lai iegūt auglīgas zemes. Runa ir par Cisalpu Galliju un Ibērijas pussalu. Ar šo zemju iekarošanu Roma ne tikai iegūtu teritoriju, bet arī spētu atrisināt iekšpolitiskās problēmas kā vidējo un mazo zemnieku pagrimumu.⁶⁰ Tādējādi būtiskākā lieta no ģeopolitikas aspekta ir saistoša ekonomiskā izaugsme un resursu iegūšana caur kādas teritorijas iekarošanu.

Tālāk ir nepieciešamība pievērsties katram no Romas ienaidniekiem ekspansijas sākumā, lai izprast viņu motivāciju, respektīvi, kāpēc Roma bija spiesta uzsākt ar viņiem karot. Bakalaura darba autors šim gadījumam nošķirs sekojošos ienaidniekus: gallu ciltis un atlikušos etruskus, Ilīriju un, protams, Kartāgu.

Pats pirmais nozīmīgais ienaidnieks priekš Romas ir galli, kuri radīja draudus vēl ilgi pirms Polibijs sāka rakstīt savu darbu. 390. gadā p.m.ē. viņi zibenīgi ātri iekaroja gandrīz visu Romas teritoriju, atskaitot Kapitoliju – vienu no septiņiem pakalniem uz kura tika dibināta Roma. Tā apsvēruma dēļ, ka pašu gallu teritorijā iebruka cita tauta – veneti⁶¹, galli tika spiesti atkāpties no Romas, kā arī atdot iekaroto pilsētu atpakaļ (Polyb. II. XVIII. 2.-4.). Vēlākos iebrukumos galliem piebiedrojās arī etruski, kuri vadījās ar atriebības kāri par Romas ekspansionistisko politiku, jo etruski bija viena no tautām, kuru Roma pakļāva pašā sākumā, pirms 264. g. p.m.ē.. Galli lielākoties uzbruka Romai, lai ne tikai atgūt teritorijas, bet iegūt lielu laupījumu, tomēr to sadalīt viņi ne vienmēr ir spējīgi kā to min Polibijs, citēju: “ (..) *bet tajā brīdī, satraukti par draudīgo kustību no Cisalpu cilšu puses un baidoties, ka karš ir neizbēgams, viņi novirzīja iebrucēju ordas*

[bridge%20Ancient%20History%208.%20Rome%20&%20the%20Mediterranean%20to%20133%20BC.pdf](#) (skatīts: 01.04.2024).

⁶⁰ Ibidem, p. 216.

⁶¹ Cilšu grupa, kura dzīvoja Adrijas jūras piekrastē.

no sevis ar dāvanām un stāstiem par savstarpējo radniecību, bet vēlāk mudināja tos uzbrukt romiešiem, ekspedīcijā piedaloties pašiem. (...) apvienotā armija, paņemot lielu daudzumu laupījuma, droši atgriezās no Romas teritorijas. Bet, pārnākot mājās, viņi sastrīdējās par laupījuma sadalīšanu un beigās iznīcināja lielāko tā daļu.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. II. XIX. 2.-3.). Šī pasāža mums norāda uz gallu vēlmi iegūt laupījumu, kas tiešā veidā saskarās ar ģeopolitiku, proti, attiecību saasināšanu materiālo labumu iegūšanas dēļ. Tāpat Polibija naratīvā iezīmējas tas, ka galliem nevar uzticēties, ko viņš parāda pasāžā ar sūtņu nogalināšanu: “Sūtņi, kurus viņš [Manijs Kurijs, konsuls] sūtīja pie galliem, lai veikt pārrunas par ķīlniekiem, tika nodevīgi nogalināti.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. II. XIX. 9.). Šeit izpaužas neuzticība galliem, kas acīmredzami saasināja situāciju un lika romiešiem veikt pretreakciju un uzbrukt (Polyb. II. XIX. 10.-11.).

Ilīrijas situācija nedaudz atšķiras. Kad pēc karaļa Agrona⁶² nāves sāka valdīt viņa sieva, Teuta, attiecības ar Romu strauji saasinājās. Izdodot pavēli par flotes un militāro spēku sakoncentrēšanu, viņa atļāva saviem padotajiem laupīt jebkuru zemi ārpus savas teritorijas, jo uzskatīja visus par ienaidniekiem, citēju: “Viņas pirmais mērs bija piešķirt privātpersonām markas vēstules, atļaujot viņiem laupīt visus, kurus viņi [kuģi] manīs savā ceļā (...)” (Polyb. II. IV. 9. – 11.). Šis tiešā veidā skāra Romu, jo izcēlās pirātisms, Romas pilsētas tika pakļautas uzbrukumiem (Polyb. II. V. 1.). Arī šeit iezīmējas laupījuma iegūšanas princips caur karu, respektīvi, tika izprovocēts Pirmais ilīriešu karš, kura rezultātā Romai nācās sakaut Teutu, piespriežot viņai savas prasības, lai tā vairs nekad nevērstu savas ambīcijas un pirātismu pret Romu.

Kartāgas gadījumā par iegānu kļuva kā Romas, tā arī Kartāgas vēlme būt hegemonam, jo šajā laika periodā, proti, ap 264. gadu p.m.ē., reģionā nav citu spēku, kuri varētu pretendēt uz hegmona lomu. Par iegānu kļuva Sicīlijas kontrole, jo tā bija vienīgā teritorija, kura atdalīja abas valstis vienu no otras (Polyb. I. XIII. 11.). Sirakūzu tirāns Hiero II kļuva par Romas draugu un sabiedroto (Polyb. I. XVI. 5. – 9.), kas vēl vairāk sadusmoja kartāgiešus, un lika tiem cīnīties par savām intereses sfērām Sicīlijā, citēju: “Bet, kad Kartāgas valdība redzēja, ka Hiero ir kļuvis par viņu ienaidnieku un ka romieši stingrāk iesaistās Sicīlijas politikā, viņi uzskatīja, ka viņiem ir jābūt lielākam spēkam, lai varētu stāties pretī ienaidniekam un saglabāt savas intereses Sicīlijā.” (Polyb. I. XVII. 3.). Sicīlijas ģeogrāfiskā pozīcija bija vitāli svarīga, lai savienot Apenīnu pussalu ar

---

⁶² Ilīrijas karalis no 250. – 231. gadam p.m.ē.

Āfrikas kontinentu. Tieši šeit uzsākās Pirmais pūniešu karš un cīņa par to, kurš kļūs par uzvarētāju, bet kuram nāksies vēstures telpā palikt par zaudējušo.

Katra aprakstītā ienaidnieka iegansti, kuri provocē Romu bija savā mērā atšķirīgi, bet kopumā arī ļoti līdzīgi, jo tiešā veidā traucē Romas republikas interesēm. Roma nevarēja stāvēt un neko nedarīt, proti, viņai vienmēr nācās atbildēt uz provokācijām, lai novērst draudus. Ģeopolitiskais stāvoklis bija ļoti nestabils, un tāpēc spēlēja vadošo lomu, lai karot ar saviem kaimiņiem un nodrošināt savas valsts drošību, iekarojot un pakļaujot tos. Ar savām darbībām, katra no augstāk minētajām valstīm mēģināja uzvarēt Romu, lai, pirmkārt, iegūtu izdevīgu ģeogrāfisko pozīciju un, otrkārt, iegūt lielu daudzumu ar laupījumu. Polibijs konsekventi dod saprast un piedāvā lasītājam katras valsts ģeopolitiskās ambīcijas pret Romu.

2.2.Imperiālisma iezīmes un ambīcijas

Imperiālisma jēdziens rodas krietni vēlāk, proti, 18. gs. vidū, kad dažādas valstis pakļāva, kolonizēja un izplatīja savu ietekmi uz citām valstu teritorijām, tomēr tas neaizliedz runāt par imperiālisma izpausmēm arī Romas gadījumā. Imperiālisma iezīmes var būt ļoti dažādas, kur galvenās attiecībā pret Romas republiku ir sekojošās, proti, vēlme iekarot jaunas teritorijas, ietekmes izplatīšana uz visu oikumēni⁶³, politisko ambīciju apmierināšana, aizsargāšanās no ienaidniekiem u.c. svarīgi aspekti. Jāatzīst, ka pēc Polibija domām Romai bija visi vajadzīgie resursi, lai veicināt šādu imperiālistisko politiku, ko var manīt uz lielā uzvaru skaita, respektīvi, bija ļoti reti gadījumi, kad tā iznāca no kaujas lauka kā zaudētājs. Lielākajā skaitā gadījumu republika patiesi sagrāva savus pretiniekus, un ar katru reizi tas padevās vieglāk un vieglāk, jo valsts kļuva lielāka un stiprāka. Lai izprast imperiālismu un ambīciju lomu uz ekspansiju Polibija kontekstā, ir jāizvirza sekojošie jautājumi, proti, kāpēc Romas ekspansionistiskā politika bija leģitīma, kādas bija Romas pretinieku vājības, kā rodas imperiālistiskā politika un kā to saglabāt.

Pirmkārt, ir nepieciešams minēt to, ka imperiālismam ir diezgan agresīva daba. To var pamanīt arī uz Romas piemēra. Imperiālisms šajā gadījuma dzimst neilgi pēc tā, kad galli bija iekarojuši Romu, atskaitot tās Kapitoliju. Pēc neilgām pārrunām ar šiem galliem, uzsākās ilga un garais ceļš uz to, lai pakļaut visus apkārt esošos kaimiņus. Ekspansija uzsākās ar latīņiem, etruskiem un ķeltiem, bet vēlāk turpinājās ar samnītiem (Polyb. I. VI. 2. – 3.). Neilgā laika periodā tika iekarota gandrīz visa mūsdienu Itālijas teritorija, ja neskaita pāris reģionus ziemeļos un Sicīliju

---

⁶³ Cilvēku apdzīvotā Zemes virsas daļa.

dienvidos. Tālāk viņi veica būtisku soli – uzvarēja Pirru⁶⁴, tādējādi iezīmējot brīdi, kad romieši cīnījās par teritorijām, kuras viņiem nepiederēja, bet cīnījās kā par savējām.⁶⁵ Ar šo notikumu iezīmējas Romas vēlme iegūt vairāk teritoriju un izplest savas ietekmes zonu.

D. Baranovski atzīmē, ka Polibijs neuzskatīja Romas imperiālismu par ko sliktu, jo šāda tipa politika ir ļoti cēla un slavējama – valsts izrāda savu vēlmi un spēku, lai panākt sevis nostādītos mērķus. Vienīgais, kas šādām valstīm būtu jāpierāda šādas politikas pamatotība, ko Roma, pēc Polibija domām, spēja lielākoties sekmīgi veikt.⁶⁶ Jebkādas republikas intervences teritorijās, kur notika kādi savstarpēji konflikti arī ir piedodamas, jo Roma to pilda savās interesēs.⁶⁷ Tādējādi Polibijs arī leģitimē tos karus, ko uzsāk Roma, proti, viss tiek darīts par labu hegemonā interesēm. Tas izpaužas caur to, ka tiek atrasti jebkādi iegansti, kuri vienā un tajā pašā brīdī leģitimē kara uzsākšanu, ir morāli pieņemami un neatbilst īstajiem motīviem.⁶⁸ Beigās iznāk Romas diezgan viltīgs un tajā pašā brīdī efektīvs diplomātisks gājiens, kurš pamato un padara pareizas republikas pozīcijas. Nepieciešams arī pieminēt to, ka gadījumos, kur izpaužas Polibija kritika, tā tiek balansēta un mazināta ar citiem faktoriem, respektīvi, tiek atrasts jebkāds cēlonis, kurš kritiku padara visnotaļ maigu un maznozīmīgu.⁶⁹

D. Baranovski savā darbā iezīmē vēl vienu būtisku faktoru, proti, ka līdz 168. gadam p.m.ē. Romas dominance bija lielā mērā sasniegta, jo ekspansiju rezultātā tika uzvarēta lielākā daļa kaimiņvalstu. Ar šo viņš pasaka, ka Polibijs pirms šī gada pret Romas ienaidnieku ambīcijām izturējās kaut cik ar cieņu un sapratni, bet pēc 168. g. p.m.ē. īsti nē.⁷⁰ Tas ir saistāms ar to, ka pēc šī gada pretiniekiem vairs nebija nekādu iespēju uzvarēt Romu, respektīvi, viņa bija kļuvusi pārāk stipra un arī neaizskarama – jebkādiem uzbrukumiem nebūtu lielas jēgas.⁷¹ Tieši Romas ienaidnieki kaut kādā mērā veicināja tās imperiālistisko politiku ar saviem uzbrukumiem, jo tai vajadzēja aizstāvēties. Kad Ilīrijas karaliene-reģente Teuta atteicās no prasības, kuru sūtīja Roma ar mērķi beigt pirātismu, viņa nepiekrīta. Tādējādi viņa izprovocēja Romu uz karu, kurā pati zaudēja, kā arī saņēma nežēlīgus miera līguma nosacījumus.⁷² Kad Demetrijs no Farosas kļuva par jauno reģentu pēc Teutas un uzsāka varas konsolidāciju, pakļaujot dažādas Romas provinciālās pilsētas, citēju:

⁶⁴ Pirrs no Epīras (319. – 272. p.m.ē.) – Epīras karalis, bet vēlāk Sirakūzu tirāns.

⁶⁵ Baranovski. Polybius and Imperialism, p. 68.

⁶⁶ Ibidem, p. 73.

⁶⁷ Ibidem, p. 77. – 78.

⁶⁸ Ibidem, p. 63.

⁶⁹ Ibidem, p. 80.

⁷⁰ Uz 168. g. p.m.ē. visi galvenie ienaidnieki uz šo gadu ir sakauti – gan Maķedonija, gan Kartāga, gan Ilīrija u.c.

⁷¹ Ibidem, p. 124.

⁷² Ibidem.

“Notika tas, ka tieši šajā laikā Demetrijs no Farosas laupīja un pakļāva savai varai tās Ilīrijas pilsētas, kas bija pakļautas Romai [pēc 1. Ilīriešu kara] un, pārkāpjot līgumu bija kuģojis tālāk par Lisu [Trāķijas upi]” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. III. XVI. 2.), republika viņu uzvarēja un Demetrijs bēga prom pie Filipa V Maķedonika, un nekad vairs neatgriezās uz Ilīriju (Polyb. III. XVI. 6., 8.). Pateicoties pārliecībai, ka Roma zaudēs Otro pūniešu karu Kartāgai, Hieronīms no Sirakūzām⁷³ izdomāja, ka vajag uzsākt pārrunas ar Kartāgu. Ar šo gājieni Hieronīms atnesa postu uz Sirakūzām, jo Roma ielenca tās un iekaroja.⁷⁴ Polibijs par Hieronīmu pastāsta sekojošo, citēju: “(..) viņš bija tikai zēns, kad viņam izdevās tikt pie varas (..). Jāatzīst, ka viņš bija neapdomīgs un negodīgs, tomēr mēs viņu nevaram salīdzināt ne ar vienu no manis iepriekš minētajiem tirāniem.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VII. VII. 5., 7.). Ar Filipu V Maķedoniku, protams, bija komplicētāk. Te būtu jāmin dažāda veida intrigas, kuras notika starp viņu un saviem padotajiem. Lūzuma brīdis notika ap 186./185. gadu p.m.ē., kad līdzīgi Teutai viņš nepaklausīja Romas pavēli par to, lai evakuēt Trāķijas reģiona pilsētas no sava karaspēka. Loģiski, ka Filips bija uz to dusmīgs, jo saprata, ka viņa karaļvalsti sāk palēnām aplenkt Romas spēki.⁷⁵ Savas dusmas viņš raidīja pret vienu no Trāķijas pilsētām Maroneju, pasaucot savu ierēdni Onomastu⁷⁶, kurš, savukārt, novirzīja Kasandru⁷⁷, lai veikt nežēlīgu Maronejas iedzīvotāju slaktiņu (Polyb. XXII. XVII. 4.). Šis bija liels trieciens pa Filipa V Maķedonika reputāciju, proti, ar laiku visi uzzināja par Maronejas gadījumu. Viņš, protams, kaut kā mēģināja sevi aizstāvēt, novelt vainu uz pašiem pilsētas iedzīvotājiem, tomēr tas neizdevās, jo visi zināja vainīgās personas, citēju: “Karalis mēģināja aizstāvēties, apgalvojot, ka viņam nav nekāda sakara ar šo vardarbības aktu, bet ka maronieši, sadaloties divās naidīgās grupās, no kurām viena sliecās uz Eimenu II⁷⁸, bet otra uz viņu [Filipu V], šo nelaimi sagādāja sev paši. (..) kad Appijs [Romans konsuls] un viņa kolēģi teica, ka viņiem nebija jādzird nekāda aizstāvība, jo viņi labi zināja par notikušo un to, kas bija cēlonis, Filips kļuva ļoti apmulsis.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. XXII. XVII. 7., 9.). Tika veikti mēģinājumi izsūtīt abus Filipa padotos uz Romu, lai Senāts pats izprastu to, kas

⁷³ Sirakūzu tirāns (231. – 214. p.m.ē.), kurš valdīja tikai 13 mēnešus. Pēc Romas sakāves Kaujā pie Kannām (216) pārmetās uz kartāgiešu pusi.

⁷⁴ Baronovski. Polybius and Imperialism, p. 124.

⁷⁵ Jāteic, ka beigās viņš tomēr evakuēja savu karaspēku no Trāķijas, lai gan negribot. Skat: (Polyb. XXIII. VIII. 1.)

⁷⁶ Onomasts bija viena no amatpersonām, kura kalpoja Filipam V Maķedonikam. Filipa valdīšanas laikā pārvaldīja Trāķijas piejūras reģionu.

⁷⁷ Kasandrs bija šī slaktiņa tiešs izpildītājs, lai gan jāatzīst, ka vaina guļas arī uz Onomasta un Filipa V Maķedonika pleciem.

⁷⁸ Pergamas valdnieks no 197. – 159. g. p.m.ē.

notika. Onomasta gadījumā viņš minstinājās, kas rezultējās ar to, ka viņš tika attaisnots⁷⁹, savukārt, Kasandru viņš uz Romu sūtīja, bet tam līdzī gāja pāris Filipa padoto, kuri viņu pa ceļam noindēja (Polyb. XXII. XVIII. 1., 4.). Šī politiskā mahinācija kalpoja kā neatgriežams katalizators ceļā uz Maķedonijas sabrukumu, kas arī notika viņa dēla, Perseja, valdīšanas laikā. Filips, protams, kaut kā centās visu atrisināt, nosūtot savu dēlu Demetriju uz Romu, lai tas Romas Senāta priekšā censtos attaisnot tēvu, bet šim plānam bija lemts izgāzties...⁸⁰ Visos augstāk minētajos gadījumos Romai tika veidots ceļš uz ekspansiju, jo neviens negribēja pildīt to, ko viņa saka. Lielai daļai no republikas ienaidniekiem piemita skaudība, visi gribēja Romu sagraut, bet nevienam tas neizdevās. Un šeit arī saskan Polibija ideja par to, ka imperiālisms nav nekas slikts, proti, vienīgā prasība ir leģitimēt šādu politiku, kas Romai, pateicoties tās ienaidnieku neracionālajiem soļiem, izdevās. Likumsakarīgi, ka Polibija darba “Vēsture” lasītājam no malas arī tiek dots šāds priekšstats, proti, ka visi Romas ienaidnieki veido neracionālus un aplamus soļus, kas Romu uz pārējo fona zīmīgi un labi izceļ.

Nozīmīgs fakts, kurš tiek minēts literatūrā ir tas, ka pēc dalības Otrajā pūniešu karā un graužošanas uzvaras pār Kartāgu, Roma drastiski izmainīja savu politiku no tās, kura centrējās Itālijā uz to, kuras orientācija sniedzas uz imperiālismu pār visu Vidusjūru.⁸¹ Šis arī ir vadošais faktors, kāpēc imperiālismam ir tik liela nozīme. Romas ambīcijas kļuva lielākas, un uzvarot Kartāgu viņai kļuva iespējams diktēt noteikumus citiem kā to var piedēvēt situācijā ar Maķedoniju.

Neapšaubāmi, ka kari, kurus veica Roma, Polibija skatījumā bija leģitīmi, jo ienaidnieki vienmēr cenšas iejaukties vai traucēt republikas interesēm. Tas arī sakrīt ar vienu skaidri saprotamu Polibija uzdevumu, tas ir, parādīt to, ka tieši Romas ekspansija ir pareiza. Tā ir pareiza, jo ienaidnieki neapzinājās Romas pārākumu, kamēr Polibijs jau sen saprata, ka viss virzās uz vienas lielas valsts izveidi. Viņš saprata, ka Roma nes zināmu stabilitāti ar savu politiku, kas vēl vairāk pastiprināja Polibija vēlmi leģitimēt Romas pusi. Zīmīgi ir arī minēt to, ka ja mēs pētām Polibija anaciklozes teoriju, tad Roma pēc viņa domām ir uz doto brīdi vienīgā valsts, kura atrodas šī cikla augstākajā punktā, pateicoties stiprajai konstitūcijai un tikumīgai pārvaldei. Šeit ir viens labs piemērs no Polibija: *“Bet aptuveni tajā laikā, kad tā [Kartāga] uzsāka Hannibāla karu, Kartāgas politiskais stāvoklis sāka panīkt, bet Romas stāvoklis uzlabojās.”* [Bakalaura darba autora

⁷⁹ Filips baidījās no tā, ka Onomasts pastāstīs Romai pilnīgi visu, tai skaitā ne tikai par Maroneju, bet arī par citām politiskām lietām, kur tika iesaistīts Filips V Maķedoniks. Skat: (Polyb. XXII. XVIII. 3.).

⁸⁰ Zīmīgi, ka no sākuma Roma cerēja uz Filipa dēla Demetrija nākšanu pie varas, bet Filips, apzinoties Demetrija lojalitāti Romai, viņu pavēlēja nogalināt.

⁸¹ Astin, Frederiksen. Rome & Mediterranean to 133 BC. p. 222.

tulkojums] (Polyb. VI. LI. 3.). Tātad ir redzams vēl viens iemesls, kāpēc šāda imperiālistiska pozīcija ir aizstāvāma. Polibijs, protams, nevarēja šos procesus apzīmēt ar vienu vārdu, kā to var darīt mūsdienās, iespējams, tieši tāpēc viņš nesaskata imperiālismā neko sliktu, proti, tā nebija viņa laikmeta tendence – nosodīt imperiālismu.

2.3. Liktenis un veiksmē

Divi aspekti, kuri vairāk vai mazāk parādās pieminēti, kad tiek lasīts Polibija darbs ir liktenis un veiksmē. Abi fenomeni ir ļoti cieši saistīti, jo likteņa virzība ir tiešā veidā atkarīga no veiksmē, proti, bez tās liktenis ir nolemts uz to, ka tas būs drūms, tajā notiks kaut kas sliktš. Šajā gadījumā uzsvars būtu jāliek uz to, cik ļoti Polibijs šos aspektus pieņem kā sev ticamus un cik daudz tie priekš viņa ir ņemti rakstīšanas specifikas nolūkos. Jāatzīst, ka priekš Polibija liktenis ir ļoti izplūdis fenomens, ko viņš pierāda uz dažādu notikumu piemēra, proti, liktenis var būt kā tiesnesis kādam, liktenis kā valdošs elements pār pasauli, liktenis kā palīgs utt. Un ar veiksmi ir tāpat – tā pēkšņi uzrodas, veic kādu darbību un atkal pazūd, tādā veidā palīdzot vienai vai otrai pusei. Ir nepieciešams teikt, ka gan liktenis, gan veiksmē tiek asociēti ar dievieti, kura pārstāv šos fenomenos, proti, Tihi. Tieši šī apsvēruma dēļ literatūrā var sastapties ar to, ka tihe (Τύχη) ir vadošais elements, kas zem sevis ietver gan likteni, gan veiksmi. Kā lēš A. Tižovs, tad tihi Polibijs piemin vairāk par 120 reizēm visa darba “Vēsture” garumā,⁸² kas vēlreiz ļauj izprast, šī elementa fundamentālo nozīmi Polibija naratīva izklāstīšanā.

Sākumā ir nepieciešams saprast Polibija personīgās attiecības ar tihi. Šeit viena no kolorītākajām epizodēm ir tā, kur viņš tiešā veidā paļaujas uz likteni: “(..) *bet tā [darba] piepildījums ir atkarīgs no tā, vai tihe ievilks manu dzīvi vajadzīgajā garumā.*” [Bakalaura darba autora tulkojums]. Tajā pašā brīdī viņš izrāda zināmu racionalitāti, jo cer, ka cilvēki, kurus viņš zina un pazīst, darīs visu, lai tiktu pabeigta Polibija vēstures rakstīšana: “*Tomēr esmu pārliecināts, ka pat tad, ja cilvēka liktenis mani pārņems, šī tēma netiks laista dīkā (..), jo bez manis ir daudzi, kas labprāt uzņemsies to pabeigt.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. III. V. 6.-7.). Tas ir domāts, protams, tajā gadījumā, ja viņš nomirs pirms sava darba uzrakstīšanas. Izpaužas gan ticība likteņa lomai, gan samierināšanās gadījumā, ja liktenis iejauksies Polibija dzīvē un neļaus viņam pašam pabeigt savu darbu.

---

⁸² Tyzhov, Polibii, p. 20.

Tihe ir pārdabisks elements, kuram piemīt visas iespējas ietekmēt kā konkrētu cilvēku dzīves, tā arī veselu valstu likteni. Tā var organizēt uzvaras un sakāves, tiesāt zaudējušos un dot uzvarētājiem bagātības, slavu u.c. Hannibāla kara laikā, proti, 211. gadā p.m.ē., pats Hannibāls bija nonācis bīstami tuvu Romas pilsētai, savukārt, pārdabiskās tihes dēļ pilsētā tā arī neiebruka: *“Bet tieši tad, kad Hannibāls bija izveidojis nometni un nākamajā dienā grasījās ieņemt pašu pilsētu, notika ārkārtēja sakritība [liktenis, veiksmē], kura laimīgā kārtā izglāba Romu.”* Jāatzīst, ka uzreiz pēc tam Polibijs šo atspēko, jo pēkšņi Romā bija sakoncentrēts liels daudzums romiešu karavīru, kuri nedeļa Hannibālam iespēju veikt iebrukumu: *“Gnejs Fulvijs un Publijs Sulpicijs, kuriem jau tika reģistrēta viena konsulārā armija, bija saistījuši tās vīrus ar zvērestu ierasties Romā bruņotiem šajā pašā dienā (..) (..) tā gadījās, ka ļoti īsā laika periodā, Romā tika savākts liels skaits karavīru.”* (Polyb. IX. VI. 4. – 5.). Citā pasāžā tihe palīdz Hannibālam, ko Polibijs pamato ar 16 gadu ilgu un nepārtrauktu karu, kura laikā armija sastāvoša no dažādām ciltīm un tautām, turējās vienoti kopā: *“Un tomēr apstākļi nekādā ziņā nebija nemainīgi: lai gan tihes vēsma bieži vien bija stingri viņam par labu, tā tikpat bieži pūta arī pretējā virzienā.”* [Bakalaura darba autora tulkojums] Pēc šī jau atkal tiek uztverta racionālisma ideja, proti, Polibijs uzskaita Hannibāla profesionalitāti, pieminot drosmi, taktikas zināšanas u.c. *“Kurš gan varētu atturēties no apbrīnas par šī izcilā cilvēka stratēģiskajām prasmēm, drosmi un spējām, ja skatās uz laika periodu, kurā viņš šīs īpašības parādīja.”* [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. XI. XIX. 4. – 7.). Vēl viena laba epizode ir tā, kur Polibijs runā par Antiohu III. Šeit tiek iezīmēta cita atšķirīga tihes loma, proti, Antiohs min, ka Romai nevajadzētu pārāk daudz kārdināt likteni un veiksmi, jo šie pārdabiskie elementi var aizgriezties no romiešiem, kuri ir tikai cilvēki, ne pārdabiskas būtnes: *“Viņš pievienoja arī daudzus argumentus, aicinot romiešus “Nevilināt tihi pārāk daudz, jo viņi bija parasti cilvēki, ne arī paplašināt savu impēriju neaprobežoti, bet gan turēt to robežās, ja iespējams, Eiropas robežās (..)”* [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. XXI. XIV. 2.). Pēdējā epizode skar Filipu V Maķedoniku, kuru neveiksmes skāra tik ļoti daudz, ka radās priekšstats par tihes iejaukšanos, jo Filips bija paveicis lielu skaitu noziegumu par kuriem viņam būtu jāatbild: *“Šajā periodā uz karali Filipu krita šausmīgu nelaimju priekšnojauta (..). It kā tihe būtu nolēmusi nekavējoties piedzīt no viņa sodus par visām nekaunībām un noziegumiem, ko viņš bija pastrādājis visas savas dzīves laikā (..). (..) viņa [tihe] viņu apmeklēja ar erīniju palīdzību, atriebības dievietēm, kuras klausījās viņa [Filipa] upuru lūgšanas, tādējādi vajājot viņu dienu un nakti līdz pēdējai mūža dienai (..)”* [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. XXIII. X. 1. – 2.). Šajā gadījumā Polibija tihes izmantošana izpaužas viskolorītāk, jo aprakstītā epizode līdzinās

pārdabiskam stāstījumam, bet arī šeit Polibijs vēlāk dod racionālu skaidrojumu, kur pastāsta par Filipa neizdevīgajiem gājieniem. Beigās ir jāmin arī tas, ka likteņa un veiksmes elementi ir viegls veids kā paskaidrot vienus vai otrs notikumus, ko Antiohs III šajā gadījumā arī dara, proti, viņš nepiemin neko par romiešu meistarību un pārākumu, bet paļaujas tīri uz pārdabisko tihi, kura romiešiem ir palīdzējusi.

Rodas likumsakarīgs jautājums, proti, vai tihe ir kaut kas pārdabisks, kam Polibijs pats tic, vai arī šeit iezīmējas tihes izmantošana retoriska paņēmiena nolūkos? Bakalaura darba autors uzskata, ka darbā “Vēsture” iezīmējas gan viens, gan otrs tihes izmantojums. To pašu pastāsta arī L. Hau, respektīvi, Polibijs var būt sistemātisks un uz zinātniskiem apsvērumiem balstīts, kā arī viņš var būt stāstītājs un retorīķis, kurš tihi izmanto ļoti brīvi, neskatoties uz to vai tā ir pārdabiska, vai nē.⁸³ Šādi tas lielākoties arī ir, proti, vienmēr likteņa un veiksmes skaidrojums tiek papildināts ar reāliem un īstiem faktoriem kā tas tika minēts Hannibāla abos gadījumos iepriekš. Neapšaubāmi, ka tieši cilvēka faktors ir pats būtiskākais, tomēr ir gadījumi, kad rodas nejauša sakritība, un tieši tā motivē Polibiju pielietot pārdabiskā elementa iejaukšanos. Ne vienmēr Polibijs piekrīt likteņa lomai, jo ir pasāžas, kurās viņš to noliedz. Piemēram, kad tika iznīcināta romiešu flote pie Kamarinas krasta Sicīlijā, viņš vainoja flotes komandierus, proti, liktenim šeit nebija nekādas saistības: “*Un pie šīs [situācijas] tihe nebija tik daudz vainīga, cik paši [flotes] komandieri.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. I. XXXVII. 5.). Tāpat ir arī ar cilvēka talantiem un profesionalitāti, kuru nevajag attiecināt uz tihi, bet gan uz cilvēka prasmēm un pašnoteikšanos, jo, šķietami, daudzi izvēlas cilvēka prasmes pielīdzināt kaut kam pārdabiskam (Polyb. X. IX. 1.).

Uz Romas ekspansijas politiku liktenis un veiksmē spēlē sakrālu lomu, kura līdztekus visam racionālajam un fiziskajam kaut kur eksistē. Tomēr ir būtiski uzsvērt, ka tieši Romas jautājumā Polibijs vairāk izmanto savu likteņa skaidrošanas retorikas paņēmieni. Tas ir tāpēc, ka likteņa un veiksmes skaidrojumam vienmēr seko racionālais skaidrojums – romiešu pārākums, ģenerāļu prasmes vadīt kauju, kara tehnikas, stratēģijas, bet gadījumos, kad tiek ciestas neveiksmes, tas ir attiecināms uz dabas stihijām, pašu romiešu vājībām u.c. faktoriem. Rezultātā, kad Roma acīmredzami gandrīz vienmēr uzvar, atskaitot pāris neveiksmes, lasot Polibiju, rodas priekšstats par tihes vadošo lomu militārajos procesos. Tādējādi visi tie, kuri plāno uzbrukt Romai var saskarties

---

⁸³ Lisa Irene Hau. Tyche in Polybius. In: *Histos* (Oxford, 2011), 193. Pieejams: <https://histos.org/documents/2011105HauTycheinPolybius183207.pdf> (skatīts: 21.05.2024).

ar apsvērumu, ka liktenis visbiežāk ir Romas pusē. Šī iemesla pēc uzbrukt Romai labāk nevajadzētu, jo tas nebeigsies ne ar ko labu priekš uzbrucēja.

Rezumējot, ir saprotams, ka likteņa un veiksmes elementam piemīt liela sakrālā loma Romas ekspansionistiskajā politikā. Tā ir pārdabiska vienība, kura uz romiešu uzvaru un pārākuma fona izceļ arī savu nozīmi. Polibijs daudzās epizodēs uzsver likteņa lomu, bet citās – noliedz, kas, protams, rada zināmu polemiku, jo rodas sajūta par Polibija selektīvu izvēli, kur tihe virzīja procesus, bet kur nē. Kādēļ gan nevarētu būt tā, ka flote tika iznīcināta, jo tā bija lēmis liktenis? Loģiski, ka uz šo jautājumu katrs varētu atbildēt pa savam, tomēr Polibijs šajā gadījumā bija noliedzoši noskaņots. Neskatoties uz to, likteņa loma ir ļoti raksturīga Polibija naratīvam, kā arī no tās nevarēja izvairīties, jo nav labāka vieda kā paskaidrot garu panākumu un uzvaru sēriju attiecībā pret Romu.

3. ROMAS HEGEMONIJAS SKAIDROJUMS POLIBIJA DARBĀ “VĒSTURE”

3.1. Valsts iekārta

Protams, ka šī punkta ietvaros ir svarīgi un vadošā lomā runāt par to, kāda bija Romas republikas struktūra, tas ir, varas centri, to sadalījums, svarīgums un nozīme Romas pārvaldē. Polibijs darbā “Vēsture” pievērš uzmanību pārvaldes elementiem – Senātam (Polyb. VI. XIII.), konsuliem (Polyb. VI. XII.), cilvēkiem (Polyb. VI. XIV.). Viņš to dara kontekstā, lai norādīt uz nosaukto varas centru vietu t.s. “ideālajā konstitūcijā”, kura Romai ir saistoša un ko Polibijs pēc tam pierāda. Tāpat viņš salīdzina Romu ar citām valstīm, kur nonāk pie sev pozitīviem secinājumiem. Tālāk izriet sekojošie jautājumi – ar ko Romas konstitūcija bija labāka par citām, kā arī kādas bija tās priekšrocības un kā valsts iekārta ietekmēja Romas hegemoniju. Pēc kā vadījās Polibijs, lai domāt par Romas konstitūciju tik gaišu prātu? Nenoliedzami, ka hegemonijas skaidrojumam tieši minētie apsvērumi ir visbūtiskākie, jo redzot tik stipru valsts iekārtu, mēs varam droši teikt, ka Roma bija visnotaļ veiksmīga valsts, respektīvi, nevajag pārāk daudz prāt, lai nonākt pie šāda secinājuma. Tieši šī iemesla pēc bakalaura darba autors uzsver, ka hegemonijas izprašanā primārais ir valsts iekārta un kā tā darbojās.

Nelielai atkāpei un arī kontekstam ir būtiski vismaz virspusēji paskaidrot šo trīs varas centru būtību. Tas ļaus jau tālāk runāt par tiem detalizētāk ar dažādu svarīgu iezīmju minēšanu jau Polibija kontekstā. Īsāk sakot, eksistēja Romas maģistrāts, kuram pieder augstāk minētie konsuli un kuri, savukārt, ir augstākās amatpersonas visā republikā. Tam zemāk, lai gan neatņemot stipro nozīmi, ir Romas Senāts (lat. *Senātus Romānus*) – politiskais orgāns, kuram pieder izpildvara un kurš varēja lemt jaunus likumus. Un, protams, mēs nevaram aizmirst par cilvēkiem, kuriem arī bija liela nozīme Romas republikas politiskajā dzīvē. Formāli republikā pastāvēja t.s. asamblejas, tās tika iedalītas divās kategorijās, respektīvi, komitejās, kur cilvēki sanāca kopā konkrētās dienās un laikos. Šeit arī notika balsošana, kura notika pēc vairākuma principa, proti, vairākums uzvar.⁸⁴ Otra tipa komitejas bija t.s. koncili, piemēram, Plebeju koncils⁸⁵, kurā piedalījās tikai atsevišķa cilvēku grupa. Jāatzīst gan, ka Polibijs cilvēku varu dažviet apzīmē diezgan simboliski, bet tajā pašā brīdī izsaka domu, ka tieši cilvēku vara ir pati svarīgākā, jo tā lemj visāsākos un vissvarīgākos dzīves

⁸⁴ The Editors of Encyclopaedia Britannica. Comititia. Pieejams: <https://www.britannica.com/topic/comitia> (skatīts: 07.05.2024)

⁸⁵ Plebeju koncilos plebeji lēma par lietām, kuras skar tieši viņus, viņu dzīvi. Šajos koncilos nepiedalījās patricieši, proti, augstu ģimeņu, dzimtu pārstāvji.

jautājumus. Visi trīs augstāk minētie varas centri bija ar savas varas izpausmēm, tie viens otru papildināja un palīdzēja tam, lai vara nejauši nesāk koncentrēties kāda viena cilvēka vai cilvēku grupas rokās, kas pēc bakalaura darba autora domām ir viens no augstāk vērtējamiem varas principiem.

Loģiski izriet, ka pats augstākais no minētajiem trīs varas centriem ir maģistrāti, kurā ietilpst ne tikai konsuli, bet arī tādi cilvēki kā pretori⁸⁶, cenzori⁸⁷, kvestori⁸⁸ un tribūni⁸⁹. Starp citu, pēdējiem ir ļoti liela loma Romas valsts iekārtas darbībā, bet par to nedaudz vēlāk. Kā min Polibijs, tad konsuli ir, citēju: “(..) *augstākie administrācijas meistari (..)*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. XII. 1.). Viņu uzdevumos ietilpst ārvalstu sūtņu uzņemšana Senātā, dažādu sapulču veidošana, priekšlikumu uzklauššana, to tālākā pieņemšana un izpildīšana, ja tie, protams, ir pieņemti. Viss kulminē ar konsulu absolūto varu kaujas laukā, jo tieši viņi ir tie, kuri ved karaspēku cīņā. Konsuliem ir vara pieprasīt finanses, ja tādas ir vajadzīgas, kā arī viņi var sodīt savus padotos, jo tieši konsuls ir galvenā vienība kara laikā kaujas laukā (Polyb. VI. XII. 3.-5., 7.). Beigās Polibijs atzīst, ka šādas pārlieku lielas varas došana konsulam izklausās ļoti despotiska (Polyb. VI. XII. 8.), kur daļēji varētu piekrist, jā, bet atbilde slēpjas arī tajā, ka tribūniem pieder veto tiesības. Tribūni ir pilnīgi tiesīgi tās izmantot, ja uzskata to par vajadzīgu, neskatoties uz to, ka primāri šīs tiesības tiek izmantotas gadījumos, kad tiek skarta plebeju kārtā. Atskaitot šo komentāru, Polibijs nedaudz vēlāk spēj atspēkot šo despotismu, jo konsuls nevar darboties bez pārējo varas centru akcepta, proti, lēmumiem ir jāiziet cauri Senātam un sabiedrībai, proti: “*Tad, kad konsuls ir sācis ekspedīciju ar manis aprakstītajām pilnvarām, šķiet, ir ar absolūtu varu, tomēr joprojām ir vajadzīgs gan tautas, gan Senāta atbalsts, un bez tiem viņš nespēj novest lietu līdz veiksmīgam noslēgumam.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. XV. 3.). Īsāk sakot, maģistrātu kārtā bija ļoti labi sakārtota – tajā bija vairāki amati, kur katrs pildīja savas funkcijas.

---

⁸⁶ Otrs “vecākais” amats pēc konsula, kurš laika gaitā ir mainījis savas funkcijas. Kad konsuls neatrodas Romā, pretors uzņemas vadošo lomu Romā.

⁸⁷ Amats, kurš jau pēc sava vārda pasaka par savu galveno uzdevumu, proti, “census” (latv. tautas skaitīšana). Tas bija vajadzīgs, lai apzināt informāciju un piederību par dažādiem cilvēkiem, novērtēt viņu bagātību, lai vēlāk uzlikt tiem piemērotus nodokļus. Tāpat cenzori sekoja līdzī sabiedrības morālei, celtniecībai, zemju un īpašuma dalīšanai un jaunu senatoru kandidātu revizionēšanai.

⁸⁸ Kvestori bija maģistrātu kārtas pārstāvji, kuru galvenais uzdevums tika saistīts ar finansēm, proti, valsts kases uzturēšanu, ienākumu un izdevumu grāmatu veidošanu. Kvestoru daudzums dažādos republikas laikmetos bija atšķirīgs, piemēram, no sākuma kvestori bija divi, tad četri, bet norieta periodā – Jūlija Cēzara – Romas diktatora laikā, to skaits sasniedza līdz 40 cilvēku.

⁸⁹ Ļoti būtisks amats, kurš biežāk tiek saukts par tautas tribūnu. Tautas tribūni bija no plebeju kārtas ievēlēti pārstāvji, kuru galvenais uzdevums bija apmeklēt oficiālas sapulces, ieviest likumus paredzētus plebeju kārtas iedzīvotāju labklājībai u.c. svarīgām lietām. Tomēr, šis amats plašāk ir zināms ar savām veto tiesībām, proti, tautas tribūns spēja uzlikt veto konsulam.

Liktais uzsvars uz tribūniem padara to arvien labāku, jo šeit simboliski pēdējais vārds bieži vien stāv tieši aiz parastajiem cilvēkiem (plebejiem) un viņu vēlmēm.

Otrs varas centrs, kurš ir ne mazāk būtisks, protams, ir Romas Senāts, kuru cilvēku masas atpazīst daudz biežāk, kad runa ir par Romas republiku, tās politiku. Varas orgāns, kuram cauri ir jāiziet jebkuram maģistrātu pārstāvim, lai iegūt vēlamo rezultātu. To uzsver arī Polibijs, minot, ka kvestori nevar vienkārši paņemt naudu pēc iegribas un cenzori nevar to paņemt jebkurai celtniecības vajadzībai, proti, maģistrātiem ir argumentēti jāpierāda tas, cik būtiski ir iedalīt finanses vienai vai otrai vajadzībai (Polyb. VI. XIII. 1.-3.). Šeit, protams, iezīmējas Romas Senāta pārvalde pār valsts kasi⁹⁰, bet ar to vien pienākumi nebeidzās. Tieši Senāts ir atbildīgs par lielāko daļu iekšpolitisko un ārpolitisko ikdienas dzīves jautājumu klāstu, proti, no kādām ikdienišķām lietām - kā pāris cilvēku konfliktu atrisināšana, izmeklēšanas, nogalināšanas, līdz jautājumiem saistībā ar attālākām sabiedrības grupām, kuras kaut kādā mērā ir pakļautas Romas republikai⁹¹, tas ir, ja tās neseko vai pat sabotē un pārkāpj Romas likumus. Ar Romas Senāta palīdzību iekš valstij tiek veidota kārtība, kura neļauj sabrukt valsts iekārtai. Bet arī Senātam ir sava veida ierobežojumi, ko veiksmīgi atspoguļo Polibijs, turpinot iesākto domu. Visam pamats ir Romas sabiedrība, respektīvi, lielu daļu jautājumu nevar vienkārši atrisināt bez parasto cilvēku vēlmes. Tribūnu asamblejām, precīzāk, tās ievēlētajiem tribūniem bija jau iepriekš minētās veto tiesības, kuras viņi varēja uzlikt arī uz Senāta lēmumiem. Ja Romas Senāts atļāvās nerespektēt cilvēkus un viņu skatījumu, tad ļoti bieži sekoja iebildumi. Kā min Polibijs, tad ar veto uzlikšanu likumi un lēmumi ne tikai tiek atcelti, bet tiek aizliegtas arī formālas vai neformālas sapulces, kur turpināt diskusijas par šādiem jautājumiem (Polyb. VI. XVI. 1., 3.).

Katrs lasītājs uz doto brīdi var uzdot sev vienu ļoti būtisku jautājumu, ko atzīmē arī darba “Vēsture” autors, proti, kas gan atliek parastajai sabiedrībai, kad Senāts un maģistrāti, precīzāk, konsuli bija tik ļoti ietekmīgi un kontrolēja teju visas militārās un ikdienas dzīves sfēras? (Polyb. VI. XIV. 1.). Jāteic, ka cilvēki lemj ļoti daudz ko, piemēram, tieši no viņiem ir atkarīgs tas, kas tiks ievēlēts amatos. Sabiedrība ir tā, kura lemj par to vai karš turpināsies, vai beigsies, kā arī tieši viņi ir tie, kuri lemj, kā izsakās Polibijs, “dzīvības un nāves jautājumus”. Lūk, ko saka Polibijs: *“Tomēr ir palikusi daļa [varas] cilvēkiem, un tā ir vissvarīgākā. (..) Cilvēki ir vienīgā tiesa, kas izlemj dzīvības un nāves jautājumus, pat tajos gadījumos, kad sods ir nauda, ja nosakāmā summa*

---

⁹⁰ Neskatoties uz to, ka tieši kvestors formāli ir pārzinis valsts kases un finanšu jautājumos, Senāts ir atbildīgs par naudas adekvātu distribūciju.

⁹¹ Šeit domāts ir tieši par dažādām Romas provincēm un tās iedzīvotājiem.

ir pietiekami nopietna, un jo īpaši, ja apsūdzētie ir ieņēmuši augstākos maģistrātu amatus.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. XIV. 2., 4.). Kā var manīt, tad Romā sabiedrības viedoklis ir pats svarīgākais, respektīvi, tiek ievēroti svētākie demokrātijas principi, kur galvenā vērtība ir iedzīvotāji. Protams, ka mēs nevaram galvot par to, ka Romā viss tika pildīts tieši balstoties uz sabiedrības uzskatiem... Protams, ka viss nav ideāli, jo tas jau būtu utopiski, bet pēc Polibija vārdiem, pārliecinošs vairākums lēmumu tiek balstīts uz to, ko vēlas sabiedrība.

Visi trīs augstāk aprakstītie varas centri noved pie galvenās tēmas, runājot par Romas valsts iekārtas visnotaļ stabilo eksistenci, proti, runa ir par Romas konstitūciju⁹². Polibijs min to, ka labākā konstitūcija, kura būtu vienlīdz laba un efektīva ir tā, kura nebalstās uz tikai kādu vienu elementu, piemēram, ekskluzīvi uz aristokrātiju vai ekskluzīvi uz demokrātiju u.c. Cilvēki, kuri nodala monarhijas, demokrātijas un aristokrātijas principus citu no cita, kaut kādā mērā maldina citus cilvēkus. Labākā konstitūcija ir tā, kura ietver sevī pilnīgi visus trīs augstāk minētos elementus, citēju: *“Jo ir skaidrs, ka mums par labāko konstitūciju jāuzskata tā [konstitūcija], kas satur visus trīs [augstāk minētos] elementus.”* [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. III. 5.-8.). Tieši Romas republikā tas bija manāms – visi trīs elementi bija acīmredzami. Polibijs to saskata valsts iekārtā, kur konsuli tiek pielīdzināti monarhijas konstitūcijas principiem, Romas Senāts tiek piesaistīts aristokrātiskās varas principiem, savukārt, cilvēku izšķiroši augstā loma valsts iekārtas sekmīgā darbībā – demokrātiskas varas principiem (Polyb. VI. XII. 8., VI. XIII. 8., VI. XIV. 11.). Likumsakarīgi, ka balstoties uz to, cik vienlaicīgi daudzslāņaina un efektīva ir Romas republikas valsts iekārta, tā ļoti droši norāda uz Romas republikas hegemonijas statusu reģionā. Nenoliedzami, ka varēja rasties kāda veida konflikti visiem trīs varas centriem, tomēr gadījumos, kad vajadzēja būt vienotiem, viņi spēja atrast iespēju apvienoties, citēju: *“Jo ikreiz, kad [rodas] kādas briesmas no ārpusē, [tās] spiež viņus apvienoties un strādāt kopā, valsts spēks ir tik attīstīts, ka visu nepieciešamo nešaubīgi izpilda visu [varas centru] saliedētība, lai visu savu prātu veltītu šī brīža vajadzībām.”* [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. XVIII. 2.). Neviens cits spēks reģionā nebija aizdomājies līdz tik detalizētai un efektīvai valsts pārvaldei. Tas vien, ka Roma izdomāja konstitūciju, kura dod pilnīgi visiem varas elementiem kaut kādas privilēģijas norāda uz to, cik tā bija spēcīga un pārāka salīdzinājumā ar citām. Tāpat Romas republikas konstitūcijai piemita gan likumi, gan tradīcijas – divi vadoši elementi, kuri pēc Polibija domām padara to labu (

---

⁹² Romas konstitūcija nebija tāda kā mēs konstitūciju izprotam mūsdienās, respektīvi, tā nepastāvēja rakstītā formātā. Romas konstitūcija bija vadlīniju un principu kopums, kuru nodeva tālākām paaudzēm. Visbiežāk tas notika caur precedentu, proti, kāda notikumu, kuru ir jāizmanto kā pareizu piemēru. Tieši šī iemesla pēc Romas konstitūcija ļoti bieži bija pakļauta pārmaiņām. Tās shēmu var izpētīt l. pielikumā (skat. l. pielikuma 1. att.).

Polyb. VI. XLVII. 4.). Salīdzināt Romas konstitūciju ar citām arī gluži nevar, jo kā min Polibijs, tad, citēju: “(..) ja mēs salīdzinātu Spartas, Romas un Krētas konstitūcijas, tad tas būtu tas pats, ja mēs novietotu skulptūru blakus dzīvam, elpojošam cilvēkam.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. XLVII. 12.). Loģiski, ka šis dzīvais cilvēks būtu Roma, bet skulptūra – Sparta vai Krēta, jo to konstitūcijās jebkurā gadījumā būs vairāk defektu nekā Romas konstitūcijā. To Polibijs arī sekmīgi parāda, kad šīs pašas konstitūcijas salīdzina, piemēram, Romu ar Spartu vai Romu ar Kartāgu u.c. Romas konstitūcija nedeva absolūtu varu, un var teikt, ka starp varas centriem vienmēr pastāvēja *status quo*.

Rezumējot, par valsts iekārtu, mēs, pēc Polibija domām un rakstītā, saprotam, cik tā bija skrupuloza, balstīta uz likumiem un efektīva. Valsts iekārta ir viena no stiprākajām hegemonijas izpausmēm, jo tieši struktūra ir tā, kura notur kopā Romas valsti. Šāda tipa valsts iekārta liek tās iedzīvotājiem patiesi domāt un strādāt, jo Romas republika nepanāktu tik lielus un iespaidīgus rezultātus bez sadarbošanās principiem.

3.2. Armija

Romas armija un tās efektivitāte, būtiskākās iezīmes, kuras tai piemita, kā arī romiešu neatlaidība ir ļoti būtiskas tēmas, kurām ir izšķiroša nozīme Romas hegemonijas izpratnē. Pēc bakalaura darba autora domām, tieši armija ir svarīgākais temats pēc valsts iekārtas, jo efektīva armija ir tas, kas nodrošina jebkura valdījuma pastāvēšanu. Par cik Polibijs velta Romas militārajai sfērai lielāko daļu sava darba, tad nav ļoti grūti atrast galvenos tēmu lokus, kuri dod vislabākos iespaidus par Romas republikas armiju un tās svarīgākajām iezīmēm hegemonijas pierādīšanas kontekstā.

Pirmkārt, būtu jāizpēta Romas republikas armijas struktūra, jo tā tiešām ir ļoti labi sakārtota un efektīva. Protams, ka galvenais cilvēks šajā gadījumā ir konsuls, kurš ir nozīmēts armiju vadīt, bet, šajā gadījumā viņš to nevar darīt viens, proti, konsulam ir vajadzīgi palīgi. Kā min Polibijs, tad tie ir t.s. militārie tribūni, kuru kopā ir 24 cilvēki, respektīvi, 10 no viņiem, kuru militārā pieredze sasniedz 10 gadus un 14 ar piecu gadu militāro pieredzi. Arī parastam romietim bija pienākums iziet cauri karaklausībai, bet ar izņēmumu, tas ir, ja tavs materiālais stāvoklis ir zemāks par 400 asiem⁹³ (lat. *assarius*). Cilvēkus, kuru stāvoklis ir zemāks par pirmīt nozīmēto daudzumu, pieņem flotē, tomēr, ja ir kritiska situācija, tad arī viņus pieņem karaklausībā. Pārējiem cilvēkiem, kuru

---

⁹³ Asi bija Senās Romas monētas, kuras tika plaši izmantotas republikas laikmetā, lai gan daži avoti lēš, ka šīs monētas jau tika izmantotas sestā Romas karaļvalsts valdnieka Servija Tullija laikā.

stāvoklis ir pietiekami liels, proti, tas ir lielāks par 400 asiem, ir jāiziet 10 gadi kavalērijā vai 20 gadi kājniekos (Polyb. VI. XIX. 1.-3.). Militārā sagatavotība, ko šeit ir iespējams aplūkot nostāda mūs fakta priekšā, respektīvi, ka Roma karošanu un romiešu iesaisti tajā uztver ļoti nopietni un ar īpašu uzmanību. Armija esošos karavīrus iedalīja četros dažādos grupējumos, proti, velītos⁹⁴ (lat. *velites*), hastātos⁹⁵ (lat. *hastati*), principsos⁹⁶ (lat. *princeps*) un triārijos⁹⁷ (lat. *triarius*). Šis sadalījums iet precīzi no pašiem vājākajiem un jaunākajiem karavīriem uz stiprākajiem un pieredzi bagātākajiem. Sakārtotība pastāv arī visa karaspēka novietojumos uz kaujas lauka (Polyb. VI. XXIX.).

Armijā pastāv arī disciplīna, kura izpaužas sodu un atsevišķu atalgojumu veidolā. Kā atzīmē Polibijs, tad Romas armijā pastāv tā saucamais fustuārijs (lat. *fustuarius*, gr. *ζυλοκοπία*). Tas ir īpašs nāvessods, kuru praktizē romieši, lai lielā mērā kontrolētu un uzturētu kārtību savas armijas rindās. Nelielai atkāpei, fustuārijs ir nāvessods, kuru izpilda izmantojot dažāda veida strupus ieročus, piemēram, nūjas, vāles – āmura tipa ieročus. Tie paredz cilvēka diezgan nežēlīgu nogalināšanu par īpaši smagiem noziegumiem armijas ierindās. Pēc Polibija rakstītā šādi noziegumi sevī iekļauj bēgšanu no kaujas lauka, tai skaitā dezertēšanu (Polyb. VI. XXXVIII. 1.). Protams, ka šeit var pieskaitīt arī dažāda veida citus noziegumus, kuri var potenciāli notikt armijas ierindās, proti, zādzībām nometnē, sabiedroto nodošanu (Polyb. VI. XXXVII. 10.). Šāda tipa sodu parasti izpilda tribūns⁹⁸, bet ne ar savām rokām, proti, viņam piemīt vien simboliska nozīme, kad viņš ar vieglu pieskārienu novieto savu strupo ieroci uz notiesāto, tad pārējie karavīri uzbrūk šim cilvēkam – sit viņu ar nūjām vai vālēm, kā arī akmeņiem. Polibija vārdiem sakot, šie cilvēki tika parasti nogalināti uz vietas, bet, ja tiem kaut kādā viedā bija izdevies aizbēgt, tad tāpat tie ir nolemti

---

⁹⁴ Pēc Polibija rakstītā – paši jaunākie un nabadzīgākie karavīri. Ekipējumā bija zobens gladius (lat. *gladius*) – īss duramais ierocis, Otrā rokā bija neliels vairogs (*parma*), kurš bija pietiekami liels (aptuveni 3 pēdu platumā), lai aizsegt karavīru. Protams, ka galvā karavīram bija galvassega (*galea*), kuru nereti viņš pārklāja ar kāda dzīvnieka ādu. (Polyb. VI. XXI. 6.). Ekipējumā ir arī nelieli metamie šķēpi, kas literatūrā ļauj piedēvēt šī tipa karavīram “šāvēja” lomu (kr. *застрельщик*).

⁹⁵ Hastāti jau bija smagāka tipa karavīri ar nopietnāku ekipējumu. Kā atzīmē Polibijs, tad pirmā atšķirība ir daudz lielākā vairogā (*scutum*), kurš ir ielocīts uz vienu pusi un kura garums ir 4 pēdas, bet platums – 2,5 pēdas. Tāpat kā velīti, šie karavīri cīnās ar gladiusa tipa zobenu. Ekipējumā ir arī metamie šķēpi (*pila*). Galvassega no misiņa un kāju aizsargi (*ocreae*). Savukārt, krūšu / ķermeņa bruņas bija no misiņa (*pectorale*), bet, gadījumos ja cilvēka materiālais stāvoklis pārsniedza 100,000 asu, ar pārējām bruņām nēsāja t.s. “ķēžu bruņas” (kr. *кольчуга*) (Polyb. VI. XIII. 1.-2., 4., 6., 14.-15.).

⁹⁶ Ir būtiski šo terminu nesajaukt ar princepsu – galveno senatoru – amatu republikas norieta un agrīnās impērijas laikmetā.

⁹⁷ Princepsi un triāriji atbilda praktiski tam pašam ekipējumam, ko nēsāja hastāti, bet atšķīrās ar to, ka šeit bija cita tipa metamie šķēpi, kuri bija ievērojami garāki un smagāki (*hastae*) (Polyb. VI. XIII. 16.)

⁹⁸ Šajā gadījumā ir domāts militārais tribūns, kurš ir tiešā veidā pakļauts un atskaitās konsulam – cilvēkam, kurš viņu ir izvēlējis par savu palīgu.

nāvei, jo neviens parasts romietis nevēlēties saistības ar cilvēku, kurš ir veicis noziegumus armijas mērogā (Polyb. VI. XXXVII. 2.-3.). Polibijs ļoti labi apraksta šādu cilvēku, citēju: “*Tāpēc tie, kas reiz ir iekļuvuši šāda veida neveiksmē, ir nolēmuši sevi postam.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. XXXVII 4.). Tomēr, ja noziegumu ir paveikusi lielāka cilvēku grupa, tad fustuāriju neveic pret visiem, bet nozieguma galvenajiem veicējiem, kamēr pārējiem tiek samazināts ēdiena daudzums, piemēram, kā saka Polibijs – tiek doti mieži kviešu vietā (Polyb. VI. XXXVIII. 3.). Loģiski, ka šāda veida sods bija domāts, lai romiešu armijā esošie karavīri vairs neatkārtotu nevienu no minētajiem noziegumiem, respektīvi, lai viņi būtu disciplinēti un lojāli savai zemei. Zīmīgi ir tas, ka Polibijs nepauž nekāda veida nepatiku attiecībā pret minēto soda veidu, iespējams, šeit tas ir darīts, lai saglabāt objektīvu skatījumu. Lai gan izklausās nežēlīgi izmantot šāda veida metodes attiecībā pret saviem karavīriem, tomēr jāatzīst, ka noturēt kopā lielākas armijas vienības, tostarp legiōnus⁹⁹ nav iespējams tikai diplomātijas ceļā. Pēc bakalaura darba autora domām šeit izpaužas Polibija *exempla* teorija – nolemtie uz fustuāriju ir kā piemērs citiem, lai kas tāds neatkārtotos pārāk bieži vai neatkārtotos vispār nekad. Jāmin, ka pastāvēja arī vieglāka tipa sodi, piemēram, pazemināšana rangā (lat. *gradus deiectio*), atalgojuma mazināšana (lat. *pecuniaria mulcta*), papildus pienākumu pildīšana (lat. *munerum indictio*) u.c.

Ir viena būtiska atšķirība, kura izceļ romiešu armiju no citām, proti, tas, ka viņu armija pamatā sastāvēja no saviem iedzīvotājiem. Šeit, protams, nav domāts, ka romieši paļāvās tikai uz saviem karavīriem, tomēr pamatā tie bija romieši, ko gan nevar teikt par to pašu Kartāgu, kura bija pietiekami bagāta, lai savu armiju veidotu no dažāda veida algotņiem. Pats Polibijs ļoti labi salīdzina šo divu valstu – Romas un Kartāgas – armijas, citēju: “*Viņu [kartāgiešu] cerības uz brīvību balstās uz algotņu karaspēka drosmi, bet romiešu cerības uz savu pilsoņu drosmi un sabiedroto palīdzību.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. LII. 5.). Ir likumsakarīgi pieņemt, ka Polibijs šādā veidā izceļ to, cik svarīgi ir tas, ka armija tiek veidota no saviem iedzīvotājiem, jo kā mēs labi zinām, tad algotņi bieži vien ir tendēti būt nelojāli. Tur var veidoties savstarpēji konflikti uz materiālā pamata – par maz tiek maksāts utt. Ļoti labi šādu algotņu uzvedību var manīt 1. pūniešu kara sākumā, proti, runa ir par mamertīņiem¹⁰⁰ (lat. *mamertini* – “Marsa dēli”), kuri paši nebija vienoti, jo daļa no viņiem bija kartāgiešu pusē, bet daļa – romiešu (Polyb. I. X. 2.). Un ne velti Polibijs uzsver tieši šo aspektu, jo viņš taču raksta par Romu un tās

---

⁹⁹ Legiōni bija lielākā armijas vienība republikas laikmetā, kurā ietilpa līdz 4200 karavīriem – legiōnāriem.

¹⁰⁰ Mamertīņi bija algotņi, kuri atradās Sicīlijas pilsētā Mesanā. Viņi to savulaik iekaroja, bet, kad uzsākās karš starp Kartāgu un Romu – sadalījās, proti, daži sauca palīgā romiešus, bet citi – kartāgiešus.

varenību, respektīvi, ar šāda tipa armiju, kura algotņus izmanto tikai sekundāri, ir lielāka iespēja uz uzvarām un pretinieka sakaušanu.

Romas armijā pastāv ļoti liela organizētība – priekš viņiem to par varētu nosaukt par diezgan sakrālu lietu. Kā labu piemēru ir jāmin nometnes veidošana, kur pastāv strikta būvēšanas sistēma un kurai romieši vienmēr pieturas. Pašā nometnes centrā atrodas pretorijs (lat. praetorium) jeb karavadoņa štābs, kurā tiek pieņemti paši svarīgākie lēmumi. Principā tā ir tāda pati telts kā citas iekš nometnei, bet lielāka, lai tā izceltos uz pārējo celtņu fona. Kā raksta Polibijs, tad konsula telts tiek marķēta ar baltu karogu (Polyb. VI. XLI. 6.). Pretorijs ir celts kvadrāta formā, tā katra mala ir aptuveni 200 pēdu gara.¹⁰¹ Paralēli pretorijam tiek novietotas visu militāro tribūnu teltis 50 pēdu attālumā no tā. Šīs teltis nav novietotas gluži blakus viena otrai, bet ar nelielu vietu starp katru no tām, lai summā visas teltis būtu novietotas paralēli nometnes malas garumam (Polyb. VI. XXVII. 2.-3., 6.-7.). Pēc vēl 100 pēdu garuma tiek vilkta nākošā taisnā līnija, kura ir paralēla iepriekšējai – šeit tiek izvietoti leģioni (Polyb. VI. XXVIII. 1.-2.). Nometnei ir 4 vārti, kur katrs atrodas savā pusē, kā arī to šķērso divi galvenie ceļi (skat. 2. pielikuma 1. att.). Romieši šāda tipa nometni, kura atbilst konkrētiem mēriem un struktūrai var uzcelt praktiski jebkur, galvenais, lai izvēlēta vieta atrastos tuvu kādam ūdens rezervuāram – upei vai ezeram, kurš sagādās armijai ūdeni. Kad armija ir kustībā un rodas nepieciešamība uzcelt nometni konkrētam laika periodam, romieši to spēj izdarīt vien dažu stundu laikā, pateicoties tam, ka visas nometnes tika veidotas pēc konkrēta parauga. Kā vēstī Polibijs, tad katrs karavīrs zina savu vietu nometnes konstrukcijā, citēju: “(..) romieši dod priekšrocību rakšanas un citu smagu darbu nogurumam, lai sakārtotu objektu un nodrošinātu nometnes plānu, kurš būs vienāds un visiem pazīstams.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. XLII. 4.). To gan viņš nevar pateikt par grieķiem, kuri kalpo kā pilnīgs pretstats romiešiem. Grieķi par galveno aizsardzību uzskata dabas veidotos nocietinājumus un aizsargelementus, citēju: “Grieķi, izvēloties vietu nometnei, pirmām kārtām domā par drošību no pozīcijas dabiskā stipruma (..) tāpēc, ka viņi domā, ka neviens mākslīgi veidots aizsardzības elements nav salīdzināms ar to, ko nodrošina zeme.” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. XLII. 2.). Šāda pieeja grieķiem neļauj uztaisīt efektīvu nometni, jo katru reizi tā atšķirsies un katru reizi nāksies plānot tās lielumu, kā arī to, kur tiks novietots katra nometnē paredzētā celtne. Tas rezultējas ar to, ka grieķiem nebūs kāda konkrēta precedenta pēc kura nometni uzcelt. Šeit var secināt, ka organizētība ir ļoti liels vadmotīvs Romas republikas armijā.

---

¹⁰¹ 200 pēdas ir aptuveni 60 metru.

Zināmu apbrīnu armijas kontekstā sniedz tas, cik ātri romieši spēja atgūties no neveiksmēm. Šeit vislabāk iezīmējas viņu tieksme uz kara flotes atjaunošanu. Tā tika iznīcināta vairākas reizes, piemēram, vienā no reizēm tā tika iznīcināta Sicīlijā, kad izveidojās liela un patiesi iznīcinoša vētra. Tā iznīcināja lielu skaitu kuģu, proti, no 364 veseli palika vien ap 80. Polibijs šo apzīmē kā pašu nežēlīgāko flotes katastrofu, kurai nav atrodams nekāds analogs gadījums, citēju: “*Visā vēsturē nav atrodama lielāka katastrofa, kura piemeklēja floti.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. I. XXXVII. 1. – 4.). Bet romieši nepadevās un nākamo 3 mēnešu laikā, kas ir diezgan ātrs laiks, uzbūvēja jaunu floti: “*(..) bet būdami pilnīgi apņēmības pilni nepadoties, viņi [romieši] vēlreiz nolēma uzbūvēt no jauna 220 kuģus. Tas tika pabeigts 3 mēnešos, gandrīz vai neticami īsā laikā.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. I. XXXVIII. 6. – 7.). Šāda pati situācija notika vēlāk, Lilibaumas kaujas priekšvakarā. Romiešu konsuls, apzinoties lielās kartāgiešu flotes pārākumu, piestāja pie visnotaļ bīstama krasta. Šis gājiens nesa sevī lielu nelaimi, jo atkal uznāca stipra vētra, kura vēlreiz iznīcināja romiešu floti, ko pavēsta Polibijs: “*(..) laikapstākļi kļuva skarbi, un no jūras parādījās neparasti bīstams traucējums. (..) un attiecīgi šie vīri [kartāgieši] ar lielu piepūli un grūtībām apbrauca zemes ragu un noenkurojās drošībā, savukārt, romieši, būdami pakļauti vētras ietekmei vietās, kur nebija ostu, cieta pilnīgu iznīcināšanu (..)*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. I. LIV. 3.-4., 7., 9.). Tomēr arī šoreiz viņi nepadevās. Kā raksta Polibijs, proti, piecus gadus viņi nevēlējās cīnīties uz ūdens zināmu vēsturisko atgadījumu pēc. Ar flotes celšanu palīdzēja parastie iedzīvotāji, kuri ziedoja savas finanses, jo valsts kase bija praktiski iztukšota. Pēc neilga laika, gluži kā pirmajā reizē, tika uzcelta jauna flote. (Polyb. I. LIX. 3.-4., 10.-12.). Romiešu neatlaidība un spēks šajos gadījumos ir ļoti augsts, kas pierāda viņu vēlmi un spējas būt pārākiem pār citiem.

Rezumējot par armiju, tad mēs iegūstam skaidru sapratni par to, kāda ir Romas republikas armija un kādas ir tās būtiskākās iezīmes pēc darba “Vēsture” aprakstītā. Tā ir sakārtota instance, kurai ir daudzi vienību atzari. Armija tiek iedalīta pēc pieredzes, materiālā stāvokļa un katram ir savs ekipējums, ieroči un vieta kaujas laukā. Ir pamanāma disciplīnas ievērošana ar sodu sistēmu, kura paredz novērst dažāda veida smagus pārkāpumus, kas būtiski ietekmē armijas profesionalitāti. Šo visu kulminē Polibija salīdzinājums ar kartāgiešu armiju, kura pārsvarā sastāv no algotņiem, respektīvi, nav tik profesionāla kā romiešu armija, kuras pamats ir paši romieši. No šī var secināt, ka stipra armija ir viens no galvenajiem Romas republikas hegemonijas (pārākuma) balstiem, jo valstij ir jābūt spējīgai gan uzbrukt, gan aizsargāties, kad tas ir vajadzīgs.

3.3. Reliģiskais faktors

Reliģiskā pasaule ir ļoti cieši raksturīga Romai, proti, viss sakrālais tika piekopts ļoti augstā līmenī. Par to liecina visdažādākās rituālu prakses, bēru procesijas un liels skaits reliģisko amatu. Arī Polibijs par šo aspektu atsaucas, kad detalizēti apraksta mirušo cilvēku godināšanu un reliģisko elementu nozīmi romiešu ikdienā. Šī punkta ietvaros ir nepieciešams izpētīt Polibija attieksmi pret sakrālo pasauli, kā arī izpētīt reliģiskās pasaules struktūru, respektīvi, kādas funkcijas pilda konkrēti amati. Tikpat liela nozīme ir reliģijas simboliskajai nozīmei, ko Polibijs pastāsta attiecībā pret bailēm no dažādām dievībām.

Visnotaļ svarīgi būtu primāri apzināt formalitātes saistībā ar reliģisko pasauli Romas republikā. Šīs formalitātes ir saistāmas ar dažādiem amatiem. Kā tiek detalizēti aprakstīts Kembridžas Antīkās Vēstures darbā, tad reliģiskajā pasaulē pastāvēja trīs galvenie amati, proti, pontifiki, kuri bija vairāki un veidoja Pontifiku Kolēģiju (lat. *Collegium Pontificum*), auguri un rituālu kvindecimvīri (lat. *quindecimviri sacris faciundis*). Tāpat bija arī feciāļi (lat. *fētiālis*), kurus šajā gadījumā vajag izpētīt līdztekus pirmajiem trim amatiem, jo arī tie veidoja būtisku lomu reliģiskajā pasaulē. Katrai no minētajām grupai pastāv savi pienākumi un uzdevumi, ja tā varētu izteikties – sava vieta sabiedrībā.¹⁰²

Pirmā grupa, kuru būtu zīmīgi likt priekšgalā ir Pontifiku Kolēģija. Par galveno Pontifiku Kolēģijas pārstāvi ir jāsauc viņu līderi – lat. “pontifex maximus”, kas, burtiski tulkojot, nozīmē “varenais pontifiks¹⁰³”. Zīmīgi, ka viņu publiski ievēlēja nevis izvēlējās pārējie pontifiki. Šo amatu var uzskatīt par vissvarīgāko reliģiskais amats, jo galveno pontifiku nereti dēvē par “tiltu starp Dievu un cilvēkiem”.¹⁰⁴ Tāpat šajā kolēģijā bija cilvēks, kurš ieņēma amatu “rex sacrorum”¹⁰⁵ (latv. upurēšanas karalis). Viņa galvenais uzdevums bija veikt dažāda veida rituālus, kuros tika iesaistīts karaļa, piemēram, Numa Pompilija¹⁰⁶ vārds. Visbeidzot, kolēģijā bija priesteri, kurus sauca par flaminjiem un kuru pēc skaita bija 15, un kur pirmie trīs bija viscienījamākie.¹⁰⁷ Katram no šiem priesteriem bija sava dievība, kuru pielūgt. Bija arī specifiska rituālā programma, kurai flaminji

---

¹⁰² Ibidem, p. 583.

¹⁰³ Ērtībām vārdu pontifiks var aizvietot ar vārdu priesteris.

¹⁰⁴ Pontifex Maximus Definition, History & Importance. Pieejams: <https://study.com/academy/lesson/pontifex-maximus-overview-history.html> (skatīts: 15.05.2024)

¹⁰⁵ Sauts arī par “rex sacrificulus”.

¹⁰⁶ Numa Pompilijs bija otrais Romas karaļvalsts karalis, kurš savas valdīšanas laikā ļoti attīstīja reliģisko pasauli, piemēram, izveidoja dažādas priesteru kolēģijas, kultus, kalendāru u.c.

¹⁰⁷ Par viscienījamākajiem flaminjiem var saukt Jupitera, Marsa un Kvirīna priesterus.

sekoja.¹⁰⁸ Otrā grupa ir auguri, kuru galvenais uzdevums bija pētīt dažādas dabas stihijas, daudzu dzīvnieku tostarp putnu uzvedību, lai beigās prognozēt, ko ar šiem mājieniem ir vēlējies pateikt kāda konkrēta dievība. Auguri nebija īsti saistīti ar kādiem rituāliem, jo viss viņu laiks tika aizņemts ar to, lai interpretēt augstāk minētās dabas un dzīvnieku parādības. Dažādo dievību teiktais varēja izpausties divos veidos, proti, kādai dabas stihijai parādoties, augurs to varēja savienot ar dievības dusmām, tas ir, prieku, bēdām u.c. Otrs veids ir tas, kur augurs uzdod jautājumu un uz kuru atbildē seko jau atkal caur minēto stihijas elementu vai, piemēram, netipiska konkrēta dzīvnieka uzvedības izpausmē. Auguri bija vieni no vadošajiem reliģiskās pasaules pārstāvjiem, jo dažādu notikumu pavērsieni tika veikti tikai pēc tā, kad augurs ir pastāstījis ko domā kāda dievība. Starp notikumiem ir pieskaitāmas visdažādākās tikšanās, vēlēšanas, Senāta diskusijas utt.¹⁰⁹ Feciāļu galvenie rituāli bija tie, kuros karš tika padarīts par “pareizu” un “akceptējamu” (lat. *bellum iustum*). Kā tiek lēsts, tad feciāļi pašos sākumos bija atbildīgi ne tikai par rituāliem un to pareizu izpildi, bet arī par dažāda veida diplomātiskām darbībām, kur galvenās no tām bija ziņu nodošana un reparāciju pieprasīšana. Bieži vien sanāca arī tā, ka feciāļu uzskatus pieņēma un cienīja Romas Senātā, jo pēc iepriekš minētā tieši viņi bija atbildīgi par kara rituāliem.¹¹⁰ Iespējams, ka daudzos brīžos tieši feciāļiem un pirmīt minētajiem auguriem bija izšķirošā nozīme Romas republikas militārajā dzīvē, jo tieši no abu priesteru grupu pareģojumiem ir atkarīgs gan dievību noskaņojums, gan tas, cik karš būs pareizs. Rituālu kvindecimvīri bija atsevišķa 15¹¹¹ cilvēku-priesteru grupa, kuras galvenais uzdevums bija sargāt Sibillas grāmatas¹¹². Šajās grāmatās tika aprakstīti dažāda veida pareģojumi, kuriem bija lemts agri vai vēlu piepildīties. Brīžos, kad Romas ierēdniecība saprata, ka notiek kaut kas tāds, kas ir saistīts ar grāmatu pareģojumiem, uzsāka tajās meklēt risinājumus jeb kā rīkoties kādā konkrētā situācijā. Otrs uzdevums šiem priesteriem sastāvēja tajā, lai risināt situācijas ar grieķu kultiem, kuri tika minēti Sibillas grāmatās. Protams, ka ne pret visiem kultiem bija jāattiecas ar negatīvu nokrāsu, jo, piemēram, daudzus no tiem ļāva pieņemt Sibillas grāmatās teiktais.¹¹³

---

¹⁰⁸ A. Astin, F. Walbank, M. Frederiksen (ed.), et. al.. The Cambridge Ancient History, Second edition: The Rise of Rome to 220 B.C. (Cambridge: Cambridge University Press, 2008), p. 582. Pieejams:

http://home.lu.lv/~harijs/Macibu_materiali/Gramatas_Seno_Laiku_Vesture/Kembridzhas_Seno_Laiku_Vesture/Cambridge%20Ancient%20History%207.2.%20The%20Rise%20of%20Rome%20to%20220%20BC.pdf (skatīts: 16.05.2024).

¹⁰⁹ Ibidem, pp. 584-585.

¹¹⁰ Ibidem, pp. 587-588.

¹¹¹ Jāatzīst, ka no sākuma tie bija divi, vēlāk 10 un visbeidzot 15 cilvēki. Skat: Rise of Rome, p. 588.

¹¹² Tiek sacīts, ka šajās grāmatās tika aprakstīts romiešu liktenis. Tajās tika aprakstīti tie rituāli, kurus romiešiem bija jāpilda, lai leģitimēt savu vietu pasaule.

¹¹³ Ibidem, p. 616.

Rupji sakot, tad šo priesteru kārtā kalpoja kā mediators starp to, ko saka grāmatas un to, ko saka Romas ierēdniecība, lai tiktu radīts kāds kopsaucējs starp abām pusēm.

Romiešu bērū ceremonijas bija ļoti detalizēts un attīstīts process, kas jau atkal izceļ reliģiskās dzīves nozīmi sabiedrībā. Kā saka Polibijs, tad viss sākas ar to, ka mirušais tiek noguldīts uz pacilātas platformas, Rostras, kur oratori parasti adresēja iedzīvotājus svarīgos jautājumos. Pēc noguldīšanas uz platformas uznāk kāds no radniekiem, bet parasti, ja tāds ir bijis – dēls, kurš sabiedrībai pastāsta mirušā cilvēka veikumus no dzīves, citēju: “*Ar šādu gājienu cilvēkiem tiek atgādināts par paveikto un likts redzēt savām acīm (..) un viņu līdzjūtība ir tik dziļi aizkustināta, ka zaudējums, šķiet, neattiecas tikai uz patiesiem sērotājiem, bet ir publisks, kas skar visu tautu.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. LIII. 1.-3.). Šis ļauj cilvēkiem kaut kādā mērā uzskatīt mirušo kā labu piemēru priekš sevis, proti, kā vajadzētu pareizi dzīvot. Sēras par labu un tikumīgu romieti piemita visai tautai. Mājās, kur dzīvojis mirušais, tiek izvietota neliela svētnīca ar konkrētā cilvēka piederumiem. Zīmīgi, ka svētnīca tiek izvietota tur, kur ir bijusi mirušā cilvēka uzskatāmākā vieta mājā. Atkarībā no cilvēka statusa viņš tiek ģērbts atšķirīgā togā, respektīvi, konsuli un pretori – togā ar violetām strīpām (lat. *toga praetexta*), cenzori – tīri violetā togā (lat. *toga purpurea*), bet, ja cilvēkam ir bijuši kādi varoņdarbi vai triumfa brīži, tad viņa toga tika apšūta arī ar zeltu (lat. *toga picta*) (Polyb. VI. LIII 4., 8.).

Tas, ko bakalaura darba autors uzskata par svarīgāko šajā punktā, ir Polibija teiktais par bailēm no dieviem, to izrietošajām pozitīvajām sekām. Polibijs īpaši uzsver, ka caur bailēm no nezināmā romieši spēj turēties kopā kā vesels vienums, citēju: “*(..) es uzskatu, ka tas, kas citās tautās tiek uzskatīts par pārmetumu, es domāju skrupulozas bailes no dieviem, ir tas, kas satur kopā Romas kopību.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. LVI. 8.). Reliģija un ticība ir kā vadošie motīvi, kuri neļauj valstij sabrukt (Polyb. VI. LVI. 7.). Turpinot, Polibijs saka arī to, ka ja būtu iespējams izveidot filozofu tipa valsti¹¹⁴, tad šādu apbrīnu un reliģijas pieminēšanu nebūtu vajadzīgs veikt, jo filozofiskā valstī, kurā dzīvotu tikai gudri un zinoši cilvēki, nebūtu nekādu apsvērumu, lai novirzītos no reliģiskiem principiem un sākt darīt sliktas lietas t.i. veicināt korupciju, zagt, nogalināt utt. (Polyb. VI. LVI. 11.). Tiek minēts tas, ka romiešiem nākas strādāt ar lielu daudzumu naudas un materiālajiem labumiem, kuru varētu nozagt, piesavināt sev, bet tie aiz vislielākās cieņas un godprātības to nedara (Polyb. VI. LVI. 14.). Un šis tiešā veidā sasauca

---

¹¹⁴ Šeit vistīkamāk ir domāta filozofa Platona valsts projekts, kuru viņš detalizēti pavēsta savā dialoga tipa darbā “Valsts”. Dialogā piedalās viņa skolotājs Sokrats, kur diskutē ar vairākiem atēniešiem, piemēram, Glaukonu vai Adeimantu par to, cik esošās varas formas ir neefektīvas salīdzinājumā ar filozofisko valsti.

kopā ar reliģiskajiem apsvērumiem, jo gadījumā, kad tu zodz un veic korupcijai raksturīgas darbības, tu vari novirzīties no tām vērtībām, kuras pārstāvi – reliģija šajā gadījumā ir viena no vadošajām vērtībām. Polibijs šajā gadījumā salīdzina romiešus ar kartāgiešiem un grieķiem. Izrādās, ka kartāgieši nereti piesavina naudu, kā arī izmanto to saviem nolūkiem, piemēram, vēlēšanās, kur nopērk kādu konkrētu amatu un kas ir preststats romiešiem, citēju: “*Kartāgieši amatus iegūst ar atklātu kukuļošanu, bet romiešiem par to draud nāve.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. LVI. 1.- 4.). Grieķu valstsvīriem šajā gadījumā nevar pamudināt saglabāt ticību, jo par vienu talantu¹¹⁵ tie ir gatavi aizmirst reliģiskos apsvērumus, citēju: “*Tas ir iemesls, kāpēc Grieķijas valstsvīri, ja viņiem ir uzticēts [vismaz] viens talants, lai gan viņus aizsargā desmit inspektori, tik [pat] daudz zīmogu, divreiz vairāk liecinieku, tomēr [tāpat] nevar pamudināt saglabāt savu ticību. Romieši savās magistratūrās un vēstniecībās darbojās ar lielu naudas summu, un tomēr no tīras cieņas pret [sevis doto] zvērestu saglabā savu ticību neskartu.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VI. LVI. 14.). Šis, protams, ir ļoti diskutabls un subjektīvs viedoklis, jo arī Romā ir zināmi gadījumi, kur amats tiek nopirkts¹¹⁶, lai gan jāatzīst, ka šādi gadījumi notika stipri vēlāk pēc Polibija dzīves. Tajā pašā brīdī ir jāatzīst, ka Romas gadījumā korupcija izpaudās mazāk, jo tās sistēma bija daudz detalizētāka un lai rastos korupcija, tai bija jāiziet cauri vairākiem varas centriem. Šeit var secināt, ka Polibijs diezgan veiksmīgi izmanto Romas reliģisko faktoru, lai salīdzināt romiešu tikumīgo un ticībai pakļauto cilvēka raksturu ar kartāgiešu un grieķu valstsvīra raksturu, kuram ir raksturīgs izmantot finanses negodīgi.

Rezumējot, ir saprotams, cik liels vadošais motīvs bija reliģiskā pasaule priekš romiešiem, un kā tā ietekmēja Romas kā hegemonu statusu. Polibijs ir izvēlējis specifiskus aspektus kā mirušo godināšanu un reliģijas līdztekus eksistēšanu romiešu dzīvē. Viņš tiešā veidā pierāda, ka caur reliģiju tiek uzturēta kārtība un stabilitāte Romā. Polibijs pat vienu no nodaļām ir nosaucis sekojoši: “Reliģija notur Romas sadraudzību kopā”. Tas neapšaubāmi liek domāt par to, cik Polibijam ir svarīgi uzsvērt šī aspekta nozīmi. Viņš izmanto reliģiju kā balstu tam, lai skaidrot to, no kurienes nāk liela daļa romieša tikumības. Savu lomu spēlē arī stiprais sinkrētisms, ko Roma pielietoja

---

¹¹⁵ Talants ir mērvienība, kuru var pielīdzināt pie aptuveni 30 kilogramiem. To izmantoja zelta un sudraba svēršanai, respektīvi, šajā kontekstā var iedomāties, ka runa ir par 30 kg zelta vai sudraba, ko varēja piesavināt sev kāds cilvēks.

¹¹⁶ Šeit drīkst pieminēt Jūlija Cēzara lielo naudas līdzekļu izmantošanu, lai iekļūt galvenā pontifika amatā. Par šo izsakās vairāki antīkie literāti, bet tajā pašā brīdī rodas bažas, jo Cēzars bija viens no populārākajiem tā laika politiķiem, kurš bija plaši zināms ar saviem panākumiem un popularitāti. Nenoliedzami, ka kaut kāda mēra korupcija šajā gadījumā pastāvēja, tomēr teikt vienkārši, ka amats tika nopirkts arī būtu aplami, drīzāk finanses kalpoja kā papildus mehānisms.

attiecībā pret grieķu dieviem, ļaujot viņiem leģitimēt savu varu pār iekarotajām zemēm, kā arī parādīt to, ka Roma spēj būt dominējošais spēks reģionā.

3.4. Morāle un tikumība

Morālei un tikumībai arī ir īpaša nozīme Romas hegemonijas izprašanā. Abi faktori ir saistāmi ar lielu skaitu morālā veida izvēlēm dzīvē, ko var redzēt arī Polibija interpretācijā. Šeit saskarās gan ētiskie principi, gan morāli pareizās izvēles. Polibijs ļoti bieži dažādās situācijās uzsver to, ka starp romiešiem izceļas tādas īpašības kā uzticamība, padevība, cieņa, drosme, disciplīna, autoritāte un taisnīgums. Lai pierādīt augstāk minētās tikumības īpašības ir nepieciešams atrast konkrētas epizodes un piemērus, kas arī tiks darīts tālāk.

Taisnīgums (lat. *iustitia*) ļoti bieži izceļas tajā, cik attīstīta un balstīta uz likumu ir sistēma. Pat visaugstākās amatpersonas nevar izbēgt no tā, lai stāties tiesas priekšā. Viens no zīmīgākajiem piemēriem ir Scīpions Afrikānis, ģenerālis, kurš uzvarēja Hannibālu. Literatūrā tiek minēts, ka 187. g. p.m.ē. viņš kopā ar savu brāli tika vainots par nelikumīgu 500 talantu saņemšanu no Antioha III – Seleikīdu impērijas valdnieka.¹¹⁷ Tāpat viņu, iespējams, varēja apsūdzēt t.s. “neprecīzā finanšu izmantošanā”, proti, Scīpiona ienaidniekiem varēja rasties iegansts, lai viņu tiesāt. Tas, protams, ir likumsakarīgi, ka Scīpioniem bija ienaidnieki, kuri visādi centās pasliktināt šīs ģimenes reputāciju. Tieši tāpēc ir vērts uzskatīt, ka šī tiesa ir varējusi būt safabricēta. Politiskais gājieni Scīpionu apsūdzēja, bet netiesāja, un 184. g. p.m.ē. process izbeidzās. Šis konkrētais piemērs mums norāda uz to, ka tiesvedības procesi, kuri aizstāv taisnīgumu, tiek attiecināti arī pret augstākajām amatpersonām.

Morālie apsvērumi rodas situācijās, kad ir jautājums par to, ko darīt ar kļūlniekiem. Šeit Polibijs labi raksturo Scīpiona Afrikāņa un Hannibāla pieejas šim jautājumam. Runa Scīpiona gadījumā ir par kartāgiešiem. Pirmkārt, Scīpions uzreiz nodala parastos iedzīvotājos, proti, sievietes, bērnus, arī vīriešus, kuri nebija nedz karavīri, nedz strādnieki. Tos viņš atlaida uzreiz, jo to izdarot bija saprotams, ka šie iedzīvotāji paliks pateicīgi. Kā saka Polibijs, citēju: “(..) *vispirms pavēlējis tos [kļūlniekus] sadalīt divās grupās, no kurām vienā bija parastie iedzīvotāji, tostarp sievietes un bērni, bet otrā – strādnieki (amatnieki), viņš mudināja pirmos no tiem būt uzticīgiem [attiecībā pret] romiešiem un atcerēties labvēlību, ko viņi tikko saņēma, un ļāva viņiem visiem doties uz savām mājām. Prieka asaras [viņiem bira] par šo negaidīto pasargāšanu, viņi godbijībā*

---

¹¹⁷ Howard H. Scullard, et. al. Scipio Africanus. Pieejams: <https://www.britannica.com/biography/Scipio-Africanus> (skatīts: 20.05.2024).

klanijās Scīpionam un tad izklīda.” [Bakalaura darba autora tulkojums]. Otru grupu, respektīvi, strādniekus un dažādus meistarus viņš padarīja par ķīlniekiem, bet, ja tie pierādīs savu lojalitāti Romai, arī kļūs par brīviem cilvēkiem (Polyb. X. XVII. 4.-5.). Citā pasāžā, kur Scīpions dodas uz Ibēriju, viņu sastop vietējās ibēru cilts galvu Edeko. Apmainā pret savu ģimeni, kura uz to brīdi bija gūstā pie Scīpiona, Edeko apsolīja savu draudzību un palīdzību, citēju: “*Viņš [Scīpions] atrada brīvprātīgu atbalstītāju saviem [militārajiem] pasākumiem Edeko, edetānu prinča personā, kurš, tiklīdz uzzināja, ka Jaunā Kartāga ir ieņemta un ka Scīpions savās rokās ir dabūjis viņa sievu un bērnus, secināja, ka ibērieši mainīs savas puses un viņš [Edeko] uzņemsies vadību šajā kustībā. (..) Jo tiklīdz ibērieši ieraudzīja, ka viņš [Edeko] ir uzņemts Scīpiona draugu lokā un ir dabūjis to, ko viņš lūdza, viņi visi [ibērieši] ieradīsies ar līdzīgu lūgumu, cerībā, ka viņu radnieki tiks atdoti un lai baudīt Romas savienību ar Ibēriju.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. X. XXXV. 1.). Kā var manīt, šāda uz morāli vērsta attieksme pret gūstekņiem pat ļauj iegūt jaunus sabiedrotos. Par Hannibālu šajā aspektā rodas citas domas. Runa ir par situāciju Taranto (lat. *Tarentum*) pilsētā, kur viņš esot devis pavēli nogalināt katru romieti, kurš tiek pamanīts, citēju: “*(..) tarentīniem vajadzētu palikt tur, kur viņi ir, jo viņiem nekas nedraud, taču kartāgiešu un ķeltu virsniekiem viņš [Hannibāls] pavēlēja nogalināt katru romieti, kurš tiks sastaps.*” [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. VIII. XXXII. 2.). Šīs situācijas kulminācija rodas brīdī, kad tikai tarentieši tiek atlaisti brīvi (Polyb. VIII. XXXIII. 3.). Respektīvi, Polibijs mums netieši dod saprast, ka ar romiešu gūstekņiem būtu pavisam cita apiešanās. Šāds kontrasts starp abiem karavadoņiem caur Polibija teikto mums norāda uz morālajām izvēlēm, kur viens ir vairāk nosvērts, bet otrs – virzīts uz atreibību pret savu ienaidnieku.

Vēl viens veids, kur izpaužas romiešu tikumība ir tajā, ka romieši nedzenās pakaļ lielām bagātībām. To Polibijs paskaidro ar diviem piemēriem, proti, Lūciju Aimīliju – Scīpiona Aimiliāna tēvu, kurš uzvarēja Maķedonijas pēdējo basileju Perseju un jau atkal Scīpionu Afrikāni. Polibijs raksta, ka Maķedonijas valsts kasē bija ap 6000 talantu zelta un sudraba, kā arī citu materiālo labumu. Lūcijs Aimilijs pat esot atteicies redzēt šos dārgumus, respektīvi, sev no visa viņš neko nepaņēma, bet atdeva visu saviem padotajiem. Turpretim Scīpions Afrikānis, iegūstot visas Kartāgas bagātības, kura, starp citu, esot bijusi bagātākā pilsēta visā Vidusjūrā un Eiropā, nepaņēma lietošanai pilnīgi neko (Polyb. XVIII. XXXV. 2.-3., 6.). Uz šiem Romas ģenerāļu piemēriem mēs varam manīt to, ka galvenais nav dzīties pakaļ materiālām vērtībām, bet gan būt tikumīgam un pareizi noskaņotam, brīžos pat empātiskam.

Visbeidzot morāles un tikumības aspektā būtu jāvērtē uzmanību uz vienu no labākajām romiešu runām Polibija darba “Vēsture” kontekstā, proti, runa ir par Trešā Maķedoniešu kara beigām, kur tika sakauts iepriekš minētais Persejs. Lūcijs Aimīlijs, adresējot savus padotos, stāsta par to, ka nekad nevajag par daudz sapriecāties uzvaras brīžos, kā arī nekad nevajag būt pārdrošiem par veiksmes klātbūtni. Nekādā gadījumā nedrīkst pielietot pret citiem galējības un necilvēcīgas metodes, lai stāvēt par savu taisnību. Persejs šajā gadījumā acīmredzami bija pārāk drošs par savu uzvaru uz ko Lūcijs rada piemēru, citēju: “*Tad Aimīlijs Pauls vēlreiz runāja latīņu valodā, pavēlēja saviem padotajiem, norādot uz Perseju: “Ar šādu skatu savā acu priekšā, nevajag pārāk lepoties veiksmes stundā, ne veikt kādus brutālus vai necilvēcīgus pasākumus pret kādu, ne arī nekad nejust pārliecību par viņas [tiņas] pastāvīgumu.”* [Bakalaura darba autora tulkojums] (Polyb. XXIX. XX. 1.-3.). Raiens Balots tieši par šo atzīmē, ka Polibijs šādā veidā māca gudru līderi nepadoties vilinājumam un pārāgri priecāties, jo tieši šajā brīdī cilvēki ir bez jebkādas aizsardzības¹¹⁸, proti, prieks var aizklāt realitāti. Caur Lūciju Aimīliju, Polibijs mums norāda uz to, cik nosvērtam un gudram ir jābūt līderim savu padoto priekšā.

Rezumējot, mēs varam izprast morālo apsvērumu un tikumīgas dzīves iespaidus uz Romas hegemoniju. Polibijs caur šo prizmu mums mēģina pastāstīt par to, ka romieši un viņu līderi tieši sekoja šādiem principiem, kas rezultējās ar uzvarām un pārākumu pār citiem. Labās attiecības, netiekšanās pēc materiālām vērtībām, bet gan šajā gadījumā – garīgām, ir tas, kas ļoti palīdz Romai cīnīties par savas valsts pastāvēšanu. Vienmēr ir jābūt uzmanīgam, saprotošam un ar empātiju vēršam pret citiem, respektīvi, bez šādām vērtībām cilvēks sevi ir lemts sevi novest līdz bojāejai. To kaut kādā mērā varētu attiecināt pret Hannibālu, kurš esot brīžos bijis mantkārīgs, brīžos pārāk nežēlīgs pret romiešiem. Visbeidzot, Polibija uzskati patiesi liek domāt par to, ka tikumīgas dzīves un morālo principu ilgstošs trūkums ir viens no valsts pagrimuma faktoriem, kas, šķietami, neļauj tai ilgtermiņā attīstīties un pastāvēt. Romas gadījumā šāda dzīves filozofija palīdzēja valstij būt vienotai.

---

¹¹⁸ Balot. “Polybius’ Advice to Republic”, p. 498.

SECINĀJUMI

Polibija dzīves pavērsieni un liktenis ir tiešs pamatojums tam, kāpēc viņš rakstīja savu darbu “Vēsture” un darīja to manierē, lai parādīt Romu kā daudz labāku valsti uz citu fona. Tieši šī iemesla pēc Polibijam daudzos gadījumos zūd objektīvs skatījums – viņš redzēja, ka Romas struktūra atbilst tai, kura pēc viņa uzskatiem ir vislabākā. Tai pat brīdī ir jāapzinās, ka objektivitāte viņam daudz kur pastāvēja, respektīvi, viņš pats izvēlējās brīžus, kur ielikt savu viedokli un brīžus, kad to labāk nedarīt. Alternatīvs viedoklis viņam šajā gadījumā nevarēja būt, turklāt Roma viņu pieņēma kā vienu no savējiem, kas būtiski nostiprināja Polibija un Romas pozitīvās attiecības. Antīkā literāta personīgā pieredze ir diezgan liela, proti, viņš bija aculiecinieks daudziem procesiem, kurus pats skaidro, kā arī piedalījās dažādās diskusijās ar Romas republikas galvenajām sejām.

Bakalaura darba gaitā tika sasniegts izvirzītais mērķis, proti, Polibija pārdomas par Romas ekspansiju un hegemoniju ir viennozīmīgi vērstas par labu Romai. Tas tiek apliecināts ar viņa bieži pieminēto faktu, ka Roma ir tā valsts, kurai piemīt vislabākā konstitūcija, kā arī ar savu politiku viņa dara daudz vairāk laba nekā slihta saviem kaimiņiem, respektīvi, tas ir pareizi, ka Roma ieņem jaunas teritorijas, jo tādējādi tiek izplatīta romiešu uz tikumību un likumu balstītā ideoloģija. Tāpat Polibijs liek lasītājam saprast, ka Roma kā valsts ir daudz stiprāka, un tāpēc izvirza domu par to, ka, ja kādai konkrētai valstij nav lemts Romu uzvarēt, tad daudz labāk ir būt tās sabiedrotajai, jo tas ir vienīgais veids kā atstumt neizbēgamo, proti, to, ka Roma agri vai vēlu katras valsts teritoriju pakļaus. Kādā ceļā, tas ir, diplomātiskā kā tas bija Polibija un Ahajas gadījumā vai militārā kā tas bija ar Kartāgu – ir atkarīgs no pašas tautas un tās vadošajām sejām.

Mūsdienu literatūras autoru nostāja par Polibiju brīžiem ir balstīta uz kritiku, jo atsevišķos gadījumos autori apzinās Polibija tuvību Romai un tās valdošajām sejām, kas veido būtisku iegānu tam, lai uzskatīt viņu par pārāk subjektīvu dažādos brīžos, piemēram, tajos, kad viņš cildina atsevišķus Romas pārvaldes elementus, personas u.c. Neskatoties uz to, rakstnieki atzīst, ka Polibijs un viņa darbs “Vēsture” ir fundamentāli svarīgs avots Romas vēstures izpratnē. Tas palīdz izglītēt cilvēkus šīs valsts vēsturē, kā arī rada sava veida polemiku un jaunas koncepcijas mūsdienu vēsturiskajai domai.

Laikmeta domām par vēsturi un tās rakstīšanu ir pavisam atšķirīgas koncepcijas un metodoloģiskās pieejas. To mēs labi manām uz dažādu vēsturnieku piemēriem, jo, lai gan cik viņi nebūtu tuvi viens otram gan pēc sava amata, gan pēc aprakstāmā objekta, viņi katrs piedāvās savu

vērtību sistēmu un savus rakstīšanas principus. Tas ir pilnīgi normāli un šajā gadījumā var uzskatīt Polibija izvirzītās “pareizā vēsturnieka” prasības par nedaudz skarbām, jo to ir ļoti daudz un tās paredz, ka ne visi varēs tām pielāgoties.

“Vēsture” ir visnotaļ apjomīgs un detalizēts darbs, jo tas ļauj katram lasītājam izprast tos procesus, kuri palīdzēja nostiprināt Romai savu ietekmi reģionā kā hegemonam. Pateicoties viņa rakstītā darba universālajai pieejai, Polibijs prot raksturot gan atsevišķas tautas, gan spilgtas personības, gan valstis, kuras nereti salīdzina savā starpā, lai gan jāatzīst, ka Roma šajā gadījumā tāpat nekonkurē ar pārējām valstīm. Priekš Polibija šīs valstis lielākoties kalpo naratīvā kā Romas ienaidnieki, kuriem nav iespējas to uzvarēt. Var rasties jautājums – kāpēc uzvarēt nav iespējas? Uz šo var atbildēt ar katru bakalaura darbā minēto aspektu, jo katrs no tiem savā veidā norāda un uzsver uz Romas pārkumu.

Ir pamats uzskatam, ka Polibijs savu darbu vietām varēja arī nedaudz safabricēt, jo pārlietu lielā tuvība Romas pārvaldei varēja padarīt viņu neaizsargātu, proti, varēja rasties spiediens kaut ko izmainīt tekstā. Neskatoties uz Polibija virzīto prasību būt objektīvam, viņš pats to bieži vien neievēro. Tas liek ikkatram lasītājam būt nedaudz piesardzīgam darbam ar Polibija tekstu, jo to ir jāprot kritiski izvērtēt, proti, kuras pasāžas ir vairāk neitrālas un objektīvas, bet kuras vairāk subjektīvas un vērstas uz kaut kāda objekta izskaistināšanu.

Uz 264. gadu p.m.ē. situācija Romai bija ļoti bīstama un nestabila, jo to no visām pusēm ieskāva daudzi uz karu noskaņotie kaimiņi, kuri bija gatavi kuru katru brīdi uzbrukt Romai. Neskatoties uz to, Roma veiksmīgi spēja pretoties katram no tiem, kas, šķietami, saglabājas ilgu laika periodu, īpaši pēc Kartāgas sabrukuma. Spēju pretoties iezīmēja gan fiziskie, gan morālie elementi, kuri tika virzīti arī darba koncepcijas izveides procesā. Romai nācās karot pat gadījumos, kad tas, iespējams, netika iepriekš plānots, ko apliecina arī Polibijs, kad min vairākas pasāžas par Romas provocēšanu.

Darba virzītā koncepcija par fizisko un morālo faktoru atsevišķu ietekmi uz Romas ekspansiju un hegemoniju apliecinājās. Ņemot vērā, ka Polibijs zināmā mērā pieturās pie racionālisma, kad vajag kaut ko skaidrot, tāpat ir nojaušama morālā puse, jo no tās nevar izvairīties. Runa ir par tādiem faktoriem kā reliģiskā un pārdabiskā iejaukšanās cilvēku dzīvēs – likteņa, reliģijas un citu neredzamu fenomenu iesaisti. Uz šo faktoru ietekmi var skatīties arī caur citu prizmu, proti, attiecinot tos uz citu teritoriju, piemēram, to pašu Kartāgu, kas pavērs iespējas jauniem pētniecības virzieniem.

AVOTU UN LITERATŪRAS SARAKSTS

Avoti:

- 1) Appian. White, Horace (transl.). *The Foreign Wars*. New York: The MacMillan Company, 1899. Pieejams: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0230>
- 2) Plutarch. Perrin, Bernadotte (transl.). *Comparison of Philopoemen and Titus*. Cambridge: Harvard University Press, 1921. Pieejams: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2008.01.0032>
- 3) Plutarch. Perrin, Bernadotte (transl.). *Plutarch's Lives*. Cambridge: Harvard University Press, 1921. Pieejams: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:2008.01.0056>
- 4) Polybius. Shuckburgh, Evelyn (transl.). *Histories*. London: Macmillan, 1889. Pieejams: <http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.01.0234%3Abook%3D1%3Achapter%3D1>
- 5) Thucydides. Dent, J. M. (transl.). *The Peloponnesian War*. London, 1910. Pieejams: <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus:text:1999.01.0200>
- 6) Titus Livius. Heinemann, William (transl.). *The History of Rome, Book I*. London, 1919. Pieejams: <https://www.perseus.tufts.edu/hopper/text?doc=Perseus%3Atext%3A1999.02.0151%3Abook%3D1%3Achapter%3Dpr>

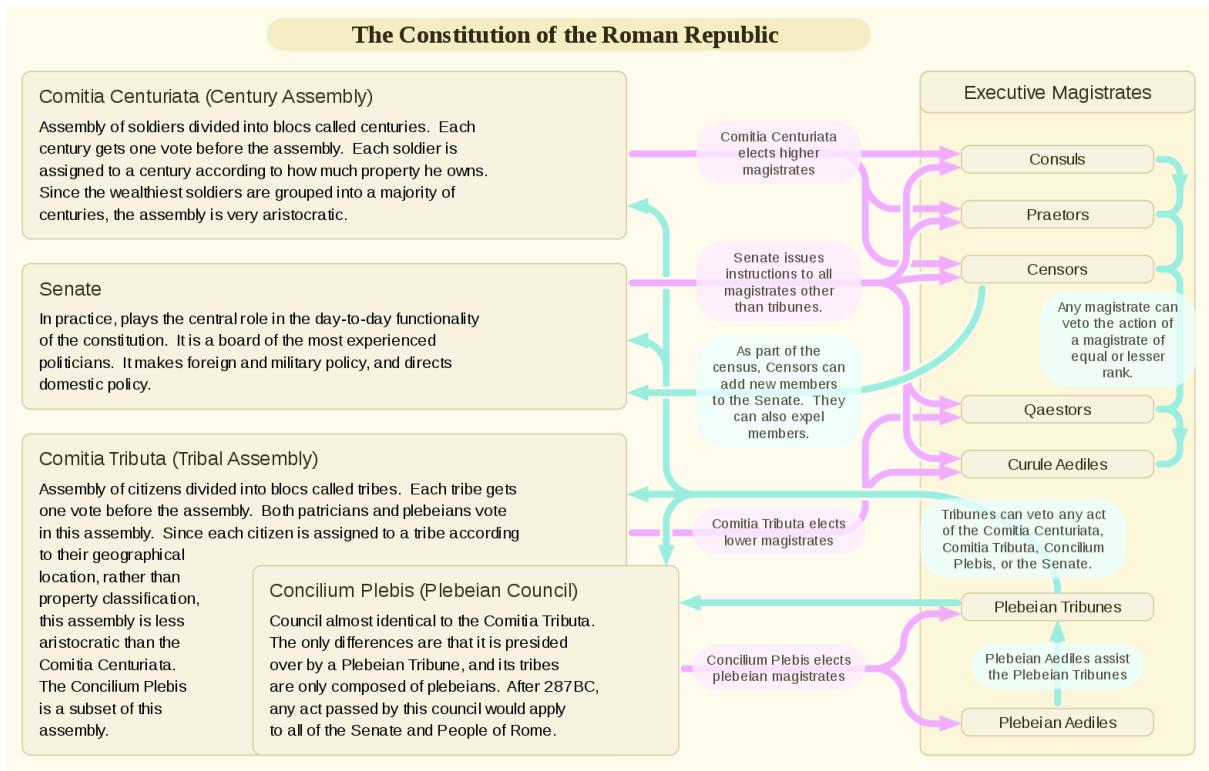
Literatūra:

- 1) Astin, A., Walbank, F., Frederiksen, M. (ed.), et. al. *The Cambridge Ancient History, Second edition: Rome and the Mediterranean to 133. B.C.* Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- 2) Astin, A., Walbank, F., Frederiksen, M. (ed.), et. al. *The Cambridge Ancient History, Second edition: The Rise of Rome to 220 B.C.* Cambridge: Cambridge University Press, 2008.
- 3) Balot, Ryan. "Polybius' Advice to the Imperial Republic," *Political Theory* 38, no. 4 (August 2010): 483-509. Pieejams: <https://www.jstor.org/stable/25704830>
- 4) Baronowski, Donald Walter. *Polybius and Roman Imperialism*. London: Bristol Classical Press, 2011.

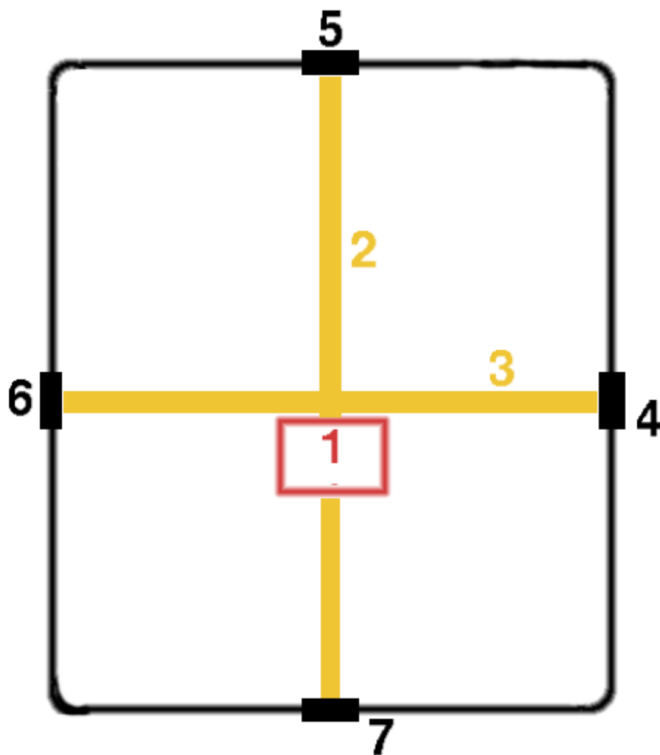
- 5) Eckstein, Arthur M. “*Polybius, Phylarchus, and Historiographical Criticism*,” *Classical Philology* 108, no. 4 (October 2013): 314-338. Pieejams: <https://www.jstor.org/stable/10.1086/671786?origin=JSTOR-pdf>
- 6) Edwards, H. J. *Introduction*. Pieejams: https://penelope.uchicago.edu/Thayer/E/Roman/Texts/Polybius/Introduction*.html
- 7) Hau, Lisa Irene. Tyche in Polybius. In: *Histos* (Oxford, 2011), Pieejams: <https://histos.org/documents/2011105HauTycheinPolybius183207.pdf> (skafīts: 21.05.2024).
- 8) Miltios, Nikos. *The Shaping of Narrative in Polybius*. Berlin: Walter de Gruyter GmbH, 2013. Pieejams: <https://www.degruyter.com/document/doi/10.1515/9783110330298/html>
- 9) Ogilvie, Robert Maxwell. Livy, Roman historian. Pieejams: <https://www.britannica.com/biography/Livy>
- 10) Pontifex Maximus Definition, History & Importance. Pieejams: <https://study.com/academy/lesson/pontifex-maximus-overview-history.html>
- 11) Richards, G. C. “*Polybius of Megalopolis the Greek Admirer of Rome*,” *The Classical Journal* 40, no. 5 (February 1945): 274-291. Pieejams: <https://www.jstor.org/stable/3292228?origin=JSTOR-pdf>
- 12) Richardson, John Stuart. “*Polybius’ View of the Roman Empire*,” *Papers of the British School at Rome* 40 (April 2015): 1-11. Pieejams: <https://www.cambridge.org/core/journals/papers-of-the-british-school-at-rome/article/abs/polybius-view-of-the-roman-empire/795BF758E79E90C48B8AE3030CE41C7B>
- 13) Scullard, H., Hunt, P. Scipio Africanus. Pieejams: <https://www.britannica.com/biography/Scipio-Africanus>
- 14) The Editors of Encyclopaedia Britannica. Comitium. Pieejams: <https://www.britannica.com/topic/comitia>
- 15) Tyzhov, Andrei. Polibii i ego “*Vseobshchaia Istorii*” s.l., s.a. Pieejams: <https://ancientrome.ru/publik/article.htm?a=1383835844>
- 16) Walbank, F. W. “*Review of Polybius’ Historical Method, by Paul Pedech*,” *The Classical Review* 16, no. 1 (March 1966): 37-40. Pieejams: <https://www.jstor.org/stable/706521>

PIELIKUMI

1. Pielikums

1. att. Romas republikas konstitūcijas diagramma ar visiem tās varas centriem. In: https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Roman_constitution.svg

1. att. Romas republikas nometnes plāns, kur: 1) Pretorijs; 2) Via praetoria (ceļš kurš ved no karavadoņa telts uz galvenajiem vārtiem); 3) Via principalis (galvenā iela, kura šķērso pretorija priekšu); 4) Porta Principalis Dextra (vārti, kuri atrodas pa labi no pretorija priekšas); 5) Porta Praetoria (galvenie vārti); 6) Porta Principalis Sinistra (vārti, kuri atrodas pa kreisi no pretorija priekšas); 7) Porta Decumana (vārti nometnes aizmugurē). In:

<https://commons.wikimedia.org/wiki/File:Castral.png>

Bakalaura darbs „Romas ekspansijas un hegemonijas atspoguļojums Polibija darbā “Vēsture”
izstrādāts LU Vēstures un filozofijas fakultātē Vēstures un arheoloģijas nodaļā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas
avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst **ar elektronisko parakstu** parakstītajai darba
versijai.

Autors: Deniss Matīss Lapuriņš /paraksts/ 27.05.2024.

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītājs: profesors Dr. hist. Harijs Tumans

Recenzents: Zin. asist. Rūdolfs Reinis Vītoliņš

Darbs iesniegts Vēstures un filozofijas fakultātē:

Studiju metodiķe _____ Sigita Šnē

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

_____. prot. Nr. _____, vērtējums _____

Komisijas sekretāre _____ lekt. E.Guččika